

Over de opleiding tot Officier van het Leger in Nederlandsch Oost-Indië

DOOR

C. SPAT,

Leeraar aan de Kon. Mil. Academie.

Hooggeachte lezer, — men vergunne mij het enkelvoud te bezigen en het woord te richten tot iederen lezer in het bijzonder — Hooggeachte lezer, wil u in gedachte voor een oogenblik met mij verplaatsen naar de hoofdstad van Nederlandsch Oost-Indië, het verrukkelijke land der zon, dat ieder, die er geboren is, aan zich bindt met onverbreekbare banden; dat nooit nalaat den vreemdeling, die er toeft, te boeien en te bekoren door pracht en heerlijkheid en door mysterie; het land, waarvan de eerste redacteur van den *Indischen Gids* zoo treffend juist heeft gezegd, dat men het wel kan verlaten, maar niet vergeten.

In den na-avond van den 4en Juli 1902 betreden wij ongezien en onbemerkt de groote zaal der societeit Concordia, waar een tachtig personen zijn vereenigd, bijna zonder uitzondering Officieren 1). De hoogste zoowel als de subalterne rangen zijn er vertegenwoordigd.

Er wordt gesproken; de aandacht, welke men den spreker schenkt, overtuigt u aanstonds van de belangrijkheid zijner woorden.

---

1) Het officieele verslag der Indische Krijgskundige Vereeniging geeft 11 en 4 Juli als datum dezer vergadering.

Ik fluister u in het oor, dat het de Kapitein van den Generaal Staf C. F. H. TÜCKERMANN 1) is, die het woord heeft. Hoor, hoe hij zegt:

»Ons militair onderwijs is slecht, hier zoowel als in Holland. Wij allen, hier verzameld, hebben ons in onzen tijd — als leerling — de vrijheid veroorloofd om onze meening te hebben over onze leeraars en die was over het algemeen niet gunstig. Waar men nu op onze militaire onderwijsinrichtingen in Nederland, puttende uit een veel grooter officierskorps en met eene *bij de kleine tractementen* niet onaardige toelage — al is deze in werkelijkheid ook gering — er niet in slaagt zich van goede onderwijskrachten te verzekeren; waar zelfs op de Hoogere Krijgsschool de opmerking wordt gemaakt, dat men zich ten opzichte van het leeraars-personeel dikwijls moet behelpen . . . .»

Het gehoorde heeft op ons niet denzelfden indruk gemaakt. Met groote teleurstelling heb ik het vernomen: »ons militair onderwijs is slecht.» En onwillekeurig — ik heb al zooveel met cijfers moeten beoordeelen — komt mij de officieele schaal voor den geest en zie ik den Heer TÜCKERMANN de beoordeelingslijst invullen van het gewogen, maar veel te licht bevonden »Militair Onderwijs» met twee; het cijfer voor ijver weet ik niet, maar het zal ook wel onvoldoende zijn bij zulk een treurig resultaat. Arm Militair Onderwijs, waarom hebt ge ook niet beter uw best gedaan!

In groote spanning heb ik dien avond verder gewacht; gewacht of er ook iemand zou opstaan om de verdediging op zich te nemen, of althans eenige verontschuldiging aan te voeren, verzachtende omstandigheden te pleiten voor den veroordeelde; maar te vergeefs!

En hoe is de indruk, dien u hebt ontvangen? Laat mij eene onderstelling maken, zij het wellicht eene minder juiste. U wilt

---

1) Destijds Adjutant van Zijne Excellentie den Commandant van het Leger, thans Leeraar aan de Hoogere Krijgsschool.

het mij, die al zoovele jaren bij het Militair Onderwijs werkzaam is, liever niet ronduit zeggen; maar ja — zoo denkt u, niet waar? — het laat veel te wenschen over; ja zeker, vooral in uw tijd schoot het te kort. Ook u hadt destijds als leerling uw oordeel over uwe leeraren, en ge zijt het met den Heer TÜCKERMANN eens, dat oordeel was in het algemeen lang niet gunstig; en veel er op vooruit gegaan zal het onderwijs wel niet zijn: er is wel wat veranderd, maar veel is gebleven bij het oude.

Zie, ik wil u niet ontstemmen; maar er moet mij toch deze opmerking van het hart, dat het voor u aangenamer is om te meenen, dat het militair onderwijs niet goed is, dan te gelooven, dat het aan billijke eischen voldoet. U zelf hebt immers ook uwe opleiding, of wat dan voor opleiding door wil gaan, bij dat onderwijs ontvangen? Welnu, het is toch streelonder om de overtuiging mede te kunnen dragen, dat men wat men is, niet is geworden *door*, maar *ondanks* zijne opleiding? Daarom behoeft men in het belang van Leger en Staat de ondengdelijkheid der opleiding niet minder te betreuren; maar voor het eigen-ik is »*ondanks*» immers wel zoo vleierend als »*door*»?

Ik wil u niet ontstemmen; doch laat me u mogen wijzen op het korps Officieren van het Indische Leger; een korps, welks glorie voor u te lezen is op schier elke bladzijde van de Indische krijgsgeschiedenis; en laat me u in herinnering mogen brengen, dat van de élite van dat korps, die gij in de vergadering van den 4en Juli 1902 in de sociëteit Concordia vereenigd zaagt, niet één man is opgekomen tegen het verpletterend oordeel, door den Heer TÜCKERMANN uitgesproken over arm Militair Onderwijs.

Is er dan bij geen dezer personen twijfel gerezen aan de juistheid en billijkheid van zijn oordeel? Heeft dan het Indische Officierskorps zich opgewerkt tot het hooge standpunt, waarop het staat, geheel en al *ondanks* de opleiding, die ieder zijner leden heeft genoten?

De lectuur der volgende bladzijden zal u, naar ik van harte

hoop, tot dien twijfel brengen; want u zult er stellig ook woorden in vinden ten gunste van het Militair Onderwijs. O, vrees niet, dat ik het zal verheerlijken of bewierooken; dat zou mij niet passen en ik zou het ook niet begeeren. Maar ik hoop u onpartijdig te laten zien, wat het militair onderwijs doet, met de middelen die het gegeven zijn, om zoo goed mogelijk aan zijn doel te beantwoorden, en wat het in zijn streven naar gestadigen vooruitgang wellicht nog zou kunnen doen. Daarbij zal dan in de eerste plaats de vraag ter sprake worden gebracht, of het ook geheel andere middelen noodig heeft dan die, waarover het tegenwoordig kan beschikken.

Toen ik voor eenige maanden, naar aanleiding van een verzoek der redactie van het Orgaan der Vereeniging tot beoefening van de Krijgswetenschap de belofte deed om eene bijdrage voor dat orgaan te leveren, welke zoude handelen over de opleiding tot officier bij het Indische Leger, wist ik, dat het mij niet mogelijk zou zijn om het verslag van het behandelde in de eerste algemeene vergadering der »Indische Krijgskundige Vereeniging» onbesproken te laten.

Bij eene verhandeling toch over de opleiding tot officier van het Indische Leger, mag de vraag of er ook in Indië gelegenheid behoort te zijn om tot officier opgeleid te worden, niet met stilzwijgen worden voorbijgegaan. En zoodra men deze vraag te berde brengt, dient men rekening te houden met hetgeen in die eerste algemeene vergadering te Batavia daarover is gezegd.

Wanneer ik nu mededeel, dat er in die vergadering veel is verkondigd, hetwelk ik niet gaarne voor mijne verantwoording zou willen nemen, veel waarmede ik het volstrekt niet eens ben, zoodat mij indertijd bij de lezing van het verslag de vingers hebben gejeukt om naar de pen te grijpen en op te komen tegen verschillende meeningen, welke sommige sprekers hebben geuit, dan zal men begrijpen, dat ik — mij eenmaal

zettende aan de bewerking van dit artikel — geen anderen weg kon nemen dan dien, welken ik ingeslagen heb; dan zal men begrijpen, dat ik als 't ware noodzakelijk er toe moest komen om het verslag dier vergadering als uitgangspunt te nemen.

De gegeven mededeeling kan tevens dienen om te verklaren, waarom een gedeelte van dit schrijven noodwendig in zekeren zin agressief moet schijnen tegen bepaalde personen. Ik had liever anders gewild; maar zie geene kans den schijn van agressief optreden te ontgaan.

Het spreekt wel van zelf, en alleen ten overvloede worde het hier nog eens verzekerd, dat ik het niet heb tegen de personen, maar uitsluitend tegen enkele door hen verkondigde meeningen. Het verschil van opinie doet niets af aan mijne waardeering, zoowel van die personen als van hun arbeid.

Waar ik boven heb gezegd, in de eerste plaats te zullen nagaan, of het Militair Onderwijs ook geheel andere middelen uoddig heeft dan die, waarover het thans kan beschikken, was mijne aandacht inzonderheid gevestigd op de reeds vermelde vraag, of er in Indië eene opleidingsinrichting behoort te zijn, langs welke de officiersrang ook daar bereikt kan worden.

Opleiding in Indië tot den rang van officier hangt nauw samen met een ander vraagstuk, dat in de laatste jaren velen heeft beziggehouden, dat tal van pennen in beweging heeft gebracht, en waaromtrent eene van regeeringswege benoemde commissie nog niet lang geleden in een lijvig boekdeel het verslag van haar onderzoek heeft neergelegd; ik bedoel het vraagstuk omtrent de fusie der officierskorpsen van het Nederlandsche en van het Indische Leger.

Een voorstander van die fusie zal eene opleidingsinrichting in Indië wel niet noodig vinden in het belang van het Leger; hoogstens zal hij haar wenschelijk kunnen achten in het belang der Europeesche ingezetenen.

Intusschen — de fusie-quaestie is, voorloopig althans, vrij wel van de baan. Het is mijn plan niet, deze aangelegenheid

hier nog eens meer dan heel oppervlakkig aan te raken. Alleen wil ik, ook tot juister begrip van den beneden te ontwikkelen gang mijner gedachten, het standpunt aangeven, hetwelk ik zelf ten opzichte van het fusie-vraagstuk inneem.

Dat standpunt is het beste aan te duiden met het woord „neutraal”. Zoowel in de argumenten der voorstanders als in die der tegenstanders vind ik veel, waarmede ik mij kan vereenigen; en moeilijk, zeer moeilijk is het mij, om voor mijzelf te beslissen of de voordeelen, welke de eene partij in de schaal legt, al of niet zwaarder wegen dan de nadeelen, die de andere partij als tegenwicht stelt. Een beslist voor- of tegenstander van de fusie ben ik niet. Wel hel ik meer over naar het tegen, doch niet wegens bepaalde legerbelangen, maar wegens particuliere. Toch — de gezamenlijke belangen van de leden eener gemeenschap, maken ten slotte de belangen dier gemeenschap zelve uit.

Een bezwaar van de fusie, dat bij mij nog al weegt, is de inbreuk, welke zij zou maken op het familieleven. Het is nu eenmaal een niet te loochenen feit, dat onze maatschappij voor een niet gering deel door het familieleven wordt beheerscht.

De groote invloed, welken het huwelijksleven op onze maatschappij heeft, ontwikkelde zich langzamerhand in den loop van eeuwen en eeuwen; steeds wel is waar langzaam, maar heel beslist en zeker vorderingen makende. Men kan dien invloed niet ongestraft storen. De telkens wederkeerende scheiding van het gezin, eene scheiding van langen duur, welke voor tal van officieren het onvermijdelijk gevolg zou zijn van het fusiestelsel, zou voor velen van het korps stellig een niet te onderschatten nadeel opleveren. Ik weet wel, hoe men hier gaarne tegenover stelt, dat zulk een nadeel zich bij de officieren der Marine niet doet gevoelen, doch met deze redeneering gaan velen, waaronder schrijver dezes, niet mede. Ware het mogelijk voor de Marine eene regeling te vinden, waarbij het bedoelde euvel vermeden kon worden, deze zou ongetwijfeld de voorkeur verdienen boven den thans bestaanden toestand. Maar bij de zeemacht is er geen ontkomen aan;

er behoeft naar zulk eene regeling niet gezocht te worden, omdat zij toch niet te vinden is; doch dat wil niet zeggen, dat er dus en derhalve aan de bestaande niet een nadeel zou verbonden zijn, als waarop hier is bedoeld.

Wanneer ik dus meer overhel naar de zijde der tegenstanders van het fusiestelsel, dan is zulks *niet* — en dit heb ik met het bovenstaande duidelijk willen laten uitkomen — omdat ik de vrees koester, dat de Hollandsche officier in Indië, en omgekeerd de Indische officier in Holland niet op zijne plaats zou zijn. Want het is mijne vaste overtuiging, dat een officier uitsluitend een **goed** officier kan zijn, tengevolge van eigenschappen, welke in en van hem zelve zijn, eigenschappen, die hij medebrengt, waar hij ook komt, en die onafhankelijk zijn van de plaats, waar hij zich bevindt.

O, voorzeker zal zulk een officier, als hij plotseling geplaatst wordt in eene hem geheel vreemde omgeving, te midden van ondergeschikten van geheel anderen aard en aanleg dan die, met wie hij placht om te gaan; in een land, dat door zeer afwijkende gesteldheid van de streek, die hem bekend en waarmede hij vertrouwd is geworden, andere regelen eischt voor de toepassing van allerlei détails van de oorlogskunst; voorzeker zal zulk een officier zich niet aanstonds zóó kunnen geven als hij zelf wenscht; maar juist omdat hij een goed officier is, zal hij weten te zorgen, dat de periode, gedurende welke hij niet zijne volle kracht kan gebruiken, slechts kort duurt; juist omdat hij een goed officier is, zal hij zich inspannen en beijveren om zich zoo spoedig mogelijk te gewinnen en aan te passen aan de nieuwe omgeving, opdat hij ook daar zoo snel het kan weer worde, wat hij wil en zal zijn: een officier, van wien zonder aarzelen of dralen getuigd kan worden, dat hij berekend is, ten volle berekend voor de taak, die hem is opgedragen.

Ik weet het, vele tegenstanders der fusie zien juist bezwaar in dezen overgangstijd, die door allerlei omstandigheden, geheel onafhankelijk van den wil en den ijver van het individu, van langen duur kan zijn; het proces der acclimatisatie kan iemand

geruimen tijd onttrekken aan den dienst, etc. etc. 't Is waar; maar zieken zijn er ook zonder fusie en als men van Ambon naar Atjeh gaat, komt men ook in eene geheel andere omgeving; ook dan is aanpassing noodig. De afstand is wel is waar niet zoo groot als die van Amsterdam tot Batavia, maar hij bedraagt toch haast 35 lengtegraden ter hoogte van den equator, dat is verder dan van Amsterdam tot Moskou, zoodat ik maar zeggen wil, dat men het tijdperk, voor de aanpassing benodigd, als een bezwaar tegen de fusie, niet te breed moet nitmeten.

Doch genoeg hierover; ik ben geen voorstander van fusie en het ligt dus niet op mijn weg, om een argument tegen de fusie te bestrijden. Dat ik er met een enkel woord over gewaagde, is alleen om te doen begrijpen, dat het standpunt, hetwelk ik ten opzichte van het fusievraagstuk inneem, niet medebrengt, dat ik daarom geen voorstander zou zijn van eene opleidingsinrichting in Indië, langs welke de officiersrang te bereiken is.

Er zijn andere redenen, waarom ik aan opleiding in Holland de voorkeur geef. Welke deze zijn, zal aanstonds blijken, nu ik de uitvoerige en doorgewerkte rede, welke de Kapitein der Infanterie D. JENTINK in de reeds meergenoemde vergadering der Indische Krijgskundige Vereeniging heeft gehouden, nader zal bespreken.

De Kapitein JENTINK, toenmaals en ook nu nog Directeur van de Militaire School te Meester Cornelis, is een vurig voorstander van eene Militaire Academie in Indië, ja, eigenlijk van meer dier academies; een zoo vurig voorstander, dat men zich haast eenigermate over zijne toegevendheid verwondert, als hij nog in Holland opgeleide officieren in het Indische Leger wil toelaten.

»*Méér* 1) dan één gelegenheid tot opleiding voor officieren in Indië is met het oog op de opvattingen omtrent koloniaal bezit, waaronder we thans nog in de koloniën

---

1) Deze cursiveering en de volgende zijn niet van mij.

leven, m. i. eene utopie en zou *misschien* door gebrek aan stof niet bestaanbaar zijn."

Uit de woorden: »waaronder we thans nog in de koloniën leven" blijkt duidelijk, dat de spreker bedoelt, dat »méér dan één gelegenheid" *slechts op het oogenblik* eene utopie wordt geacht. Minder duidelijk is het, aan wien de spreker die »opvattingen omtrent koloniaal bezit" toegedacht wil hebben. Men zou er uit kunnen verstaan: de opvattingen van ons, in Indië wonende Nederlanders. Maar op die wijze, ik ben er van overtuigd, wil de Heer JENTINK niet verstaan worden. Hij bedoelt, de opvattingen in Holland, hetzij van het bestuur, hetzij van het groote publiek, dat zijne vertegenwoordigers naar de Tweede Kamer zendt; maar in elk geval: opvattingen van menschen (geene oudgasten) in Holland. Zoodra men in het moederland, ik wil niet zeggen betere of verstandiger of milder, en ook niet, baatzuchtiger of onedeler — alleen JENTINK zou ons het woord precies kunnen noemen — maar in elk geval andere opvattingen heeft, dan in den tegenwoordigen tijd worden gehuldigd omtrent koloniaal bezit, zoodra aan die voorwaarde is voldaan, dan zou wat thans nog eene utopie is, niet meer behoeven blijven te behooren tot de pia vota.

O, die Hollanders toch! Had hun nu maar precies gezegd, wat er aan hunne opvattingen hapert; wellicht zouden zij blijken voor verbetering vatbaar te zijn. Maar helaas blijft het bij de vage aanduiding tusschen de regels door, dat de gehuldigde opvattingen niet de ware zijn; eene aanduiding, welke de Heer JENTINK herhaalt, als hij voor de a.s. officieren van het wapen der Artillerie en dat der Genie zoowel voor het Nederlandsche als voor het Indische Leger slechts ééne opleidingsinrichting noodig acht, hetzij in Holland hetzij in Indië, en de bespreking dezer zaak besluit met de woorden:

»Waar daartusschen gekozen moet worden, behoeven we wel niet te vragen, naar welke zijde de keuze zal vallen bij de opvattingen, die thans nog heerschen ten opzichte van de verhoudingen tusschen moederland en koloniën."

De spreker veroorlove mij, hem hier terloops te vragen, naar welke zijde *zijne* keuze zou vallen; en hij houde het mij ten goede, indien ik de conclusie trek, dat hij met zijne »andere opvattingen» wel degelijk heeft bedoeld, betere, verstandiger, milder; indien ik de conclusie trek, dat hij te verstaan heeft willen geven, dat »ze» in Holland — ik had haast een leelijk adjectief gebruikt — niet over Indië kunnen oordeelen, niet weten wat Indië toekomt, of als »ze» het wel weten, zich in elk geval houden, om welke reden dan ook, alsof ze het niet wisten.

Ik vind die herhaalde uitlating betreffende de opvattingen omtrent koloniaal bezit, »waaronder thans nog in de koloniën geleefd wordt,» »ten opzichte van de verhoudingen tusschen moederland en koloniën,» al heel weinig apprecieerend voor het moederland; en zij klinken te vreemder uit den mond van iemand, die zelf, waar hij spreekt over het voordeel, dat de Indische onderofficieren, die thans aan den Hoofdcursus te Kampen tot officier worden opgeleid, door hun verblijf in Holland genieten, dat voordeel gering acht o.a. omdat »de kans bestaat, dat de delinquent met weinig appreciatie over Indië hoort spreken.»

De Heer JENTINK vergeet, dat het in zijn oog dan toch zeker even erg moet zijn, als de aanstaande officier in Indië met weinig appreciatie over het moederland hoort spreken; hij vergeet, dat hij met zijne van alles behalve waardeering getuigende uitlatingen, aan een tegenstander een heel scherp wapen in handen geeft. Ik zal dat wapen niet gebruiken en wil het zelfs niet laten zien. Veel liever wil ik gelooven dat de Heer JENTINK, toen hij ter vergadering een door hem geliefd denkbeeld met vuur heeft voorgestaan en verdedigd, zich niet altijd volkomen bewust is geweest van de volle kracht zijner woorden. Het ware echter goed geweest, indien hij hadde gezorgd, dat in het gedrukte verslag aan de redactie hier en daar eene kleinigheid ware veranderd; deze wijzigingen zouden aan de zaak, welke hij voorstaat, zeker eerder ten goede dan ten kwade zijn gekomen.

Verder deze aan den spreker ontsnapte uitvallen tegen Hol-

land latende wat ze zijn, zal ik in het kort uiteenzetten, hoe de Heer JENTINK zich de opleiding tot officier in Indië in groote trekken voorstelt. Ik geef de voorkeur aan eene behandeling van deze opleiding, boven die welke de Heer BENSE wenschelijk acht, omdat zij eerder practisch uitvoerbaar lijkt.

Het is moeilijk, de plannen van deze beide heeren te gelijkertijd te bespreken. De Kapitein van den Generalen Staf H. L. BENSE wil in Indië opleiding tot officier van elk der vier wapens, ook voor het Nederlandsche Leger. Als ik de redenen vermeld zal hebben, waarom ik eene verwezenlijking der plannen van den Kapitein JENTINK voorshands onwarschijnlijk acht en ook niet gewenscht, dan volgt daaruit van zelf, dat die van den Kapitein BENSE nog minder mijne instemming hebben, zoodat ik daartoe dan verder het zwijgen kan doen.

De Heer JENTINK dan wil eene opleidingsschool in Indië, ergens in een koel klimaat bijv. te Tji Mahi, waar de leerlingen in drie jaren worden opgeleid tot officieren der Infanterie, Cavalerie en Militaire Administratie.

Men kan tot die school worden toegelaten :

- 1°. uit de vierde klasse eener Hoogere Burgerschool ;
- 2°. van de Militaire School te Meester-Cornelis.

Deze laatste inrichting zou eenige reorganisatie behoeven, zoodat zij bereikbaar is :

- a. uit het Leger ;
- b. uit de burgermaatschappij.

Voor candidaten onder b. bedoeld zou aan de Militaire School eene voorbereidende klasse moeten worden verbonden.

De overwegingen, welke den voorsteller tot dit schema brachten, zijn in het kort de volgende. De Militaire School van thans trekt zeer weinig leerlingen, en het gebrek aan toeloop zou veroorzaakt worden door de omstandigheid, dat deze school uitsluitend door het Leger te bereiken is. Meer toeloop wordt verwacht, indien men het verblijf bij den troep elimineert ; daartoe zou dan die »vorbereidende klasse» moeten dienen. De kans om door dienstneming bij het Leger ook den officiersrang te kunnen verkrijgen, blijft daarbij onverminderd

behouden, wat bij een staand leger als het Indische beslist noodig wordt geacht.

Voor hen, die niet op zulk een heel jeugdigen leeftijd kunnen besluiten om den militairen rok aan te trekken, is de mogelijkheid geopend om van de 4e klasse eener H. B. S. naar de opleidingsschool te Tji Mahi te gaan.

Omtrent die „voorbereidende klasse” komt men aanvankelijk zeer weinig te weten, zoodat men bij lezing van het verslag zich afvraagt of de bedoeling is, dat zij aansluit bij het lager onderwijs, of dat zij het geheele lager onderwijs zal omvatten. Daar echter het woord klasse min of meer doet denken aan een éénjarigen cursus, maakte ik al aanstonds de onderstelling, dat waarschijnlijk eene voorbereiding bedoeld is, welke ongeveer parallel loopt met eene 2e klasse H. B. S., welke onderstelling later juist bleek te zijn. Ik dacht aan de 2e klasse H. B. S., omdat dan de Militaire School vergeleken zou kunnen worden bij de 3e en 4e klasse der H. B. S., zoodat de opleidingsschool te Tji Mahi, die immers ook bereikbaar zou zijn uit de 4e klasse H. B. S., geene leerlingen zou krijgen, wier verschillende voorbereiding en kennis op elkaar gelijken als een tang op een varken. Er komen toch al zeer onderscheiden elementen, want behalve de genoemde personen, zal de opleidingsschool ook nog binnen hare muren nemen hen, die bij de thans bestaande regeling hunne opleiding ontvangen aan den Hoofdcursus te Kampen.

Uit eene latere dupliek van den Heer JENTINK blijkt, dat zijne „voorbereidende klasse” inderdaad vrij wel parallel zou gaan met de 2e klasse eener H. B. S.

De ontwerper van het hier geschetste stelsel is overtuigd, dat het onderwyzend personeel gemakkelijk te vinden zou zijn. Ik help het hem wenschen, al komt het mij voor, dat hij bij het zoeken naar dat personeel op vele moeilijkheden zal stuiten. Bewijzen, dat hij te optimistisch is, kan ik niet.

Eenigszins anders is het gesteld met het berekende aantal leerlingen. Wij hebben reeds vernomen hoe de Heer JENTINK bij méér dan ééne opleidingsinrichting in Indië zelfs wel durft

hopen op voldoende toeloop; voor één opleidingsschool zal er dus geene sprake zijn van gebrek aan leerlingen.

Met eene menigte cijfers wordt ons aangetoond, dat de toeloop ruim voldoende zal zijn. Aan deze cijfers heb ik eenig houvast; de conclusies, welke er uit getrokken zijn, komen me wat gewaagd voor. Al kan ik ook hier niet bewijzen, dat er niet genoeg leerlingen zullen zijn, met de eigen cijfers van JENTINK valt wel aan te toonen, dat diens voorstellingen omtrent het getal jongelieden, dat zich zal aanmelden, niet zoo dicht bij de werkelijkheid behoeven te komen, als hij wil doen gelooven.

De 3-jarige cursus te Tji Mahi zou, in verband met het jaarlijksche verloop en met het aantal cadetten te Breda, 135 à 140 leerlingen moeten hebben. Elk jaar zouden er derhalve 45 à 47 plaatsen aangevuld moeten worden, en wel 24 uit Indië en 23 uit Holland.

Die 23 uit Holland worden niet alle vervuld, heel gedeceerd niet. Wanneer JENTINK gewaagt van den zeer geringen toeloop van Indische jongelui naar de Cadettenschool te Alkmaar, zegt hij:

»De zaak is o. a., dat de ouders hunne kinderen op zoo jeugdigen leeftijd als voor Alkmaar vereischt wordt, liefst niet zoo ver en voor zoo langen tijd (6 jaren) van zich laten gaan. Speciaal geldt dit voor de in Indië geboren ouders, die weinig of in 't geheel geene familie in Holland hebben, waar hunne kinderen buiten de inrichting een gewenscht intérieur vinden en die met belangstelling eenig niet-officieel toezicht op die kinderen kunnen houden.

Is hun dat kwalijk te nemen, waar zij zelf soms niet eens de vreemde omgeving kennen, waarin hun kind verder zal worden grootgebracht, en waartegen zij bovendien een zeker wantrouwen koesteren. Ik vraag slechts: is dat wantrouwen zoo geheel ongemotiveerd?»

Met eene kleine variatie kan het aangehaalde stuk dienen om te betoogen, dat het aantal onderofficieren, dat uit Holland naar Indië zal trekken om daar verder opgeleid te worden,

ook niet groot zal zijn. De Heer JENTINK is de laatste, die mag onderstellen, dat zijne opleidingsschool te Tji Mahi zich aanstonds zóó zou verheugen in het vertrouwen van de ouders in Holland, vooral van diegenen onder hen, die Indië slechts van naam kennen, dat zij hunne zoons gaarne daarheen zouden zien gaan. Hij moet de eerste zijn om het gemotiveerd te achten, indien deze ouders een zeker wantrouwen koesteren tegen de omgeving, waarin hun zoon verder zal worden opgeleid.

Wel zijn die onderofficieren ouder dan de voor Alkmaar bestemde jongelieden, maar zop heel groot is het verschil in leeftijd niet; daartegenover staat, dat de scheiding voor de in Holland achterblijvende ouders van beduidend langeren duur zou zijn, dan voor de Indische ouders, die hun kind met bestemming voor Alkmaar zien vertrekken.

Nog altijd, en het zal wel zoo blijven, zijn er ouders die hun zoon als officier slechts heel noode naar Indië zien gaan. Maar om hem daarheen te laten afreizen als leerling, om nog eene 3-jarige opleiding te ontvangen vóórdát hij eene positie heeft, en met het vooruitzicht hem eerst over 13 jaren terug te zien, het zou nog veel zwaarder vallen; voor velen zóó zwaar, dat alles in het werk zou worden gesteld om hetgeen zij voor eene ramp houden, af te wenden.

Er zouden heel zeker aan de opleidingsschool te Tji Mahi niet half zooveel onderofficieren uit Holland komen als er bij de tegenwoordige opleiding jaarlijks naar den Hoofdcursus gaan, om zich daar voor den dienst in Indië te bekwamen.

De Militaire School te Meester Cornelis trekt thans slechts zeer weinig onderofficieren en bij een stelsel als bovenbedoeld, zou de toeloop uit het Leger niet grooter worden; er is geene enkele reden om bij de voorgestelde regeling op grooter aantal te rekenen.

Van de H. B. S. in Indië doen slechts weinig jongelui examen voor Alkmaar of Breda. JENTINK geeft als reden daarvoor op, dat ouders die in Indië voor hun zoon de opleiding aan een der 3 Hoogere Burgerscholen kunnen be-

kostigen, hem ook wel eene betere positie in de maatschappij kunnen verschaffen dan die van officier. Maar dan is er bij die Hoogere burgers ook even weinig animo te verwachten voor Tji Mahi.

Ik houd het er voor, dat als men rekest de 23 plaatsen, die uit Holland vervuld zouden moeten worden, allen bezet te krijgen door onderofficieren uit Holland, onderofficieren van het Indische Leger via de Militaire School benevens nog de Indische Hoogere burgers, dat men dan dichter bij de werkelijkheid zal zijn, dan wanneer men rekest op inneming van al deze plaatsen door onderofficieren, die thans naar den Hoofdcursus gaan.

Doch dan moeten de overblijvende 24 plaatsen alle ingenomen worden door die leerlingen van de Militaire School, welke eerst de voorbereidende klasse hebben doorloopen, zoodat men wel mag zeggen, dat die klasse jaarlijks 25 jongens uit de burgermaatschappij zou moeten opnemen. En als die voorbereidende klasse niet aansluit bij het lager onderwijs, is het al heel twijfelachtig of het benoodigde aantal zich jaarlijks zal aanmelden. Dit valt uit het betoog van JENTINK zelf af te leiden.

Ik zal niet alle cijfers, welke hij geeft, herhalen, doch alleen die, welke noodig zijn om de conclusie te kunnen trekken.

Er wordt ons voorgerekend, dat percentsgewijze door de leerlingen der hoogste klassen van de lagere scholen toelatingsexamen wordt gedaan voor eene H. B. S. :

1°. in de gewesten Batavia, Semarang en Soerabaja, welker hoofdplaatsen eene H. B. S. bezitten, door 30 pct. ;

2°. in het overige gedeelte van Java, door 10 pct. ;

3°. in de buitenbezittingen, door 3 pct.

Uit deze cijfers wordt opgemaakt, dat in de B. B. 27 pct. en op Java (buiten de 3 genoemde gewesten) 20 pct. van de leerlingen uit de hoogste klassen der lagere scholen, wel het middelbaar onderwijs zouden kunnen volgen, maar om bepaalde redenen van dit onderwijs verstoken blijven. De voornaamste reden zou zijn, dat de ouders het middelbaar onderwijs, waaraan

verbonden is vergoeding voor kost en inwoning in één der hoofdplaatsen van Java, niet kunnen betalen.

De genoemde 27 pct. van de buitenbezittingen vertegenwoordigen pl.m. 85 leerlingen; de 20 pct. van het grootste deel van Java pl.m. 200 leerlingen; totaal dus 285.

Per jaar blijven dus 285 jongens, die het middelbaar onderwijs wél zouden kunnen volgen, wat betreft aanleg en vermogens, van dat onderwijs verstoken, tengevolge van minder gunstige geldelijke omstandigheden hunner ouders.

Enkele jongens, die thans wel de H. B. S. volgen, zouden wellicht, indien de voorgestelde regeling tot stand kwam, ook bij voorkeur den meer zekeren weg langs de »voorbereidende klasse» gaan; maar groot zal hun aantal niet zijn, omdat het toch nimmer gewenscht is, zich op 13- à 14-jarigen leeftijd vast te verbinden.

Het cijfer 285 moet dus iets, maar niet veel, verhoogd worden, om verder bij mijne berekening te kunnen dienen. Als ik er 300 van maak, heb ik, dunkt me, ruim begroot.

Van 300 jongens moeten er dan 25 naar de voorbereidende klasse. Het is niet te schatten, hoeveel er afgekeurd zullen worden en hoeveel, die wel genegen zijn, ongeschikt zullen blijken wegens gebrek aan kennis; maar ik zal wel eerder te laag dan te hoog rekenen, wanneer ik raam, dat minstens 10 pct. van die 300 jongens de militaire loopbaan moeten kiezen, wil de aanvulling eenigszins verzekerd zijn. Dat percentage lijkt me zóó hoog, dat ik voor mij volstrekt niet geloof, dat het benodigde aantal zich zal aanmelden.

Er zijn bovendien een paar belangrijke factoren door den Heer JENTINK over het hoofd gezien. Hij gaat bij zijne berekening uit van de onderstelling, dat iemand die met succes toelatingsexamen voor eene H. B. S. heeft gedaan, daarmede het bewijs heeft geleverd, dat hij het middelbaar onderwijs kan volgen. Deze onderstelling is echter lang niet juist. Een voldoende toelatingsexamen geeft wel eenigen waarborg, dat het onderwijs in de eerste klassen gevolgd kan worden; maar voor de hogere klassen zegt het nog niets. Vele jongelieden blijken

in of na de 3de klasse niet meer mede te kunnen, en dat is de groote reden, waarom zoowel in Holland als in Indië slechts weinigen van de velen, die op eene H. B. S. komen, deze school met een einddiploma verlaten. Ik hoop, dat JENTINK in het Indische officierskorps zoo min mogelijk menschen wil opnemen, die door aanleg en vermogens ongeschikt zijn om middelbaar onderwijs te volgen.

Bovendien gaat deze voorstander van opleiding in Indië van de onderstelling uit, dat ouders die middelbaar onderwijs voor hun zoon niet kunnen bekostigen, wel in staat zijn om één jaar die kosten te betalen of één jaar zooveel privaattlessen, dat het privaatonderwijs gelijken tred houdt met de 1e klasse H. B. S. Althans hij zegt in eene dupliek, dat hij zijne adspiranten wil trekken uit hen :

»die zich, hetzij dan door de 1e klasse der H. B. S. te doorloopen of wel door privaattlessen na het doorloopen van de O. L. Scholen, voor het examen voor de voorbereidende klasse der Mil. School kunnen bekwamen.»

Als ik me niet bedrieg, is in Indië opleiding door privaattlessen zeer kostbaar, en ik meen ook dat er lang niet overal gelegenheid toe is.

Thans moet mij nog de vraag uit de pen, waar het toelatingsexamen voor de voorbereidende klasse afgenomen moet worden? Bij de bespreking van den geringen toeloop voor Alkmaar en Breda vernemen we als reden :

»om van elders, buiten Batavia examen te komen doen voor Alkmaar en Breda, zijn soms belangrijke sommen noodig voor reis- en verblijfskosten en het convenieert niet ieder om die sommen te betalen, met de kans dat daarmede het doel nog niet eens bereikt wordt.»

Dat bezwaar blijft immers ook van kracht voor het admissie-examen tot de voorbereidende klasse? Er is niets aan te doen; die examens kosten geld aan de ouders der adspiranten; of meent de Heer JENTINK inderdaad, dat het mogelijk zal zijn, de kans op het uitgeven dezer sommen, zonder dat het doel bereikt wordt, noemenswaard te verminderen, door een voor-

loopig examen in de naastbijzijnde garnizoensplaats te doen afnemen (zie pag. 24 van het verslag)?

Het zou, dunkt me, meer in de lijn liggen, welke de ontwerper dezer plannen voor ons heeft ontwikkeld, indien hij van zijne voorbereidende klasse een voorbereidenden cursus had gemaakt met twee studie-jaren, waarvan het eerste direct aansloot bij het lager onderwijs. Dan had de berekening, met welke hij overtuigend aan wil toonen, dat er geen gebrek aan adspiranten zal zijn, ook wat beter in het kader gepast. Want eerder nog zullen 10 pct. van 300 jongens zoo direct van de lagere school naar den voorbereidenden cursus trekken, dan wanneer zij eerst nog een jaar de H. B. S. moeten bezoeken of vele en dure privaattlessen nemen.

Ik voor mij zou het bezwaar maken, dat zij dan nog jonger over hunne toekomst moeten beslissen. En bovendien zou ik nog niet gelooven, dat de toeloop zoo groot zou zijn.

De tweede groote factor, die over het hoofd werd gezien, is deze: tal van Indische jongelui, die voor officier worden opgeleid, ontvingen al vóór ze admissie-examen voor Alkmaar deden, hunne opvoeding deels in Holland.

Ik zal ook een paar cijfers geven; in het cursusjaar 1903—1904 waren er aan de Kon. Mil. Academie in de klasse I' II van de 31 cadetten 14 Indische jongelui. Het aantal dezer laatsten is niet altijd zoo groot, maar onbeduidend is het toch nooit.

Onder de Indische jongens, die reeds op jongen leeftijd naar Holland gingen, opdat daar hunne opvoeding voltooid zou worden, zijn er vrij veel, die examen doen voor Alkmaar of Breda. Wel kan men omtrent hen waarschijnlijk zeggen, dat zij naar Holland werden gezonden of daar achtergelaten om andere redenen, dan omdat ze officier wilden worden; maar ik geloof toch, dat bij de overwegingen der ouders, welke hen noopten om de leiding van hun kind aan anderen toe te vertrouwen, stellig ook deze behoort, dat men in Holland opgeleid kan worden tot vele betrekkingen, die bij voortgezet verblijf in Indië niet te bereiken zijn; ik geloof toch, dat bij die overwegingen er ook wel aan gedacht is, dat de voorbereidende

opleiding, welke tot Cadettenschool of Kon. Mil. Academie voert, in Holland ook eenigszins meer verzekerd is.

Degene, die hieruit mocht besluiten, dat eene opleiding tot officier in Indië, door de juist vermelde omstandigheid, in Holland het aantal adspiranten zou verminderen, en deze vermindering ten goede zou komen aan het getal adspiranten in Indië, trekt een gevolg, dat, geloof ik, niet juist is. Eerstens toch zullen er nog altijd vele ouders zijn, die hunne kinderen op reeds jongen leeftijd naar Holland zenden en die de voordeelen eener educatie aldaar zoo hoog stellen boven opvoeding in Indië, dat zij er de smart der scheiding voor willen dragen.

In de tweede plaats neemt bij langer verblijf in Indië de voorliefde voor den militairen stand af.

Hieromtrent deelde de Heer VAN DEVENTER ons, ook in dezelfde vergadering, het volgende mede :

»Als antwoord op mijne vraag, meermalen aan de gymnasiasten 1) gedaan, waarom er zoo weinig officier willen worden, antwoordden zij: wij willen liever Resident worden.

De opvoeding hier, is geheel anders dan in Holland. Van hun vierde of vijfde jaar af zijn ze al gewend om te commandeeren en dus zien zij tegen militaire tucht op; en deze begrippen worden bij hen niet weggenomen, als er hier eene opleidingsschool komt."

In eene dupliek vernemen we dan nog, ook naar aanleiding van het door den Heer BENSE geuite gevoelen, dat het niet de jongens, maar de ouders zijn, die beslissen omtrent de keuze der betrekking :

»Ja, wanneer een jongen zijne keus zet op eene betrekking, die de vader beslist afkeurt; maar waar, zooals ik gezegd heb, de keuze doobert tusschen Binnenlandsch Bestuur en Alkmaar—Breda, daar zal de vader zijn zin niet doordrijven als de zoon zijne keuze voor een van beide beslist te kennen geeft.

Ik beweerde op grond van de ervaring, bij de examens

---

1) De H. B. S. te Batavia draagt den naam „Gymnasium Willem III".

voor Alkmaar en Breda, opgedaan gedurende 8 jaren, dat de lust om officier te worden bij Indische jongens niet groot is, en dat zij aan B.B. de voorkeur geven, op grond van hunne opvoeding in eene Indische omgeving." 1)

Doch gesteld al, dat zich jaarlijks genoeg adspiranten zouden aanmelden, gesteld al dat het niet te optimistisch is om te vertrouwen, dat leeraarspersoneel best te vinden zou zijn, dan nog zou ik opleiding in Holland verkiezen boven opleiding in Indië, op gevaar af van gerekend te worden tot hen, die, gelijk JENTINK zegt, »Indië in alle opzichten à tort et à travers afhankelijk willen maken van het moederland."

Ik ga grootendeels mede met den (toenmaligen) Luitenant-Kolonel M. B. ROST VAN TONNINGEN, die in de vergadering te Batavia o. m. zeide :

»Waar de staat met de bestaande inrichtingen voor Militair onderwijs voldoende officieren voor alle wapens kan krijgen, zoowel voor Indië als voor Nederland; waar het gering aantal benoodigde officieren voor Artillerie en Genie in Indië eene opleiding in verschillende inrichtingen overbodig, ja zelfs schadelijk maakt, zou het niet alleen een onstaatkundige, maar ook slechte financieele maatregel zijn, ook in Indië eene opleidingsschool voor officieren op te richten. Elke inrichting toch kost op zich zelf veel geld . . . . etc.

Er is een voorname klip ontzeild geworden. De ethische zijde van het vraagstuk n.l. is onbesproken gebleven."

Over die ethische zijde van het vraagstuk hoop ik het aanstonds nader te hebben. De lezer vergunne mij eerst eene kleine afdwaling, naar aanleiding van eenige woorden, door den laatst aangehaalden spreker gebezigd, wanneer hij, gewagende van de bittere teleurstelling, die sommige Indische ouders ondervinden, als niettegenstaande de groote geldelijke offers, die zij zich getroostten, hunne zonen mislukt in hunne

1) Spatieering van mij.

studiën naar Indië terugkeeren, als grondoorzaak van de failure noemt: gebrek aan toezicht over het werk van de zijde dergenen, aan wie de ouders tegen ruime geldelijke schadeloosstelling voor hunne moeite, hunne zonen toevertrouwd. En daarop volgt dan nog:

»Verbetering van den bestaanden toestand van kinderverwaarloozing bij families in Nederland, is nochtans wel te verkrijgen bij een doelmatig optreden van Indische verlofgangers en gepensioneerden.»

De bestaande toestand van kinderverwaarloozing bij families in Nederland! Het is waarachtig geene kleine beschuldiging, die hier den Hollanders voor de voeten is geworpen.

Ik neem haar niet aan zonder protest. Eene verwaarloozing als hier bedoeld moge eene enkele maal zijn voorgekomen, zij is uitzondering. Het is zoo heel gemakkelijk voor de ouders om het niet slagen van hun zoon te wijten aan degenen, die »tegen ruime geldelijke schadeloosstelling», behalve kost en inwoning, ook leiding en toezicht bij de studie zouden verschaffen; maar het is lang niet altijd billijk. Gebrek aan toezicht — ik spreek niet van verwaarloozing — is soms al bij de ouders begonnen, die genoeg meenden te doen met hun kind over te laten aan een »zeer vertrouwde» baboe of inlandschen jongen. Soms werd de zoon naar Holland gezonden, omdat er in Indië plooiën in zijn karakter waren gekomen, welke daar niet meer glad gestreken konden worden; en als dan de pogingen daartoe ook in Holland faalden, kwam de schuld alleen op hen neer, die daar met de leiding waren belast.

Er heerschen in Indië verkeerde begrippen over de zorgen en moeiten, die menig jongen aan zijne opvoeders heeft gegeven. O, het is dien ouders te vergeven, dat zij — gebukt onder het leed der scheiding — geen kwaad willen gelooven van den afwezigen zoon. Maar als dan het gezonde oordeel weer meester is geworden over het gevoel, dan moeten zij zich wachten om de schuld te werpen op hen, die geene schuld hebben.

Het is mij bekend, dat vele ouders in Indië in de meening verkeeren, dat de met het toezicht op hunne zonen belaste

personen in Holland goede sier maken van het geld, dat zij ter vergoeding ontvangen, maar dat het toezicht zelf dikwijls veel, heel veel te wenschen overlaat. Ook weet ik, dat velen in Holland verkeerden in den waan, dat de ouders in Indië allen rijke lords zijn, wien het geld op den rug groeit en die er een lekker en lui leventje leiden, vrij van zorgen over de kinderen, welke zij met hun geld gemakkelijk elders een goed tehuis kunnen verschaffen. De laatste meening is niet dwazer dan de eerste; beide zijn even onjuist en onbillijk ook. Maar ik dacht stellig en zeker, dat dergelijke begrippen reeds lang en lang afgedaan hadden bij de intellectueelen en ongetwijfeld bij hen, die gerekend moeten worden tot *the upper ten* van de aristocratie van het intellect.

Het heeft mij oprecht leed gedaan, zulk eene beschuldiging te moeten hooren, te meer nu zij kwam uit den mond van een man als ROST VAN TONNINGEN.

Na deze kleine afdwaling keer ik tot mijn onderwerp terug, om thans na te gaan, wat wel als het groote voordeel eener opleiding in Indië beschouwd wordt; ik zal daar eene bespreking van de ethische zijde van het vraagstuk op doen volgen, waarbij dan te gelijkertijd de nadeelen kunnen blijken. De verschillende sprekers, die zich in de vergadering der Ind. Krijgsk. Ver. deden kennen als voorstanders van opleiding tot officier in Indië, stelden naast het voordeel, dat zij rechtstreeks voor het Leger daarin zagen, de belangen van de Europeesche bevolking in Indië op den voorgrond.

In vroeger jaren, toen de Militaire School te Mr.-Cornelis nog leidde tot den officiersrang, was die school ook alleen door het Leger te bereiken en niet uit de burgermaatschappij. In dien tijd was het niet mogelijk om in Indië examen te doen voor de Kon. Mil. Academie of voor een der beide toenmaals bestaande Hoofdcursussen; de Cadetten-school bestond destijds nog niet.

Bij de opheffing der Militaire School als inrichting, waar de élèves opgeleid werden tot officier, en hare reorganisatie tot eene voorbereidende school voor den Hoofdcursus te Kampen,

die inmiddels den Hoofdcursus te 's-Bosch in zich had opgenomen, bleef de mogelijkheid gehandhaafd om door het Indische Leger den rang van officier te bereiken. In verband met het aantal der élèves, die vroeger in Indië tot officier werden opgeleid, en het aantal plaatsen, dat jaarlijks aan den Hoofdcursus wordt opengesteld ten behoeve van de leerlingen der tegenwoordige Militaire School, kan niet gezegd worden, dat de vooruitzichten van de onderofficieren van het Indische Leger, die zich willen opwerken tot officier, minder gunstig zijn geworden.

Bovendien werd de mogelijkheid geopend om in Indië examen te doen, zoowel voor de Kon. Mil. Academie als voor de nieuw opgerichte Cadettenschool. De belangen der Europeesche bevolking in Indië zijn dus, bij voorheen vergeleken, niet geschaad; integendeel! De tegenwoordige regeling stelt wegen open, welke vroeger gesloten waren; terwijl de eenige vroeger bestaande weg niet werd afgesloten, doch slechts verlegd.

Wel is het getal dier voor Breda en Alkmaar opengestelde plaatsen niet groot, maar het schijnt toch ruim genoeg; althans het aantal liefhebbers is meestal kleiner. Mij is eens ter oore gekomen, dat een Indisch officier, die bij terugkeer van verlof zijn zoon in Holland had achtergelaten om opgeleid te worden voor de Kon. Mil. Academie, zijn jongen, voor wien hij nog recht op vrijen overtocht had naar Indië, tegen den examentijd naar Batavia liet komen, om daar het examen af te leggen, en zulks, omdat daar door gebrek aan concurrentie meer kans was eene plaats te veroveren dan in Holland.

Over te weinig plaatsen behoeft men in Indië inderdaad niet te klagen. En mocht het aantal aspiranten in den loop der tijden sterk toenemen, zoodat er in Indië eene gelijke of grootere concurrentie kwam dan in Holland, wel, dan kan immers, als het zoover is gekomen, het aantal plaatsen allicht wat worden uitgebreid!

Evenwel, men kan in Indië examen doende voor de Kon. Mil. Academie, uitsluitend in aanmerking komen voor eene

plaatsing bij het wapen der Infanterie. Waarom de andere wapens uitgesloten zijn, is mij niet bekend. Zoolang ik de redenen, welke tot die uitsluiting hebben geleid, niet weet, is het mij ook niet mogelijk met kennis van zaken te beoordeelen, of het al of niet gewenscht is, dat de Regeering — eenmaal Breda voor jongelui in Indië openstellende — nog één stap verder gaat en de gelegenheid verschaft om te dingen naar eene plaats bij een der vier wapens. Het komt mij voorshands aannemelijk voor, dat daartegen op den duur geene overwegende bezwaren kunnen zijn, evenmin als ik er bezwaar in zou zien om eene plaatsing bij een der wapens van het Nederlandsche Leger mogelijk te maken. Als eene dergelijke ruimere toelating tot de inrichtingen van Militair Onderwijs in Nederland door de Europeesche bewoners van Indië gewenscht wordt, dan zal, dunkt me, deze wensch op den duur wel voor verwezenlijking vatbaar blijken te zijn.

Andere voordeelen, die meer onmiddellijk het Leger ten goede zouden komen, worden ons door den Heer JENTINK uitvoerig medegedeeld. Men veroorlove mij eene nog al groote aanhaling:

»bij de opleiding in Indië, kan men, door de regeling daarvan aan het opperbestuur, gehoord den leger-commandant, over te laten, de gebreken vermijden, die de door de wet geregelde opleiding in Holland aankleven.

We zullen daarbij b. v. eene passende plaats kunnen geven aan de Indische krijgsgeschiedenis, die op de Mil. Academie stiefmoederlijk wordt bedeed en waarvan op den Hoofdcursus de behandeling geheel ontbreekt.

We kunnen daarbij eene belangrijke plaats inruimen aan de Maleische taal en de Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië, welke vakken op de thans bestaande inrichtingen altijd min of meer als bijvakken worden beschouwd.

We zouden dan Militaire Aardrijkskunde van Ned.-Indië kunnen doen onderwijzen, een vak, dat thans in 't geheel niet als zoodanig bestaat. 1)

1) Dit werd in Juli 1902 beweerd.

We zijn dan niet verplicht om, waar men slechts één vreemde Europ. taal wil doen onderwijzen, juist de *Fransche* taal daarvoor te nemen, waar de *Engelsche* voor de koloniën toch wel van meer belang is, enz.

In één woord, men kan dan in alle opzichten rekening houden met de eischen, waaraan een Indisch Officier moet voldoen. Te vergeefs zou men zulke verbeteringen vragen bij onze tegenwoordige inrichtingen tot opleiding voor officier, waarbij alles wat onderwezen zal worden, bij de wet geregeld is en waarvan de directeuren te respectabel zijn, om niet ook te erkennen, dat »zij zich niet bevoegd achten om over de behoeften van het Ind. leger te oordeelen» zooals de directeur van de Hoogere Krijgsschool in 1899 constateerde in eene vergadering van Krijgswetenschap.”

De spreker was, het spijt me het te moeten zeggen, slecht op de hoogte, en in de slotalinea wel wat met zichzelf in tegenspraak. Hij verwacht het woord *Wet* met reglement en voorschrift, of hij is niet bekend met de *Wet* op het Militair Onderwijs. Als ik me niet geheel bedrieg, verzet die *Wet* zich in geen enkel opzicht tegen verwezenlijking van de wenschen, welke spreker met zijn »*we zullen*,” »*we zouden*,” etc. inleidt. Die *Wet* bemoeit zich niet met het aantal lessen, hetwelk op de tableaux voor de verschillende vakken wordt uitgetrokken; die *wet* zegt in de eerste alinea van Artikel 5: »Aan de vakken waarin, volgens de bepalingen dezer *Wet*, aan de bij de artt. 1, 2 en 3 bedoelde Inrichtingen onderwijs wordt gegeven, kunnen bij Algemeenen Maatregel van Bestuur andere vakken worden toegevoegd.”

Aan den Hoofdcursus b. v. wordt aan de leerlingen voor Administratie Indië reeds sedert jaren en jaren onderwijs gegeven in het Engelsch, welk vak in Art. 33 van de *Wet*, aanvangende met de woorden: »Aan den Hoofdcursus wordt onderwijs gegeven in:” niet wordt genoemd.

In Art. 23 wordt bij de vakken, in welke aan de Kon. Mil. Academie onderwijs wordt gegeven, sub. *h* genoemd »de militaire

aardrijkskunde." De Wet verbiedt dus onderwijs in Militaire Aardrijkskunde van Indië volstrekt niet. Inderdaad wordt dit vak, dat geen vak zou zijn, sedert een paar jaren aan de cadetten gedoceerd.

De meeste, ik durf wel zeggen alle veranderingen van eenige beteekenis op het gebied van Militair Onderwijs komen eerst tot stand, nadat de verschillende directeuren der inrichtingen zijn gehoord; het meerendeel dier veranderingen heeft zelfs zijn ontstaan te danken aan voorstellen van de zijde dier directeuren. Denkt de Heer JENTINK nu inderdaad, dat die respectabele mannen, indien zij zelve niet over de behoeften van het Ind. Leger kunnen oordeelen, zich niet eens zouden wenden tot anderen, van wien het bekend is, dat zij zulks wel kunnen? En bovendien, met betrekking tot het onderwijs aan de a.s. Indische officieren is er ongeveer niets, althans niets van belang, dat omgaat buiten het Departement van Koloniën. Bij de vaststelling van leerplannen voor het onderwijs aan den Hoofdcursus werd destijds o. a. geadviseerd door eene daartoe aangewezen commissie van twee officieren van het Indische Leger. Ik weet niet of ook bij andere soortgelijke gelegenheden dergelijke commissies werden benoemd; maar wel weet ik zeker, dat voor alle veranderingen en wijzigingen, die de Indische opleiding raken, het Departement van Koloniën wordt gehoord, en ook weet ik, dat dergelijke wijzigingen werden aangebracht op een voorstel, dat van Koloniën uitging. Als iemand beweert, dat het te vergeefs zal zijn, om in het belang van het Indische Leger verbeteringen in de opleiding te vragen, omdat alles wat onderwezen zal worden bij de Wet geregeld is, dan slaat hij de plank geheel en al mis. Hij leze de voorlaatste alinea van art. 5 der Wet op het Militair Onderwijs, waar voorgescreven staat, dat bij de bepaling van den omvang der leerplannen, de wijze waarop de leerstof over de verschillende studie jaren wordt verdeeld, e d. de Minister van Oorlog — voor zooveel een en ander de opleiding voor den officiersrang ten behoeve van den dienst in de Koloniën betreft — daartoe overleg zal houden met den Minister van Koloniën.

Op de stiefmoederlijke bedeeing van de Ind. Krijgsgeschiedenis en de beschouwing van Maleisch en Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië als bijvakken, kom ik beneden nog terug.

Nog een voordeel, en niet het minst belangrijke, toegeschreven aan opleiding in Indië, is het vormen eener reserve van officieren.

„In tijd van nood kan beschikt worden over het personeel van 11 officieren, aan de inrichting verbonden, en verder over 45 élèves van het hoogste jaar als officier, 45 van het 2° jaar b.v. als onderluitenant en 45 van het jongste jaar b.v. als adj. ond. officier dd. officier, te zamen over 146 officieren, die in waarde zullen staan verre boven de reserves, waarover thans zou kunnen worden beschikt, zooals reeds gezegd is, èn omdat ze in opleiding zijn èn omdat zij jong zijn;”

Die opleidingsschool te Tji Mahi zou er toch wel eene heel bijzondere zijn. De élèves uit het jongste jaar, zelfs diegenen van hen, die kersversch uit de 4de klasse eener H. B. S. zijn gekomen, kunnen aanstonds gebezigd worden als adj. ond. officier dd. officier. Nemen we aan, dat eene kleine vergissing heeft plaats gehad, en de Hoogere burgers niet medegeleid moeten worden, zoodat van het jongste jaar alleen zij, die via Meester-Cornelis op de school zijn gekomen, in tijd van nood dd. officier kunnen zijn, dan blijft de vraag gerechtvaardigd, of de 3-jarige cursus niet een 1-jarige kan zijn, als bij de voorbereiding te Meester al zooveel vakopleiding gegeven wordt, dat de élèves na het passeeren van de school te Meester dadelijk bruikbaar zijn als dd. officier. Dan blijft de vraag, hoe men die reeds vergevorderden te zamen moet opleiden met de Hoogere burgers, die van toeten noch blazen weten, om het zoo maar eens uit te drukken. De zaak klopt niet: van tweeën één; of de vakopleiding begint te Tji Mahi, of een driejarige cursus is veel te lang, tertium non datur. En in elk geval is de reserve aan officieren veel te ruim berekend.

Ik geloof niet, dat er 45 leerlingen per jaar te krijgen zullen zijn; doch gesteld al, dat ik hierin geheel ongelijk heb, dan mag toch slechts gerekend worden op eene reserve van 56 officieren. n.l. 11 officieren aan de inrichting verbonden en 45 élèves van het oudste jaar.

Doch hoe men het aantal ook wil berekenen, bij opleiding in Indië krijgt men eenige reserve aan officieren, die niet — zooals toe te zenden reserves uit Patria — van Java afgesneden kunnen worden. Dit voordeel is niet weg te redeneeren, maar men hoede zich er toch voor om het te overschatten. Eigenlijk is het woord »reserve» voor deze in geval van oorlog dadelijk tot officier te benoemen leerlingen niet zoo geheel juist. Het aantal officieren, hetwelk in de formatie van het Leger aangegeven wordt, zou zoo noodig plotseling een weinig verhoogd kunnen worden; maar daarmee is het ook uit.

In een groot rijk, dat meerdere opleidingsinrichtingen langs welke de officiersrang is te bereiken, bezit, kan in geval van oorlog de opleiding nog worden voortgezet. Men kan deze opleiding bekorten, men kan de leerlingen om zoo te zeggen klaar stoomen, hen desnoods afleveren vóór ze voldoen aan de eischen, welke voor gewone tijden gesteld zijn; maar in elk geval blijft er nog geruimen tijd gelegenheid om de opengevallen plaatsen of althans een gedeelte daarvan aan te vullen.

In Nederland houdt in geval van oorlog de gewone opleiding tot officier onmiddellijk op. Een deel der leerlingen, zowel van die aan de Kon. Mil. Academie als van degenen, die den Hoofdcursus volgen, zal benoemd worden tot officier. Maar van verdere aanvulling uit die opleidingsinrichtingen is geene sprake. En zoo zou het bij opleiding in Indië ook zijn. In plaats van n officieren, die er in gewone tijden zijn, komen er in geval van nood dadelijk $n + 56$ beschikbaar. Wanneer de omstandigheden nopen om de 45 leerlingen tot officier te bevorderen vóór de leertijd is verstreken, dan zullen die omstandigheden wel van zoo ernstigen aard zijn, dat in verhouding tot hetgeen dan noodig wordt, het aantal niet groot is te noemen.

Het voordeel eener opleiding in Indië met betrekking tot eene reserve aan officieren is niet zoo overwegend; en het blijft slechts eene zaak van appreciatie of men het zoo hoog schat, dat men er andere nadeelen voor wil aanvaarden. Ik voor mij, die de voorkeur geef aan opleiding in Holland, kan niet van meening veranderen alleen ter wille van die betrekkelijk kleine reserve.

Het is noodig, thans te vermelden, waarom ik aan opleiding in Holland de voorkeur blijf hechten.

Er zijn in de laatste tijden enkele schrijvers opgestaan, die er op hebben aangedrongen, om bij de opleiding tot officier in vele opzichten eene geheel andere richting te volgen, dan die waarin thans reeds zoo vele jaren gestuurd is.

De oorlogen van den allerlaatsten tijd hebben bewezen, welke enorm zware eischen op het gevechtsveld gesteld worden aan ieder soldaat en aan zijne aanvoerders in het bijzonder. De moderne bewapening, de huiveringwekkende verdelgingsmiddelen, door eene haast volmaakte techniek tot eene voorheen ongedachte kracht opgevoerd, hebben de oorlogskunst waarlijk niet gemakkelijker gemaakt.

Doch in welke richting men ook wil gaan, wat men ook wil doen om reeds bij de opleiding wil en zenuwen zooveel mogelijk te stalen, het lichaam te harden, ten einde den toekomstigen aanvoerder, zoo goed het kan, bestand te maken tegen al het schrikwekkende en demoraliseerende van het moderne gevecht, de voorbereiding tot die zoo moeilijk geworden kunst van den krijg zal theoretische vakstudie blijven eischen; en als ik het goed inzie, dan zal in de toekomst die vakstudie gemakkelijker noch eenvoudiger worden; integendeel!

Hoe moeilijker, hoe ingewikkelder de kunst, des te zwaarder ook de theoretische voorbereiding, welke zij eischt.

Studeeren is in Indië heel wat moeilijker dan in Patria, dit praat niemand mij uit het hoofd, en deze stelling wordt niet in het minst weerlegd door het feit, dat er in Indië inderdaad tal van personen zijn, die zich door hunne wetenschappelijke

studiën naam hebben verworven. Men make toch wel degelijk onderscheid tusschen den man van gevestigde positie, die zijne studiën wijdt aan die onderwerpen, welke hem belang inboezemen, of zoo hij al eens zijne onderzoekingen moet uitstrekken over zaken, die hem weinig interesseeren, toch een naam heeft op te houden en gedreven wordt door een hoog ontwikkeld gevoel van plicht — en tusschen den leerling, die nog eene positie moet veroveren, en die er gewoonlijk, zooals begrijpelijk en natuurlijk is, tracht te komen met niet meer inspanning dan bepaald noodzakelijk is; die moet studeeren in allerlei vakken, waarvan velen hem, zooal niet geheel dan toch bijkans nutteloos voorkomen; die, ook al is hij niet piep jong meer, in de practijk nog dikwijls van de onderstelling uitgaat, dat hij leert voor zijne onderwijzers, en die — hetzij dan ten rechte of ten onrechte — lang niet al zijne leeraren beschouwt als raadsliden, die het beste met hem voor hebben en hem ten goede willen leiden.

De man, die zich in Indië geregeld bezig houdt met gezette beoefening der wetenschap, staat zeer hoog. Men zou geheel verkeerd uitkomen, wanneer men uitging van de onderstelling, dat een eenigermate belangrijk deel van leerlingou ook die hoogte heeft bereikt. De meesten zijn er zeer verre van daan en velen zullen er nimmer komen.

Studeeren, wetenschappelijke arbeid valt in Indië niet gemakkelijk en het opdoen van school- en leerboekenwijsheid valt aan den leerling nog zwaarder, dan het dieper doordringen in de wetenschap aan den reeds ver gevorderde. Hij, die eerst sedert kort in Indië is gekomen, ondervindt die moeilijkheden in grootere mate, dan degene, die reeds vertrouwd is geraakt met de Indische omgeving en met het tropische klimaat. Het zou der moeite waard zijn om aan de mannen der wetenschap te vragen, of zij zich in den eersten tijd na aankomst in Insulinde niet herhaaldelijk hebben moeten overwinnen, om zich te zetten aan den arbeid, dien zij zich tot taak hadden gesteld of die hun was opgedragen.

Ik ben er vast van overtuigd, dat de onderofficieren van

het Nederlandsche Leger, die bij de bestaande regeling den officiersrang kunnen bereiken langs den Hoofdcursus, de moeilijkheden, waarop ik boven doelde, in sterke mate zouden ondervinden, wanneer zij hunne studiën, in plaats van in Holland, hadden te voltooien aan eene opleidingsinrichting in Indië. De overstelpende massa van nieuwe indrukken, die zij op reis en gedurende den eersten tijd na hunne ontschepping zouden ontvangen, moet ook verwerkt worden; en zoolang de gedachte daaraan nog een groot deel van het denkvermogen in beslag neemt, kost het veel inspanning en is er een zeer ernstige wil toe noodig, om die naar voren tredende gedachte terug te dringen, ten einde de vereischte aandacht te kunnen vestigen op studie en onderwijs, die aanvankelijk zeker minder belangstelling zullen wekken, dan de nieuwe omgeving met hare tropische weelde.

Eene zelfde moeilijkheid ondervinden thans die jongelieden uit Indië, die nimmer het tropenland verlieten, voor zij zich naar Holland begaven, om zich daar langs een der verschillende wegen te bekwamen voor het officiersexamen. Doch er blijft een belangrijk verschil. Want waar de laatsten komen naar de gematigde luchtstreek, welker klimaat eerder tot werken aanzet dan er van afhoudt, daar komen de eersten in een oord van voor hen haast ongekende hitte, eene die dagelijks weerkeert zonder ook maar een enkelen dag over te slaan; eene hitte van welke zij vroeger, toen zij nog in Patria waren, indien daar het kwik in den thermometer eens bij uitzondering heel hoog was gestegen, verklaarden dat het haast onmogelijk was om er iets bij uit te voeren.

Ik wil gaarne aannemen, dat het toezicht en het geheele opleidingssysteem aan eene in Indië onderstelde inrichting van dien aard zouden kunnen zijn, dat invloeden die belemmerend op de studie werken, maar die niet op rekening van het klimaat gesteld behoeven te worden, zich weinig of niet zouden doen gevoelen. Zonder nadere aanduiding zal de lezer begrijpen wat ik bedoel. Maar dan nog zou ik èn om den invloed van het klimaat, èn wegens beneden nog te noemen redenen

er niet voor zijn, om leerlingen uit Holland naar Indië te dirigeren, om hen daar te doen bekwamen voor een wetenschappelijk examen. Veel beter lijkt het mij om hen in Holland te houden, totdat het examen achter den rug is. Voor onderofficieren van het Nederlandsche Leger blijve in elk geval de opleiding tot Indisch officier in Holland.

En voor de onderofficieren van het Indische Leger, en voor jongelieden uit de burgermaatschappij in Indië, die officier wenschen te worden? Deze vraag zou ik met weder-vragen willen beantwoorden. Waarom zeuden de meeste Europeesche ouders hunne kinderen reeds op jeugdigen leeftijd naar Holland? Waarom vertrouwen zij, wat hun het dierbaarste is geworden, aan de hoede van anderen toe en schikken zij zich, hoe noode dan ook, in de scheiding? Is het alleen, omdat er in Indië slechts drie Hoogere Burgerscholen zijn en er geene gelegenheid is om Hooger Onderwijs te ontvangen? Is het uitsluitend, omdat bij voortgezet verblijf in Indië verschillende betrekkingen niet zijn te bereiken? Of zijn er nog andere redenen, welke de ouders bewegen en hen doen overgaan tot zulk een vooral voor hen, meer nog dan voor de kinderen, moeilijken stap?

Ik geloof het wel degelijk en houd mij er van overtuigd, dat tal van ouders, die hunne kinderen daar in het verre Westen doen opleiden, het met mij zullen gelooven. Indië is geen geschikt land voor eene Europeesche opvoeding; en de in vele opzichten zeer hoog staande educatie, die de kinderen van de besten onder de inlanders ontvangen, is toch niet de gewenschte voor kinderen van Europeesche ouders, die trouwens eene dergelijke opvoeding aan hun kind niet zouden kunnen verschaffen.

In de vergadering, naar welke ik bij het begin van dit opstel heb verwezen, heeft men den Heer ROST VAN TONNINGEN kunnen hooren zeggen:

» Worden dan in de toekomst de vooruitzichten op eene welgeslaagde opleiding van uit Indië afkomstige jongelieden beter, dan zijn de lichtzijden van eene Nederlandsche

opvoeding zóó overwegend, dat zij alle andere bedenkingen in de schaduw stellen 1). Het materialisme bekleedt in Indië eene te groote plaats in het dagelijksche leven. Het licht ontvankelijk gemoed van kind of jongeling moet daaraan zoo spoedig mogelijk worden onttrokken, om in eene omgeving te komen van meer idealistische, kunstminnende en humanistische opvatting, tot vorming van zijn karakter als maatschappelijk mensch.

Daarin schuilt naar mijne meening voornamelijk het groote voordeel van opleidingsscholen voor alle betrekkingen, en dus ook voor officier, in Nederland."

Ik behoef aan deze woorden weinig toe te voegen. Het hier aangehaalde oordeel is niet van één enkel persoon; het is dat van tal van Europeanen in Indië.

Is het wonder zoo de Regeering wenscht, dat alle officieren, vóór zij in dien rang hunne intrede doen in de Indische maatschappij, althans eenigen tijd daarbuiten hebben vertoefd? — zoo ongeveer vroeg ik reeds een tiental jaren geleden in een artikel, hetwelk ik onder het pseudoniem Si Foelan in den *Indischen Gids* plaatste. En deze vraag kan ik thans nog herhalen. In bedoeld artikel heb ik destijds reeds doen uitkomen, waarom ik de opheffing van de Militaire School te Meester-Cornelis als opleidingsinrichting tot den rang van officier niet betreurde. Ofschoon ik thans niet meer alles, wat ik toen op het papier heb gebracht, zou willen onderschrijven, zoo handhaaf ik de hoofdstrekking van mijn betoog nog onveranderd. Belangstellenden meen ik dus naar dat artikel te mogen verwijzen.

Ik heb tot nu toe de finantieele zijde van het vraagstuk onbeproven gelaten; het geld vormt in deze niet *de* hoofdzaak, maar toch ongetwijfeld een belangrijken factor. Zonder berekeningen, en zonder opsomming der redenen, wil ik alleen als mijne meening te kennen geven, dat in de tegenwoordige tijden het oprichten van eene Militaire Academie in Indië mij

---

1) De cursiveering is van mij.

ook wegens finantieele bezwaren niet gewenscht voorkomt.

Hiermede zou ik van dit gedeelte van het te behandelen onderwerp kunnen afstappen; maar ik wil eerst nog voor mijne lezers de aan mijzelven voorgelegde vraag beantwoorden, of ik mettertijd niet van meening zal veranderen en mij scharen aan de zijde der velen, die in Indië gelegenheid voor opleiding tot officier wenschen.

Het ware mij liever, indien de volken zich geheel konden wijden aan de werken van den vrede, doch de legermachten zullen nog eeuwen en misschien wel eeuwig onmisbaar blijken. Al hoop ik dus voor Indië, dat het in verre aeönen geen leger zal behoeven, zoo kan ik toch wenschen, dat ik eens zal kunnen pleiten voor de oprichting in Indië van een instituut, dat zijne aanstaande officieren vormt. Want dan zou ik de overtuiging met me omdragen, dat de koloniën met reuzenschreden zijn gegaan op den weg van vooruitgang, die gelukkig wel is ingeslagen, maar waarop vooral in den aanvang slechts langzaam kan worden gevorderd. Dan zou er beter begrijpen en meer waardeering gekomen zijn van weerszijden tusschen het Europeesche en het inlandsche gedeelte van de Indische maatschappij, en daardoor ook meer toenadering. Dan zou een Couperus in Insulinde niet meer de stof kunnen vinden voor een Stille Kracht, het kunstwerk, dat op ongeëvenaarde wijze den afstand toont, op welken het Europeesche van het inlandsche element is verwijderd. Er zou dan veel in Indië veranderd zijn.

Het zal nog wel lange jaren duren, eer het zoover is; en ik vrees ook wel . . . dat Indië zal blijven liggen tusschen de isothermen van 25 graden Celsius.

Overeenkomstig het beraamde plan, zal hieronder medegegdeeld worden, wat het Militair Onderwijs — het theoretische — in de laatste jaren voor de opleiding tot officier bij het Indische Leger heeft gedaan, met het doel om te laten uitkomen, dat inderdaad wel degelijk rekening gehouden is met bijzondere eischen, welke aan den Indischen officier gesteld mogen worden.

Het zal enkelen mijner lezers misschien overbodig voorkomen, om in eene verhandeling als deze, genoemd onderwerp ter sprake te brengen. Met hen verschil ik van meening om de mijns inziens afdoende reden, dat naar mij uit de beste bron is verzekerd, in het Indische Leger, zelfs bij hooggeplaatste autoriteiten, onbekendheid gebleken is met hetgeen het Militair Onderwijs voor de opleiding tot den dienst in de koloniën doet.

Ik zal verschillende studievakken de revue laten passeeren, en wanneer daartoe aanleiding bestaat, eenige aantekeningen geven omtrent aantal lesuren, verdeling van leerstof etc. etc. Natuurlijk zal ik van de vakken, waarbij ik zelf dadelijk betrokken ben, meer mededeelen dan van die, welke ik om het zoo uit te drukken weinig meer ken dan van hooren zeggen. Er zij ook nog op gewezen, dat het volgende meer in het bijzonder het onderwijs aan de Kon. Mil. Academie zal betreffen.

Ik begin dan met de Maleische taal. Het onderwijs in dit vak heeft zich meer dan dat in de meeste andere vakken mogen verheugen in veel belangstelling, maar tevens zich kunnen beklagen over weinig waardeering. Er bestaat daartoe eene zeer gereede aanleiding en deze verklaart hoe het komt, dat al sedert de helft der vorige eeuw tot nu toe op gezette tijden klachten worden geuit omtrent de resultaten van het onderwijs en gebrek aan kennis van het Maleisch bij de officieren, speciaal bij de nieuw benoemde.

De meeste Europeanen en zoo ook de officieren in Indië verkeeren in de meening, dat zij redelijk wel en practisch alleszins voldoende op de hoogte zijn van de Maleische taal; en zij gronden hunne meening daarop, dat zij de taal, welke in hunne naaste omgeving voor Maleisch gehouden wordt, heel wel weten te spreken en te verstaan, bijaldien het gesprek loopt over alledaagsche en telkens repeteerende onderwerpen. Zij achten zich derhalve bevoegd, om ter zake van Maleisch en het onderwijs in die taal een woordje mede te praten. Zoodra zij van een totok bemerken, dat hij die zelfde taal, welke hun — namelijk bij alledaagsche gesprekken — geene moeilijkheden

oplevert, slechts heel gebrekkig weet te gebruiken, en dan vernemen, dat hij toch een paar jaren les in het Maleisch heeft ontvangen, trekken zij voor zich de conclusie, dat de resultaten van dat onderwijs klaarblijkelijk maar heel povertjes zijn.

Ik zou niet graag beweren, dat de resultaten groot zijn; en niemand kan hartelijker wenschen dan ik, dat zij beduidend grooter waren; maar velen van hen, die in deze een oordeel uitspreken of bij zich zelven een oordeel vellen, zijn tot het trekken der reeds genoemde conclusie onbevoegd, omdat zij meten met eene verkeerde maat. Wanneer men toch bij iemand een onderzoek wil instellen naar de kennis van eenig vak, hetwelk hem werd gedoceerd, ten einde tot de wetenschap te geraken of het onderwijs vruchtdragend is geweest, dan zal men niet in de eerste plaats moeten nagaan, wat zoo iemand niet weet, maar men zal daarentegen juist behooren te letten op hetgeen, waarmede hij wel bekend is.

De omstandigheden brengen mede, dat bij de nieuw aangestelde officieren in de eerste plaats blijkt, wat er aan hunne kennis ontbreekt, terwijl velen vooreerst geene gelegenheid hebben om te doen uitkomen, wat zij wel weten, en bij allen het nut van het onderwijs zich meer indirect dan rechtstreeks openbaart.

Het zou voorbarig zijn, uit laatstvermelde zinsnede te besluiten, dat het onderwijs gewijzigd behoorde te worden, zoodat het zich meer naar die omstandigheden voegde en de meesten der gewezen leerlingen juist wel gelegenheid zouden vinden om dadelijk te laten zien, welk onmiddellijk voordeel het onderwijs hun heeft opgeleverd; want ten einde de richting van eenig onderwijs te bepalen, dient men zich allereerst nauwkeurig rekenschap te geven van het doel, dat er mede wordt beoogd. Dit doel mag niet plat zijn, niet laag bij den grond; en het is mij herhaaldelijk gebleken, dat menigeen het veel lager bij den grond zoekt dan het te vinden is.

Ware het mogelijk om de leerlingen af te leveren, zoodanig dat zij *de Maleische taal goed konden spreken en verstaan, schrijven en lezen* — de lezer versta het woord *goed* synoniem

met in de perfectie, uitmuntend — dan zou daarmee het doel van zelf zijn bereikt. Maar eene dergelijke nitkomst is volstrekt onbereikbaar en het is verkeerd — niet om te streven naar een ideaal — maar wel om te dingen naar een prijs, die niet bestaat en niet bestaan kan. Niemand minder dan Prof. KERN heeft in eene bespreking der commissie, welke destijds den Minister van Koloniën diende van advies, ter zake van de opleiding tot ambtenaar bij het Binnenlandsch Bestuur, gezegd, dat al hield men de jongelui hier tien jaren aan de studie der inlandsche talen, zij bij aankomst in Indië die talen toch niet zouden kunnen spreken.

Waar nu het meerdere onbereikbaar is, zal men zich met het mindere moeten tevreden stellen. Dient men zich dus ermede te vergenoegen, indien de jonge officieren de Maleische taal een beetje, eenigszins, dan wel een weinig kunnen spreken etc.?

De uitdrukkingen van de mate der bekwaamheid zijn erg vaag; wat de een een beetje noemt, acht een tweede reeds veel en een derde stelt het gelijk met niets. Ziehier, hoe het officieele programma voor het eindexamen zijne eischen formuleert:

»Kennis van de hoofdzaken uit de Maleische spraak-kunst; vertalen uit het Maleisch in het Nederlandsch en omgekeerd; overbrengen van een niet te moeilijk Maleisch handschrift in Latijnsche karakters en omgekeerd.»

Het ontbreken van de beperkende bepaling »niet te moeilijk”, met betrekking tot de vertalingen, laat de onderstelling toe, dat de examiner op dat gebied de moeilijkheid zoo hoog op mag voeren als mogelijk is. Evenwel, men mag van hem onderstellen, dat hij billijk zal zijn; doch let wel, hoe hoog het examen ook worde opgevoerd, aan alle eischen kan voldaan worden door een candidaat, die het spraakvermogen mist; het kunnen spreken, zelfs maar van een syllabe Maleisch, wordt niet vereischt, ook niet ten einde de vaardigheid in toepassing der hoofdregels van de grammatica te bewijzen; want het eind-examen in dit vak mag, evenals de overgangsexamens, volgens de voorschriften uitsluitend schriftelijk worden afgenomen.

Deze leemte is gelukkig in schijn grooter dan in werkelijkheid; in de practijk van het onderwijs toch, moet er wel degelijk voor gezorgd worden, dat de leerlingen zich oefenen om zich in de vreemde taal uit te drukken en om haar te leeren verstaan.

Er bestaan aan de Kon. Mil. Academie kleine boekjes, programma's van studie bevattende, waarin nader aangegeven is hoe de verschillende deelen van de leerstof zoo ongeveer over de lessen moeten worden verdeeld. In die boekjes, die geheel tot de inwendige huishouding der Academie behooren en daarbuiten niet te krijgen zijn, wordt omtrent het onderwijs in het Maleisch o. m. voorgeschreven, dat behandeld zullen worden :

- in het eerste jaar, samenspraken betrekking hebbende op zaken uit het dagelijksche leven ;
- in het tweede jaar, samenspraken, herhaling van het geleerde in het eerste jaar ;
- in het derde jaar, samenspraken, uitdrukkingen en zegswijzen, welke meer in het bijzonder te pas komen in den omgang met den inlandschen militair.

Er is dus duidelijk voor gezorgd, dat de leerlingen aan kennis van het Maleisch een en ander medekrijgen, dat hun dadelijk en rechtstreeks van nut is. Aan den eisch om „eenigszins" het Maleisch te kunnen spreken en verstaan, voldoen bij het verlaten der Academie allen, zonder uitzondering; al is bij sommigen dat „eenigszins" maar een heel klein beetje.

Doch niet gaarne zou ik wenschen, dat het verkrijgen van dat rechtstreeksche en aanstonds merkbare resultaat het doel moest zijn, waarmede aan de a. s. officieren het Maleisch wordt gedoceerd.

Dat doel zij heel wat ruimer en breeder opgevat; om in schijnbaren paradox te spreken, dat doel zij hoofdzakelijk middel; middel om inzicht te krijgen in Maleisch-Polynesische talen in het algemeen, die onderling, wat constructie aangaat, zeer veel op elkaar gelijken; middel om den bouw

dier talen te leeren kennen door bijzondere studie van één er van; middel om lust op te wekken om later, wanneer de gelegenheid gunstiger zal zijn, dieper in die taal door te dringen, om minder moeite te ondervinden bij studie van andere dier talen; middel ten slotte om door de taal den sleutel te vinden tot hart en gemoed van den mensch. Dat, zij het doel van het onderwijs in het Maleisch; niet in de eerste plaats de kennis van een aantal woordjes, waar tegenover toch per se onbekendheid staat met een veel, veel grooter aantal; niet in de eerste — doch in de laatste plaats, of beter nog in 't geheel niet, een opdreunen van grammaticale regels zonder vaardigheid om die toe te passen; maar begrip van die regels, inzicht, helder en klaar inzicht in de hoogst merkwaardige constructie dier taal.

Nog niet zoo lang geleden zeide mij een hoofdofficier van het Indische Leger, wiens naam ik niet behoef te noemen, dat hij wel kon merken hoe weinig het onderwijs in het Maleisch uithaalde. Hij ontving wel eens cadetten en vroeg hun dan wel van *kassi pait* en zoo, maar dat wisten ze niet.

Het bevreemde me wel, dat zijne bezoekers die uitdrukking niet kenden; ik had beter verwacht. Maar onbedrevenheid om die, thans zooveel minder dan vroeger gebruikelijke bestelling te doen of te verstaan, maakt niets uit; want 't is volkomen overbodig om hier den leerlingen in te prenten, wat zij 24 uren na het debarkement, of reeds vóór dien tijd toch van zelf leeren. Zij moeten hier juist datgene leeren, wat ze later in Indië niet zonder opzettelijke en lastige studie zouden te weten komen. Dat geeft hun de vereischte voorbereiding om zich later te bek w a m e n , niet alleen voor »het Maleisch in de kazerne», dat ze binnen enkele weken onder de knie kunnen krijgen, maar voor moeilijker zaken, het houden van gerechtelijk onderzoek, voor de taak van den civielen bestuurder, van den ambtenaar belast met de politieke aarraking met inlandsche hoofden etc.

De Maleische taal zou op de onderwijs-inrichtingen in

Holland toch steeds als bijvak beschouwd worden! Ik weet niet hoe de leerlingen er over oordeelen; ik weet niet of de Heer JENTINK met deze bewering gelijk heeft of niet; maar wel weet ik, dat ik namen zou kunnen noemen van candidaten, die tot hunne schade de ervaring opdeden, dat het noodig werd geoordeeld hun ten tweeden male de lessen in een studiejaar te doen volgen, uitsluitend wegens gebrek aan kennis in de Maleische taal.

Als er inderdaad met reden geklaagd kan worden óver te weinig kennis van het Maleisch bij de officieren, dan zit de fout elders dan hier in Holland bij de inrichtingen van onderwijs.

Zij, die hunne benoeming tot 2de Luitenant bij het Indische Leger ontvingen, blijven gewoonlijk nog eenige maanden, dikwijls meer dan een half jaar in Holland. Het is begrijpelijk, dat in die maanden aan studie weinig of niet wordt gedaan; maar even begrijpelijk is het ook, dat er in dat tijdsverloop van de kennis, die door de memorie zonder hulp van het begrip bewaard moet worden, heel wat is vervlogen. Verklaarbaar is het dus, dat de nieuw in Indië aangekomenen veel verloren hebben van den nog niet uitgebreiden woordenschat, welken zij zich verzameld hadden. Verklaarbaar, dat de eerste indruk moet zijn, dat het onderwijs weinig vrucht heeft opgeleverd. Maar die indruk behoeft en mag niet de blijvende zijn. Daarom is het noodig, dat de jonge officier aan den arbeid wordt gehouden. Geheel uit eigen aandrang zal hij niet zoo spoedig de studie hervatten. Zijn dag is bezet genoeg. Tallooze visites rooven hem een goed deel van zijn niet zoo ruim toegemeten vrijen tijd. Zal hij een deel, dat hem overblijft, ook benutten om zijne kennis der taal te vermeerderen, welke hij niet ontberen kan, dan zal hij van boven af, doch met uitsluiting van schoolschen dwang, aan de studie gehouden moeten worden. Gebeurt dit? Wordt er op die wijze gezorgd, dat de vergaderde kennis op den langen duur niet geheel vervliegt, en de kosten, aan dit deel der opleiding besteed, niet totaal renteloos worden?

Het Gouvernement heeft de taalstudie aangemoedigd, door

bijzondere belooningen te schenken aan hen, die met goed gevolg een zeker examen in één of meer dier talen aflegden, te beginnen met het Maleisch. Kan die belooning ook genoten worden door den officier, die het examen doorstaan heeft even vóór hij recht op vol pensioen kan doen gelden? Zoo ja, dan brengt het uitgeloofde geld aan het Gouvernement geene of geene behoorlijke rente op. Er diende dan bepaald, dat die belooning alleen dan verkregen kan worden, indien het examen werd gedaan binnen zekeren termijn na de benoeming tot officier, bijv. in het Maleisch binnen *vier*, in het Javaansch binnen *acht* jaren. Dan kan het Gouvernement profiteeren van die meerdere kennis, nog jaren lang. En binnen 4 jaren examen in het Maleisch, is geen te zware eisch. De van hier medegenomen kennis laat toe om zich binnen veel korter tijd voor dat niet gemakkelijke examen te bekwamen; de bewijzen zijn voorhanden.

Wanneer de benoemingen der pas voor hun officiers-examen geslaagde cadetten of leerlingen van den Hoofdcursus in de Staatscourant worden gepubliceerd, blijkt het dikwijls, dat een of meer van hen, die opgeleid werden voor den dienst in Holland, eene benoeming ontvingen tot officier bij het Indische Leger. Als ik het niet geheel mis heb, geschieden dergelijke overplaatsingen of liever ruilingen, want meestal is er ruiling in het spel, op verzoek van en althans met goedkeuring van het Departement van Koloniën. Er valt niet aan te twijfelen, of voor elke van dergelijke ruilingen bestaan zeer bijzondere redenen; en toch meen ik te mogen vragen of zij tegenover anderen niet den schijn van onbillijkheid kunnen hebben. Gesteld eens, een candidaat A ware afgewezen wegens gebrek aan kennis in Maleisch, Land- en Volkenkunde en Indische krijgsgeschiedenis; moet het hem niet onbillijk voorkomen, indien mijnheer B, die nimmer aan een dezer vakken iets deed, en er dus toch stellig minder van weet dan A., eene benoeming ontvangt bij het Indische Leger? Waar de opleidingen voor Holland en Indië nog al niteenloopen, zou naar mijne meening bij dergelijke overplaatsingen eenige

rekening gehouden mogen worden met de examen-eischen. Zijn er overwegende bezwaren tegen, om de aanvragers voorloopig in Holland te doen blijven, den voor den dienst in de Koloniën bestemden als gedetacheerd, 'en overplaatsing in uitzicht te stellen, indien binnen zekeren tijd aan een aanvullings-examen is voldaan? Dit examen zou kunnen worden afgelegd te gelijkertijd met het eerstvolgende officiersexamen aan de inrichting, van welke de aanvrager afkomstig is.

Het Maleisch zou toch altijd een bijvak blijven! Ik mag niet onvermeld laten, dat sedert korten tijd het Maleisch met nog een paar vakken onder de overigen in eene zeer bijzondere positie is gebracht. Ik zal niet zeggen, dat het ten achter is gesteld, maar eene nog jonge wijziging in het Voorschrift voor de Kon. Mil. Academie kan drie vakken toch onder de verdenking brengen van officieel niet voor vol te worden aangezien, en die drie vakken zijn de Maleische taal, de Land- en Volkenkunde en de Mil. Aardrijkskunde van Ned.-Indië, vakken dus, welke in de theoretische opleiding voor den dienst in de Koloniën eene nog al beduidende plaats innemen.

Ter nadere toelichting is het noodig, enkele bekende zaken in herinnering te brengen, waarbij ik zal streven naar beknoptheid.

Volgens het Reglement op de Kon. Mil. Academie is de leiding van en het toezicht op het onderwijs in vijf groepen van vakken, voor elke groep afzonderlijk, opgedragen aan een hoofd van onderwijs. Die groepen omvatten: 1° de wiskundige vakken; 2° de algemeene tactiek, strategie en krijgsgeschiedenis etc., en in het algemeen die vakken, welke in het bijzonder de opleiding voor de Infanterie gelden; 3°, 4° en 5° vertegenwoordigen de vakken, die respectievelijk meer de opleiding voor Cavalerie, Artillerie en Genie betreffen. Men spreekt aan de Academie korthedshalve van een hoofd van onderwijs in de wiskunde, een voor de Infanterie enz. Vroeger, vóór de oprichting van de Cadettenschool, was er bovendien een hoofd van onderwijs voor de letterkundige vakken, welke betrekking

langen tijd vervuld werd door den Hoogleeraar Dr. J. J. DE HOLLANDER en later door den Lector R. VAN ECK.

Het onderwijs in die letterkundige vakken werd later grootendeels overgebracht naar de Cadettenschool; aan de Academie bleven nog slechts twee vakken er van over, n.l. de Maleische taal en de Land- en Volkenkunde. Een hoofd van onderwijs was daarvoor niet meer noodig; er was trouwens slechts één leeraar voor die vakken aangewezen. Hij kwam derhalve rechtstreeks onder den Eersten Officier te staan, en deze bleef ook de onmiddellijke chef van de beide leeraren in genoemde vakken, toen er in 1899, wegens belangrijke uitbreiding van het aantal lesuren in het Maleisch, een tweede leeraar werd aangewezen.

Deze tweede leeraar werd later ook belast met het onderwijs in de Militaire Aardrijkskunde van Ned.-Indië. Hoewel hij, wat dat vak betreft, overeenkomstig de bepalingen eigenlijk had moeten staan onder het hoofd van onderwijs in de tactische en aanverwante vakken — in de betrokken »groep van vakken” werd gesproken van Militaire Aardrijkskunde, zonder eenige verdere toevoeging — zoo is zulks in de practijk niet geschied. Bij de jongste wijziging van het Reglement voor de K. M. A. is deze zaak nader geregeld en bepaald, dat het onderwijs in de Mil. Aardrijkskunde van Ned.-Indië niet staat onder toezicht van een hoofd van onderwijs, maar ook rechtstreeks onder dat van den Eersten Officier.

In het Voorschrift voor de Kon. Mil. Academie van 27 Mei 1893 werd omtrent de overgangsexamens bepaald in art. 44:

»De commissiën voor de overgangsexamens naar het 2de en naar het 3de studiejaar zijn samengesteld als volgt:

a. lid en voorzitter: de gouverneur der Koninklijke Militaire Academie;

b. leden:

1° de eerste officier;

2° de hoofden van onderwijs, en

3° leeraren van deze Academie, daartoe door den inspecteur van het Militair Onderwijs, op voordracht van

den gouverneur, voor elk dezer overgangsexamens afzonderlijk of voor beide gezamenlijk aangewezen.”

De beslissing omtrent den uitslag dezer examens was tot voor korten tijd opgedragen aan deze commissie, waarin de leeraar in het Maleisch, later de beide leeraren, steeds zitting hadden.

Niet lang vóór het laatst gehouden overgangsexamen werd het recht om over den uitslag te beslissen aan deze commissie ontnomen, en dat recht gegeven aan den Raad van Bijstand, die, naar art. 22 van het Voorschrift zegt, samengesteld is als volgt:

- a. lid en voorzitter: de gouverneur;
- b. leden: de eerste officier, zoomede de hoofden van onderwijs en de commandanten der cadetten-compagnieën;
- c. secretaris: de adjudant van den gouverneur.

In dezen Raad van Bijstand zijn derhalve de drie vroeger genoemde vakken niet speciaal vertegenwoordigd. Wel is waar heeft de Eerste Officier het toezicht over alle onderwijs aan de Kou. Mil. Academie en kan hij dus in den Raad alle vakken vertegenwoordigen; maar behoudens het bedoelde drietal, hebben de verschillende studievakken alle ook nog een hoofd van onderwijs, of m. a. w. een vakman om in dien Raad hunne belangen voor te staan.

De Raad van Bijstand beslist derhalve, omtrent den uitslag van de overgangsexamens, ook in Maleisch, Land- en Volkenkunde en Militaire Aardrijkskunde van Ned.-Indië.

Hij ontvangt daartoe van de betrokken leeraren opgave van de op de examens behaalde cijfers, doch nader advies behoeft van die leeraren in geen enkel opzicht te worden gevraagd. Wel *kan* de Raad zulk een advies inwinnen — bij de jongste overgangsexamens werd dit van te voren door den Gouverneur gedaan — maar hij is er volstrekt niet toe verplicht. De leeraren dienen opgave in van de door hen toegekende cijfers, maar wat dan verder de op die cijfers te nemen beslissing betreft, worden zij in de voorschriften beschouwd als quantité négligeable. Daarentegen heeft nu de kapitein, die belast is

met het toezicht op de diensten van inwendigen en huishoudelijken aard en commandant is van de compagnie, waartoe het vaste personeel beneden den officiersrang is vereenigd, maar *die geheel en al staat buiten het onderwijs*, recht van stem bij de beslissing omtrent den uitslag van de overgangsexamens; want hij is tevens commandant van een der cadettencompagnieën en heeft als zoodanig zitting in den Raad van Bijstand.

Had ik geheel ongelijk, waar ik boven zeide, dat de jongste wijziging in het Voorschrift, drie vakken onder verdenking kan brengen van officieel niet voor vol te worden aangezien?

Reeds sprak ik met een enkel woord over uitbreiding van het aantal lesuren voor het Maleisch. Onderstaand schema geeft er een duidelijk overzicht van.

Wapen.	Aantal lesuren per week.					
	1 ^e jaar.		2 ^e jaar.		3 ^e jaar.	
	Vroeger.	Thans.	Vroeger.	Thans.	Vroeger.	Thans.
I'.	2	3	1	3	1	2
C'.	2	3	1	3	1	2 1)
A'.	1	1	1	2	1	1
G'.	1	1	1	2	1	1

De uitbreiding betreft dus vooral de Infanterie en de Cavalerie. Het meerdere aantal uren moest natuurlijk van andere vakken worden afgenomen; voor de klassen A' en G' waren niet meer uren voor het Maleisch te vinden.

Men lette er op, dat de cursus duurt voor I' en C' I en II van 1 October tot ongeveer einde April; voor de overige klassen een maand langer.

De Land- en Volkenkunde van Ned. Indië heeft

1) Gedurende het enkele weken geldende zomertableau 2e gedeelte, 1.

het altijd met veel minder van buitenaf betoonde belangstelling moeten doen dan het Maleisch. Slechts eene enkele maal werd het onderwijs in dit vak in het openbaar besproken; het laatst, voor zoover mij bekend is, in eene vergadering van het Kon. Aardrijkskundig Genootschap in het jaar 1899, bij welke gelegenheid de Heer J. F. NIERMEIJER er lang geen malsch oordeel over velde. De naam Land- en Volkenkunde was hem al haast eene ergernis. Behalve aan de Kon. Mil. Academie werd zij, meen ik, alleen nog maar gebruikt bij de sedert enkele jaren opgeheven Indische Instelling te Delft.

En wat het onderwijs in dat vak aan de Kon. Mil. Academie betrof, men behoefde er het leerboek maar op na te slaan, om de overtuiging te verkrijgen, dat het nog verkeerde in het ante-diluviaansche tijdperk. Aldus de Heer NIERMEIJER; aan duidelijkheid liet hij niets te wenschen over.

De benaming Land- en Volkenkunde wordt inderdaad nog slechts zeer weinig gebruikt; en de oorzaak van het weren van dien toch niet kwaden naam meen ik te moeten zoeken in opbloeiend leven van de wetenschap der Aardrijkskunde. In eene vergadering van het Middelbaar Onderwijs, wanneer precies is mij ontschoten, heeft eens een beoefenaar dier wetenschap er van gezegd, dat zij eigenlijk een der allervoornaamste wetenschappen was; want zij sloot in zich . . . volgde eene opsomming van eene heele serie wetenschappen. Een ander, die over die annexie niet best was te spreken, bracht niet onaardig in het midden, dat er wel iets van waar was, maar dat het toch veel juister was om te zeggen, dat de aardrijkskunde een grogje was van de opgenoemde wetenschappen. Ik zal me geene partij stellen; het feit is er, dat de aardrijkskunde van dezen tijd geheel iets anders is dan die van voorheen, en de aardrijkskundigen achten den naam Land- en Volkenkunde uit den booze. Ik voor mij hecht niet veel aan namen, en ik zie geen enkel ernstig bezwaar tegen het behoud van dien eenmaal gebruikelijken term.

Wat nu het onderwijs in het bedoelde vak betreft, het is verkeerd om het te beoordeelen naar een boek, dat als »Hand-

leiding bij de beoefening der Land- en Volkenkunde" aan de cadetten wordt uitgereikt; want het is volstrekt niet zeker, dat zulk een boek bij het onderwijs wordt gevolgd. De uitreiking kan bijv. wel geschieden, omdat er nog eene massa exemplaren in het boekenmagazijn aanwezig zijn en het beter wordt geacht een werk, dat toch niet waardeloos is en waaruit altijd wel wat te leeren valt, aan de cadetten te geven, dan de rest der oplage op eene publieke veiling voor een appel en een ei te verkoopen. En stellig valt er uit het bekende, ik zou haast zeggen beroemde werk van Dr. J. J. DE HOLLANDER nog heel wat te leeren; stellig zal het door de eigenaars in Indië nog meermalen zijn opgeslagen, om iets te vernemen van de omgeving van het garnizoen, waarheen zij overgeplaatst werden of waar zij sedert kort aankwamen; al moge dan dat werk dateeren uit een tijd, toen de geographie nog niet ging langs de banen, welke zij thans heeft ingeslagen. Als leerboek werd die handleiding al sedert lang niet meer gebruikt bij het onderwijs aan de Academie, en ik betwijfel of het wel ooit die bestemming heeft gehad. Men was vroeger wel wat minder beducht voor *overlading*; maar die twee lijvige boekdeelen der handleiding zullen toch altijd wel wat zwaar geacht zijn voor de geestelijke maag.

Het leerplan van de Land- en Volkenkunde heeft met de invoering van de Mil. Aardrijkskunde van Ned.-Indië als vak van studie eene belangrijke wijziging ondergaan.

In het jongste jaar wordt eene duchtige repetitie gehouden van de Aardrijkskunde van Ned.-Indië, welke kennis reeds bij het toelatingsexamen was gevorderd. Zulk eene repetitie is geene luxe. Bij de beslissing omtrent den uitslag van het toelatingsexamen wordt het zoogenaamde groepenstelsel toegepast. Enkele verwante vakken zijn vereenigd tot een groep, en de uitslag van het examen hangt in de eerste plaats af van het eindcijfer, dat voor elke groep behaald is. De aardrijkskunde behoort tot eene groep van vier vakken; van die aardrijkskunde vormt de geographie van onze koloniën nog weer een onderdeel. Het toelatingsexamen kan dus in zijn

geheel zeer voldoende zijn, ook bij uiterst geringe kennis van onze koloniën.

Ik weet niet wat de oorzaak kan zijn, maar bij verscheidene der nieuw aangekomen cadetten is de aardrijkskundige kennis van onze Oost inderdaad gering. Er zijn er altijd onder hen, die u zonder blikken of blozen zouden vertellen, dat de Bataks wonen op Borneo of elders, maar in elk geval niet op Sumatra en dat Timor ligt op de plaats van de Sangi-eilanden; een zeker percentage kent de residenties van Java niet, en zelfs heb ik eens een cadet gezien, die op de kaart van Java naar Soerabaja moest zoeken. Eene duchtige repetitie in het eerste jaar is inderdaad geene luxe; en daarbij zal, blijkens het programma van studie, door den leeraar de nadruk worden gelegd op die punten, welke vooral uit een militair-geographisch oogpunt beschouwd, van belang zijn te achten.

In het 2e en 3e jaar wordt dan bij het onderwijs in de Land- en Volkenkunde de topographie niet meer afzonderlijk behandeld. De studieprogramma's voor genoemde jaren noemen de staatsinrichting en dan van de bevolking: ras- en stamverdeling, uiterlijk voorkomen en karakter; kleeding en sieraden, woningen en huisraad, middelen van bestaan; taal, schrift en literatuur, tooneel, etc., hetwelk behandeld wordt in het 2e jaar; terwijl voor het 3e is weggelegd de bespreking van huwelijks- en erfrecht, publiek recht, en van de godsdiensten inzonderheid van den Islâm.

De behandeling moet noodwendig zeer beknopt zijn; er is voor elk studiejaar slechts één uur per week voor dit vak beschikbaar. Een leerboek, dat gebaseerd is op dit programma van studie, is er niet en zal er voorloopig ook niet komen, wijl er toch over deze verschillende onderwerpen eene zeer uitgebreide literatuur bestaat, waaruit later bij voortgezette studie kan worden geput.

De bedoeling is om in den loop van tijd den cadetten zogenoemde gedrukte dictaten te verstrekken, beknopte monographieën, waarin eene opgave van bronnen voor verdere studie. Een dezer boekjes, handelende over Mohammedaansch recht

en over de beteekenis van den Islâm voor zijne belijders in Ned.-Indië kwam onlangs van de pers.

Door bovenvermeld programma te volgen, kan bij de leerlingen een grondbegrip gelegd worden van de inlandsche samenleving, zoodat bij latere voortzetting der studie een duidelijk beeld kan ontstaan van het leven en streven dier inlandsche maatschappij. Goed begrip van verschillende rechtsverhoudingen kan op zijne beurt weer leiden tot beter begrijpen van hetgeen er omgaat in de menschen, in welker midden die verhoudingen ontstonden en zich ontwikkelden.

Geene opsomming derhalve van huwelijksceremoniën met hare tallooze plaatselijke variëtciten, die spoedig vergeten en bijna altijd verward worden; doch uitzetting van de zoo geheel verschillende invloeden op de familie-organisatie van matriarchaat en patriarchaat; verklaring van het ontstaan van deze rechtsinstituten uit de meest oorspronkelijke familieverhoudingen, van welke men zich een beeld kan vormen met behulp van overblijfselen van die primitieve toestanden, welke hier en daar nog worden aangetroffen; verklaring van het ontstaan van leviraatshuwelijken, van zoogenaamde kinderhuwelijken — *gantong kawin* zeggen de Javanen; verklaring ook van de opkomst der macht van inlandsche vorstjes uit die der familie-oudsten etc. etc.

Met dit korte woord moge volstaan worden, om aan te geven welk doel bij het onderwijs in de Land- en Volkenkunde, naar mijne meening, moet worden beoogd. Op het oogenblik kan dit onderwijs echter nog niet tot zijn recht komen; meer hulpmiddelen zijn noodig, in de eerste plaats de reeds genoemde monographiën. Aan de Mil. Academie kan de leeraar niet rekenen op gunstige resultaten van zijn onderwijs, indien hij in de les voordraagt en het uitwerken der in de les gemaakte aantekeningen verder geheel aan zijne leerlingen overlaat. Later zal ik wel gelegenheid hebben om aan te toonen, waarom dit zoo is. Zal het onderwijs vruchtdragend zijn, dan moeten de leerlingen in het bezit zijn van een of ander gedrukt werk, met behulp waarvan zij het gehoorde en verklaarde later in het

geheugen kunnen terugroepen en geestelijk verwerken. Ontbreekt hun een dergelijk hulpmiddel, dan moet er in de les dikwijls gedikteerd worden; ieder kent de nadeelen aan het dicteeren verbonden, ik behoef ze hier niet te noemen.

Bovendien zou ik eene kleine ethnographische verzameling wenschen ten dienste van het onderwijs. Wil deze echter meer nut dan last opleveren, dan dient ze in de onmiddellijke nabijheid te zijn van de leerzaal, zoodat het mogelijk is dadelijk vóór en desnoods ook tijdens de les, de voorwerpen, die de leeraar wil toonen, te halen en ze in de leerzaal te laten zien. Eene soort museum, waar de voorwerpen niet van hunne plaats genomen mogen worden, maar dat met de leerlingen eener klasse, soms meer dan 20 man, bezocht worden moet, zou stellig aanleiding geven tot veel last en heel weinig nut. Er zouden derhalve twee ineenlopende zalen voor het onderwijs in de Land- en Volkenkunde noodig zijn: een leerzaal en daarnaast een zaal voor de collectie. Een voorstel in dien geest, reeds jaren geleden door mij gedaan, moest zonder gevolg blijven wegens volslagen gebrek aan ruimte. Thans wordt het onderwijs, zoo goed en zoo kwaad als het gaat, aanschouwelijk gemaakt met behulp van platen, teekeningen e. d.

Eene nadere behandeling van de topographie van Ned.-Indië, althans van enkele gedeelten van den archipel, die wegens bijzondere belangrijkheid daartoe het eerst in aanmerking komen, is sedert twee jaren overgelaten aan het onderwijs in de Militaire Aardrijkskunde, welk vak toen officieel onder de leervakken werd opgenomen, nadat het reeds twee jaren bij wijze van proef was gedoceerd. Ten behoeve van dit onderwijs moesten wederom van andere vakken enkele uren worden afgenomen; voor de klassen A' G' was maar heel weinig tijd te vinden.

Er zijn thans per week voor uitgetrokken :

klasse I' C' II, 2 uren; klasse A' G' II, 1 uur;

klasse I' C' III, 1 uur.

Niettegenstaande de weinig beschikbare tijd, wellicht in de

verwachting dat deze later eens voor uitbreiding vatbaar zal blijken te zijn, is het nieuw ingevoerde vak van den aanvang af breed opgezet, getuige de nadere aanwijzingen, welke de programma's van studie aangaande de te behandelen stof geven. In deze boekjes lezen we daaromtrent:

»Militair-aardrijkskundige beschrijving van een gewest van Nederlandsch-Indië, ter keuze van den leeraar.

De invloed, door de geographische toestanden van den Nederlandsch-Indischen Archipel uitgeoefend op organisatie, uitrusting, verpleging en legering van het Ned.-Ind. Leger, tevens in vergelijking met de koloniale legers van andere mogendheden. (*)

Formatie en dislocatie van het Ned.-Ind. Leger. Gewapende korpsen, niet rechtstreeks tot het Leger behoorende. De Marine in Ned.-Indië. De Gouvernementsmarine. De Koloniale Reserve en het Koloniaal Werfdepôt in Nederland.

De waarde van de inlandsche bevolking van den Nederlandsch-Indischen Archipel uit een militair oogpunt 1).
Cartographie van Nederlandsch-Indië.

A. (*) Overzicht van de militaire toestanden in omliggende rijken en koloniën, voorafgegaan door eene (*) beschouwing over moderne kolonisatie.

B. Ligging van den Ned.-Indischen Archipel ten opzichte van omliggende rijken en koloniën. Gemeenschapsmiddelen van de Ned.-Ind. bezittingen met de buitenwereld en onderlinge communicatie van de verschillende deelen.

Invloed van de sub A en B genoemde factoren op Nederland's koloniaal politieke positie in Zuid-Oost Azië (*).

De verdediging van de Ned.-Oost-Indische bezittingen. Beschouwingen over de neutraliteit van Ned.-Indië. De grondslagen, waarop het verdedigingsstelsel van Ned.-Indië berust, voorafgegaan door een (*) historisch overzicht der meest belangrijke stelsels en plannen, die de ontwikkeling van dit vraagstuk hebben beheerscht."

---

1) De bedoeling zal zijn: de waarde dezer volken als militair in het Leger, als bondgenoot en als vijand.

Het is niet gering! Waar ik het teeken (*) plaatste, denke de lezer zich eene aanwijzing voor den leeraar, dat hij beknopt moet zijn. Mijns insziens zal het hem, in verband met den beschikbaren tijd, wel onmogelijk zijn om ook maar ergens de beknoptheid een oogenblik uit het oog te verliezen. De onderwerpen, die ik met een sterretje merkte, zullen derhalve heel extra beknopt behandeld moeten worden.

Een leerboek, handboek of hoe het dan heeten moge, is in bewerking en, als ik het wel heb, op het oogenblik dat ik dit schrijf, reeds ter perse.

Ik zie er wel wat tegen op, nog meer over te nemen uit de programma's van studie; het is koren laden op den molen van hen, die meenen — niet in vollen ernst, want dat zou te dwaas zijn, maar toch zoo half en half — dat de Academie ten nadeele van het Leger geleerden kweekt. Terloops zij opgemerkt, dat zij onder haar doceerend personeel slechts een hooggeleerde en twee zeergeleerden telt; de overige docenten zijn officieel geene geleerden; en dit personeel zou in drie halve jaren geleerden weten te maken van jongelui, die pas de H. B. S. verlieten!

Het is koren laden ook op den molen van hen, die u de Academie afschilderen als de brocikas van pedanterie en eigenwaan. Daarom zou ik uit die studieprogramma's bij voorkeur niet meer overnemen; maar het is mij te doen om te laten zien, dat inderdaad de opleiding voor den dienst in de koloniën niet achter staat bij die voor den dienst in Holland, en daarom worde nog iets van die programma's medegegeeld.

De Oost-Indische Krijgsgeschiedenis werd twee jaren geleden uitgebreid tot Strategie en O.-I. Krijgsgeschiedenis. Bij het onderwijs in dit vak wordt het volgende behandeld:

Begrip der strategie; aard en doel van den oorlog; verklaring der meest gebruikelijke strategische kunsttermen; karakter van den strategischen aanval en van de strategische verdediging; hoofdbegrippen omtrent het strategisch gebruik der oorlogskrachten en oorlogsmiddelen, ter bereiking van het oorlogsdoel;

een en ander toegelicht door voorbeelden uit de koloniale of de Europeesche krijgsgeschiedenis. Bespreking van enkele expeditiën en belangrijke krijgsbedrijven in Ned.-Indië (alleen voor dit laatste zijn 62 uren uitgetrokken); bespreking van krijgsgeschiedkundige literatuur.

Verschillende goed geschreven studiën staan den leerlingen ten dienste. Ik noem slechts: De verovering van Java door de Engelschen in 1811, van de hand van den Heer G. NYPELS; De expeditiën naar Boni, 1859—1860; De expeditiën naar Atjeh, 1873—1874, beide van den Heer I. W. F. HERFKENS; De expeditie naar Edi, Mei—Juli 1890; De expeditie naar Lombok, Juni—December 1894, beide van laatstgenoemden schrijver; Overzicht van de krijgsverrichtingen in Groot-Atjeh van en met den afval van Toekoe Djohan (Tenkoe Oema); een boekje, hetwelk niet in den handel is, getiteld: Voorbeelden ten behoeve van het onderwijs in de tactiek tegen den inlandschen vijand, waarin o. m. beschrijvingen te vinden zijn van de overvalling van Aneu Galong op 29 Juni 1896; een gevecht uit de Pidië-expeditie op 12 Juni 1898; de vermeerstering van Koeta Blang Djeurat op 31 December 1901; terwijl al deze studiën zijn duidelijk gemaakt door middel van kaarten, oleaten e. d.

De Indische Krijgsgeschiedenis wordt aan de Kon. Mil. Academie werkelijk niet stiefmoederlijk behandeld.

Bij het onderwijs in de tactiek zullen de toepassingen besproken worden van de algemeene tactische grondregels op Indische terreinen en tegen inlandsche vijanden. Daarbij zullen oefeningen gehouden worden op kaarten, die Indische terreinen voorstellen. Een paar boekjes van den Heer R. DE BRUIJN, getiteld: Tactiek van den inlandschen vijand en Tactiek tegen den inlandschen vijand, vormen goede hulpmiddelen bij het onderwijs in dit vak.

De leeraar in het Militair Strafrecht zal o. m. behandelen de strafstelsels van het Wetboek van Strafrecht voor de Europeanen, van dat voor de Inlanders en van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande. De wijze, waarop eene straf-

zaak bij den militairen rechter aanhangig wordt gemaakt; de informatiën in en buiten de residentie van den krijgsraad; het proces voor den krijgsraad, approbatie en appel, etc., dat alles wordt onderwezen geheel overeenkomstig de daarvoor in Indië geldende regelen.

Het onderwijs in de Artillerie-wetenschap houdt volledig rekening met het geschutstelsel, bij het Indische Leger in gebruik en met de geheele bewapening van dat leger.

Omtrent de Pionierkunst valt in het programma van studie te lezen: »*Bouwstoffen*, in Indië voor pionierwerken gebruikelijk, eigenschappen en bewerking, verbindingen en elementaire constructiën. Grondwerk en bekleedingen. *Gemeenschapsmiddelen*, wegen, spoorwegen, bruggen, vloten, waadbare plaatsen. Middelen tot in- en ontscheping van troepen. Optische telegraphie. *Legering*. De in Indië gebruikelijke hulpmiddelen tot legering en verpleging van troepen te velde. Inrichtingen van bivaks en kampen.»

Ook bij de Veldversterkingskunst wordt de inrichting van vluchtige, tijdelijke, semi-permanente en permanente versterkingen *tegen een inlandschen vijand* onderwezen.

Bij welk vak men ook zoekt, steeds zal men vinden dat rekening is gehouden met de bijzondere eischen, welke aan den officier van het Indische Leger gesteld mogen worden.

Reglementen en voorschriften worden onderwezen, zooals deze voor het Indische Leger van kracht zijn.

Wat het onderwijzend personeel betreft, gedurende het cursusjaar 1903—1904 waren er onder de 26 officieren-leeraren, van wie 4 de wiskunde doceerden:

2 Kapiteins van de Infanterie O. I. L.

1 Kapitein van de Genie O. I. L.

2 Eerste-luitenants van de Artillerie O. I. L.

1 Eerste-luitenant van de Infanterie h. t. l., die in Indië gedetacheerd is geweest.

Wat aangaat de officieren, ingedeeld bij de cadetten-compagniën, de beide kapiteins commandanten dier compagniën en 5 van de 7 luitenants, aan wie het grootste deel van het

onderwijs in de reglementen is opgedragen, zijn bij het Indische Leger gedetacheerd geweest.

Het zou gemakkelijk te bewijzen zijn, dat het Indisch Legerbestuur geen langdurig verblijf in Indië noodzakelijk acht, om de geschiktheid te verwerven om op te treden als leeraar van jongelieden, die opgeleid worden tot officier van het Indische Leger. Officiëren van het Hollandsche Leger, die eerst sedert kort van eene detachering naar Indië teruggekeerd zijn in het vaderland, kunnen dus ten opzichte hunner bekendheid met de behoeften van het Indische Leger, even geschikt geacht worden voor die leeraarsbetrekking. Dit in aanmerking nemende, zijn er dus aan de Academie voor de Indische opleiding niet minder officieren, die het Indische Leger kennen, dan de elf, die de Heer JENTINK werkzaam wilde stellen aan de opleidingsinrichting te Tji Mahi. Dat elftal werd noodig geacht voor $\pm$ 145 élèves, verdeeld over drie studie jaren; welnu, aan de Academie zijn ook drie studie jaren en het aantal cadetten in opleiding voor den Indischen dienst bedroeg in het jaar 1903—1904 niet plus-minus, doch precies 145.

Het bovenstaande moge genoeg zijn voor hen, die in de meening verkeerden, dat bij de theoretische opleiding te weinig aandacht geschonken wordt aan die wetenschap, welke kennis vooral den Indischen officier van nut kan zijn, om zich een denkbeeld te kunnen vormen van het streven om te voldoen aan hetgeen Indië in dat opzicht noodig heeft, en om zich zelve de vraag voor te leggen, of hunne meening inderdaad gegrond is.

De oorlogskunst is er niet gemakkelijker op geworden. Vooral aan het moreel stelt de moderne oorlog veel hogere eischen dan de krijg van voorheen. Toen met de vorderingen der techniek de mogelijkheid ontstond om oorlogswapenen te vervaardigen, welke moorddadige uitwerking die der vroegere wapens verre en verre achter zich liet, en de verschillende

legers van die moderne bewapening werden voorzien, is onmiddellijk begrepen geworden, dat de toekomstige oorlogen veel meer dan de verledene hooge moreele eischen zouden stellen, zoowel aan ieder soldaat als aan zijne aanvoerders. Of ook vermoed is, dat het moderne gevecht zóo demoraliseerend zou werken, dat het moreel er niet alleen door gedrukt, doch door neergetrapt kan worden, gelijk in de jongste oorlogen meer dan eens is gebleken, kan niet zoo zeker worden gezegd. De oorlog in Zuid-Afrika heeft het bewezen; de strijd in Oost Azië zal het bewijsmateriaal vermoederen. Is het wonder, dat de klemmende eisch om de waarde van het leger te verhoogen, door opvoering van de moreele eigenschappen van ieder, die van dat leger deel uitmaakt, zich in de laatste jaren nijpend heeft doen gevoelen? Is het wonder, dat er stemmen zijn opgegaan, die ons toeroepen, dat er bij de voorbereiding tot den krijg veel meer dan voorheen op de ontwikkeling dier moreele eigenschappen moet worden gewerkt?

Even eensgezind als de vakmannen zijn wat de noodzakelijkheid van dien arbeid betreft, even oneens zijn zij het ten opzichte van de wijze, waarop die moet worden verricht. Zoekt de een de oplossing van het vraagstuk in een ijzeren régime, de ander wil banden, welke juist niet knellen en vertrouwt de beste oplossing te zullen vinden in verhooging van de persoonlijkheid, van het eigen ik van ieder individu.

En zoo is er uit dit verschil van meening in korten tijd eene uitgebreide literatuur ontstaan over Militaire opvoeding. Die *opvoeding* is zoo aan de orde van den dag, dat er haast iets uitdagends in is, om in dezen tijd te schrijven over militaire *opleiding*. Zoo nu en dan heeft die opvoeding mij wel eens wrevelig gestemd. Voorzeker heb ik slechts hulde voor de mannen, die het eerst met klem van betoog hebben verkondigd, dat de militaire opvoeding eene eerste plaats moest innemen bij de vorming van den recruit tot soldaat; hulde ook voor de velen, die gekomen zijn na die voorgangers en den door hen afgebakenden weg verder wilden aanleggen.

Maar er zijn er ook geweest, die de kracht vooral zochten in den klank van het woord, en hun gesol en gecoquetteer met dat woord *opvoeden* deed mij op mijne hoede zijn, telkens als ik het weer tegenkwam, omdat ik vreesde, in plaats van de respectabele vrouw, eene met hare kleeren getooide, aanstellerige juf te zullen ontmoeten. Dus houd ik voor mij me liever aan *opleiding*, waar het betreft volwassen of haast volwassen mannen te bekwamen voor eene hen wachtende taak.

Niet alleen in de opleiding van den dienstplichtige tot een weerbaar man, maar ook in de opleiding tot officier, doen de eischen van den modernen krijg hun invloed gelden. Het is hier derhalve de plaats om nader te overwegen, wat die waar-schuwende stemmen ons over gewenschte of beter nog noodzakelijk geachte hervormingen in die opleiding doen hooren. Waar ik eene keuze kan doen uit desbetreffende schriften, geef ik de voorkeur aan eene korte bespreking van een artikel, voorkomende in den *Gids* van Augustus 1904, welk artikel, behalve om zijn inhoud, die voorkeur ook verdient, omdat het van jongen datum is en bovenal omdat het niet alleen zegt, dat de wagen uit het gevolgde spoor moet, maar ook den weg toont, langs welken die behoort te worden geleid.

De schrijver, die zich met een driester teekent, wenscht in de eerste plaats een gedeelte der opleiding, welke de militair niet kan ontberen, te geven aan de geheele natie, door middel van de scholen; eene hervorming dus van ons algemeen onderwijs, zoodanig dat er vooral geene onnutte schoolboekenwijsheid in de jonge hoofden wordt gestampt; maar dat verstand en oordeel worden ontwikkeld, en daarnaast niet minder zorg wordt gewijd aan de ontwikkeling van het fysiek.

»Ook in het belang der defensie vragen wij van den onderwijzer en van den leeraar: leer jongens en meisjes handelen, geef hun zooveel als mogelijk is gezondheid, opgewektheid, tucht, lichaamskracht. De rest komt later gemakkelijk van zelf.»

De slot-clausule zal wel niet grif door ieder worden beaamd; doch wie zou zijne instemming onthouden aan den hier uit-

gesproken wensch? Wie echter — zoo vraag ik ook — kan nog ontkennen, dat ons onderwijs in deze richting *zal* gaan, dat de eerste stappen reeds zijn gedaan? Vergelijk de lagere school, welke uwe kinderen bezoeken, met die welke gij in uwe jeugd hebt afgehoopen, en ge zult de overtuiging krijgen, dat thans veel meer dan toen, gelet wordt op ontwikkeling van opmerkingsvermogen, gedachte en oordeel.

De opleiding van den a. s. officier, de vakopleiding, zou voorts volkomen moeten aansluiten bij het (hervormd) middelbaar onderwijs, en zij zou enkel technisch-militair moeten zijn. Derhalve geene Cadettenschool, welke voorbereidt tot de Academie, en geen afzonderlijk toelatingsexamen voor laatstgenoemde inrichting.

Overlegging van ecu eindexamen H. B. S. met 5-jarigen cursus moet voldoende zijn en kan dat zijn, getuige de ervaring, opgedaan met de vroegere Militaire School te Haarlem en den Artillerie-cursus te Delft 1). Behalve het eindexamen, zou van iederen aspirant een getuigschrift moeten worden geëischt, waaruit kan blijken of zijn karakter en natuurlijke aanleg van dien aard zijn, dat van hem een goed officier verwacht kan worden.

Aan die academie zou, naast de specifiek *militaire* wetenschap, de paedagogie onderwezen moeten worden, terwijl groote zorgen behoorden te worden gewijd aan karaktervorming, ontwikkeling van opmerkingsgave, koelbloedigheid, besluitvaardigheid, wilskracht. Deze opleiding zou na 2 of 3 jaren besloten worden door een eindexamen, waarna de geslaagden gedurende anderhalf jaar, telkens voor minstens 6 maanden, gedetacheerd zouden worden bij één der drie wapens, waartoe zij *niet* behoorden. Indien dan de detacheringsrapporten gunstig luiden, zou aanstelling volgen tot tweede luitenant bij het wapen, waarvoor de aspirant is opgeleid.

---

1) Wijziging van de Wet op het Militair Onderwijs is thans in behandeling, en het is te verwachten dat reeds bij de eerstvolgende toelating tot de Kon. Mil. Acad. met overlegging van een eindexamen H. B. S. met vijfjarigen cursus volstaan zal kunnen worden.

Militaire ingenieurs, gesteld dat deze noodig zijn, behoefde de Academie niet te vormen; zij zouden hunne opleiding moeten ontvangen aan de Polytechnische school te Delft.

Ziehier zeer in het kort de groote trekken weergegeven, waarmede in het Gids-artikel de opleiding tot officier is geschetst. De eenige inrichting voor opleiding tot officier, welke behouden zou blijven, moet zich beperken tot de vorming van den *troepen-officier*.

»Elke minuut les of dienst zij uitsluitend eene voorbereiding voor het gevecht. Streng dient tegen afdwaling van dit beginsel te worden gewaakt . . . .

De principieele fout der tegenwoordige officers-opleiding is, dat de a.s. officieren les krijgen in een aantal vakken, die met het beroep niets te maken hebben. Vooral aanstaande genie- en artillerie-officieren worden volgestampt met wetenschappen voor den troepen-officier zonder waarde.”

Vergun mij allereerst deze principieele fout eens nader te onderzoeken. De bedoeling van den schrijver is natuurlijk, dat zij zich in hoofdzaak aan de Kon. Mil. Academie doet gevoelen.

Indien eenmaal bepaald ware, dat de militaire ingenieurs niet aan de Academie, maar aan de Polytechnische school gevormd zouden worden, dat voor het wapen der Artillerie aan die Academie enkel en alleen troepen-officieren opgeleid zouden worden, hetzij dan omdat aan rijksfabricken van oorlogsmaterieel geene artillerie-officieren meer werkzaam gesteld zouden worden, of omdat men dat materieel uitsluitend uit de particuliere industrie zou betrekken, — indien zulks eenmaal bepaald ware, dan zou ongetwijfeld de opleiding tot officier bij die wapens wel vereenvoudigd kunnen worden. Maar zoolang aan die voorwaarden niet is voldaan, zoolang zal bij de opleiding gerekend moeten worden op de zeer uiteenloopende werkingen, waartoe die officieren later geroepen kunnen worden, en ik geloof niet, dat vereenvoudiging van eenige beteekenis onder die omstandigheden mogelijk is. Ik moet in deze afgaan op inlichtingen, welke ik van anderen heb ingewonnen; daarbij is mij o.a. van verschillende zijden gebleken, dat de tegen-

Per week is één uur voor inspectie bestemd, zoodat de week van 6 werkdagen elk à 7 uren (van 8—12 en van 1—4) juist vol is.

Uit deze indeeling voor het wintertableau, hetwelk langer duurt en minder uren voor practische oefeningen bevat dan het zomertableau, blijkt o.a. dat 14 uren van de 41 bestemd zijn voor de practijk, en wel in die klassen die de minste practische oefeningen hebben; dat is dus ongeveer 34 pct. van den cursustijd. De cadetten van het wapen der Infanterie van het 1e en 2e studiejaar worden bovendien elk jaar drie maanden gedetacheerd bij een der Infanterie-korpsen, totaal dus 6 maanden van de 3 jaren, welke de opleiding duurt, of ongeveer 17 pct. van den opleidingstijd. In het geheel is derhalve ruim de helft van den duur der geheele opleiding bestemd voor practische oefeningen.

Het schijnt mij, dat er niet met reden geklaagd kan worden over achterstelling van het practische bij het theoretische gedeelte der opleiding. En wat het laatste betreft, in het eerste jaar worden *acht* uren, in het tweede jaar slechts *drie* uren per week bestemd voor onderwijs in vakken, die niet onmiddellijk verband houden met militair-wetenschappelijke vorming. In het derde jaar zijn alle uren aan militaire vakken gewijd. Ik heb hier het Maleisch en de Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië buiten beschouwing gelaten, omdat deze vakken bij de opleiding tot officier van het Indische Leger onontbeerlijk worden geacht.

De principieele fout, n.l. dat de a.s. officieren les krijgen in een aantal vakken, die met het beroep niets te maken hebben, blijkt — althans wat de Infanterie betreft — toch al heel gering te zijn; en de infanteristen vertegenwoordigen het grootste aantal. Gedurende het begin van den cursus 1904—1905 waren er op 275 cadetten 142 infanteristen.

Van de opleiding der cavaleristen geldt hetzelfde wat boven voor de Infanterie is gezegd; zelfs neemt de practijk een nog grooter deel van den tijd in beslag. En een soortgelijk onderzoek, uitgestrekt over de opleiding der artilleristen en genisten

zou ook nitkomsten opleveren, welke bewijzen dat betrekkelijk veel tijd voor de practische oefeningen wordt benut. Voor de Artillerie bedraagt deze tijd pl. m. 30 pct. en voor de Genie pl. m. 20 pct. van den totalen duur der opleiding, wanneer *teekenen, laboreeren*, e. a., welke toch niet geheel onder de theorie vallen, niet in rekening worden gebracht.

Ook is, in tegenstelling met veler meening, de benoeming tot officier niet alleen afhankelijk van het al of niet voldoen aan een theoretisch examen. Het eind-examen wordt ook practisch afgenomen; zoo o. a. uitsluitend practisch in de exercitiën, de gymnastiek, het schermen, het paardrijden; en gedeeltelijk practisch in de tactiek. Maar bovendien zal de examencommissie, in verband met het bepaalde bij artikel 32 der Wet op het Militair Onderwijs, moeten beoordeelen, of de examinandi voldoende practische geschiktheid en bruikbaarheid bezitten, waartoe zij o. m. inzage zal nemen van de rapporten, welke omtrent de detacheringen zijn uitgebracht.

Het zal wel niet in de bedoeling liggen van hen, die pleiten voor vereenvoudiging in de opleiding, dat de militair-wetenschappelijke vorming zoodanig ingekrompen moet worden, dat de jonge officier enkel toegerust met de kennis van reglementen en voorschriften in het leger treedt. Zijn er wellicht, die deze richting voorstaan, dan ware aan hunne wenschen tegemoet te komen door geheele afschaffing der opleiding tot officier; het ware dan beter om de meest vlotte elementen onder de onderofficieren zonder meer in den officiersrang te verheffen. Maar dezulken mogen bedenken, dat niet alleen tijdens of in den oorlog, maar evenzeer bij de voorbereiding tot den krijg een moreel overwicht van de hooger geplaatsten op hunne ondergeschikten noodzakelijk is. Zij mogen bedenken, dat er al naar mate meer ontwikkelden in lagere rangen in het leger toeven, ook meer ontwikkeling vereischt wordt bij de officieren, opdat deze in kennis althans op krijgskundig-wetenschappelijk gebied boven hunne ondergeschikten blijven. Aan dezen eisch behoort de officier te voldoen, zal hij zich het onmisbare vertrouwen zijner ondergeschikten weten te verwerven, een ver-

trouwen hetwelk vóór den strijd gegrondvest moet zijn om er in den oorlog op te kunnen bouwen. Men hoede zich er voor om uit de ons geciteerde woorden van den grooten MOLTKE: »Das bloße *Wissen* erhebt den Menschen noch nicht auf den Standpunkt, wo er bereit ist das Leben für eine Idee, für Pflichterfüllung, für die Ehre des Vaterlandes, einzusetzen. Dazu gehört *die ganze Erziehung* des Menschen"; men hoede zich er voor om er nit te lezen, dat er wel een zweem van mogelijkheid bestaat om het hooge standpunt, waarop de aanvoerder moet staan, te bereiken *ohne Wissen*.

Bij de opleiding tot officier — aldus het Gids-artikel — »bestede (men) de grootste zorg aan lichamelijke en moreel militaire eischen, n.l. karaktervorming, ontwikkeling van opmerkingsgave, koelbloedigheid, besluitvaardigheid, wilskracht."

Wat de opleiding der infanteristen betreft, is, gelijk ik zeide, de helft van den tijd bestemd voor practische oefeningen. Als deze oefeningen niet dienstbaar worden gemaakt aan de ontwikkeling van opmerkingsgave, besluitvaardigheid, etc. — ik zou dit niet gaarne beweren, doch spreek slechts onderstellenderwijze — dan zijn de personen, die deze oefeningen leiden, niet voor hunne taak berekend; maar de regeling, het opleidings-systeem, zooals dat gehuldigd is in Wet en Reglement en Voorschrift, is er niet minder om. Dat systeem laat gelegenheid genoeg, om de bijzondere karaktereigenschappen, welke den officier eigen behooren te zijn, tot ontwikkeling te brengen. Waar ons wordt toegeroepen: »*Verstand* en *karakter* moeten dus bij de militaire opleiding in volkomen evenwicht verder ontwikkeld kunnen worden", daar mag geantwoord worden, dat die ontwikkeling in volkomen evenwicht bij de opleiding tot officier onder de bestaande regeling zeer wel mogelijk is.

Het theoretisch onderwijs zal wel niet belemmerend werken op de ontwikkeling van het verstand. Ik voor mij meen zelfs, dat het ook kan bijdragen tot ontwikkeling van verschillende karakter-eigenschappen. De inspanning, welke iemand zich moet getroosten om een moeilijk wiskundig vraagstuk tot op-

lossing te brengen; de volharding, die vereischt wordt indien de oplossing zich niet aanstonds laat vinden, zij oefenen naar mijn idee èn wilskracht èn opmerkingsgave minstens evenzeer, als de moeite die noodig is om heden met den polsstok een paar duim verder te springen dan gisteren mogelijk bleek.

Verstand en karakter! Met het laatste woord zij men voorzichtig en men versta er vooral niet meer door dan enkele bijzondere karakter-eigenschappen. Iemand moge bij gymnastische oefeningen een moed aan den dag kunnen leggen, welke aan roekeloosheid grenst; hij moge bij schietoefeningen eene kalmte weten te bewaren, welke hem veroorlooft, ondanks allerlei invloeden van storenden aard, zeker en vlug zijn doel te treffen; hij moge eene rappe hand hebben, een helder oog, een scherp vernuft, hij kan toch ondanks dat alles een infame ploert zijn, dus een man, die als hij karakter heeft, er toch een op na houdt van inférieure qualiteit. Ik versta nu hier onder *karakter* iets anders, dan hetzelfde woord uitdrukt, wanneer gezegd wordt, dat bij de opleiding de grootste zorg moet worden besteed aan de vorming van het karakter.

O, voorzeker, aan het karakter, hetwelk ik zoo juist bedoelde, moet ook — misschien wel allereerst — de meeste zorg besteed worden; maar te vormen valt het niet, te hervormen is het waarschijnlijk maar weinig. De meesten, die tot de vakopleiding worden toegelaten, hebben den leeftijd van pl. m. 19 jaren bereikt. Ik meen te mogen aannemen, dat zij allen zonder uitzondering voortgekomen zijn uit gezinnen, waarin de ouders het karakter van hun kind al van de eerste levensjaren af totdat de zoon voor goed de ouderlijke woning verliet, met groote zorg in de goede richting hebben getracht te leiden; dat zij eveneens allen scholen bezocht hebben, welker onderwijzers en leeraars dezen arbeid der ouders niet alleen hebben gesteund, maar ook op hunne beurt aan die karaktervorming hunne krachten hebben gegeven. Zou iemand meenen, dat het resultaat in zulk een, zeg bijv. vijftiental jaren bereikt, belangrijk zou kunnen worden verhoogd door geheel nieuwe leiders, met wien zij, die in opleiding komen van meet af

kennis moeten maken, die omgekeerd moeten leeren en uitvorschen, wat er omgaat in het innerlijke leven van ieder der velen, die zij plotseling onder hunne leiding geplaatst zagen? Zou iemand meenen, dat waar langdurige en ontelbare pogingen der ouders hebben gefaald, eenig noemenswaard succes is te wachten van de kortstondige aanraking met de militaire onderwijzers?

Gewis zal men van den aanvang af kunnen en moeten streven naar verheffing van enkele speciale karakter-eigenschappen, ongeacht hetgeen daarvan al bij ieder der verschillende individuën aanwezig is; maar tot vorming van het karakter, dat, hetwelk ten slotte voor 't grootste deel de waarde van een exemplaar van het genus homo als **mensch** bepaalt, tot vorming van dat karakter zal in de korte spanne tijds, bij de velen die in opleiding komen, slechts weinig kunnen worden bijgedragen. Veel meer zelfs dan de officieele leiders daaraan kunnen doen, buiten hetgeen zij door het geven van een voorbeeld in plichtsbetrachting enz. niet mogen of kunnen nalaten daaraan te verrichten, zal dat karakter profiteeren van de vorming door niet-officieele leiders, door eigen kameraden, van de wisselwerking van den een op den ander.

Ik wil met het voorgaande slechts zeggen, dat men zich van die karaktervorming toch niet te veel moet voorstellen. Het gaat daarmee als met de opvoeding. Het is zoo gemakkelijk gezegd, aan de opvoeding wordt weinig of niet gedaan, aan de vorming van het karakter wordt niet de noodige zorg gewijd; het is zoo heel gemakkelijk, die beschuldiging te uiten; maar het is ondoenlijk zoo even, tusschen het ontbijt en de koffie, een karakter te vormen, gelijk de huisvrouw de pudding vormt; het is ondoenlijk in den korten tijd, welke gegeven is, goed te maken wat vroegere opvoeding wellicht verzuimd mocht hebben; doch over deze zaken thans niet meer, ik kom er aanstonds op terug.

Volgens het boven ontwikkelde opleidingsplan zou de praktische vorming voor het grootste deel moeten geschieden door detacheringen bij den troep. Het blijkt niet duidelijk, of vóór

het eindexamen de cadetten ook gedetacheerd zouden worden bij het wapen, waarvoor zij worden opgeleid; wel, dat na bedoeld examen detachering zou volgen bij de andere wapens; terwijl de benoeming tot officier afhankelijk zou zijn van de rapporten omtrent die laatste detacheringen. De geschiktheid voor den rang bijv. van luitenant der Infanterie, zou derhalve in laatste instantie beoordeeld worden door chefs, die niet tot het wapen der Infanterie behooren; voor luitenant der Artillerie door chefs, die geen artillierist zijn, enz. Eene dergelijke regeling schijnt niet zonder bedenking.

De beoordeeling over de gedetacheerde cadetten zou, evenals thans, voornamelijk opgedragen zijn aan commandanten van compagnieën, eskadrons of batterijen. Zij toch zouden met de gedetacheerden veel meer aanraking hebben dan de commandanten van grootere troepengedeelten, en hun oordeel zou dus het meeste gewicht in de schaal leggen. Zonder aan iemands bekwaamheden ook maar iets te kort te doen, mag betwijfeld worden of een kapitein der Infanterie de persoon is om te beoordeelen, of de aspirant-officier de noodige geschiktheid bezit om benoemd te kunnen worden tot luitenant der Cavalerie; enz.

Bovendien mag niet over het hoofd worden gezien, dat genoemde commandanten reeds de handen vol hebben met de opleiding van onder hunne bevelen geplaatst personeel aan kader en manschappen. Ik heb meer dan eens gehoord, dat in den tegenwoordigen tijd dientengevolge aan de opleiding en praktische vorming der gedetacheerde cadetten niet die zorgen en die aandacht kunnen worden gewijd, welke in deze belangrijke zaak noodig zijn, en welke er aan geschonken zouden worden, indien daartoe de gelegenheid bestond. Ook is er nog een groot verschil in de opleiding van manschappen en kader tot voor hunne taak berekende personen, en die welke de gedetacheerde cadet noodig heeft. Geschiktheid om die eerste opleiding tot goed resultaat te brengen, behoeft de bekwaamheid voor de laatste niet noodzakelijk in zich te sluiten. Het is geloof ik daarom, dat er onder alleszins bevoegde be-

oordeelaars dezer zaak personen worden aangetroffen, die het nut der detacheringen niet zeer hoog schatten, en die van de tegenwoordige regeling liever terug zouden willen naar eene vorige, volgens welke de cadetten eenigen tijd in een oefeningskamp werden vereenigd, waar dan tevens over de noodige troepen beschikt kon worden.

Volgens de thans bestaande bepalingen worden de cadetten gedetacheerd, die der Infanterie, der Cavalerie en der Artillerie bij korpsen van het wapen, waarvoor de cadet wordt opgeleid, met dien verstande, dat voor de cadetten der Artillerie van het 2de studiejaar de bedoelde detachering bij het bereden gedeelte van het wapen geschiedt; terwijl de cadetten der Genie gedetacheerd worden bij het korps genietroepen.

Gewoonlijk nemen deze detacheringen een aanvang, voor infanteristen en cavaleristen op 1 Juni, voor artilleristen en genisten op 1 Juli. Zij duren tot 15 September, doch kunnen, indien op genoemden datum de najaarsoefeningen van het leger nog niet zijn geëindigd, verlengd worden tot 20 September.

De cadetten van het 1e studiejaar worden gedetacheerd in den rang van korporaal; die van het 2e in den rang van sergeant.

Deze regeling lijkt mij meer aanbeveling te verdienen, dan die welke in het Gids-artikel wordt voorgestaan, vooral wanneer de schrijver alleen detachering bij andere wapens en niet bij het eigen wapen wenscht.

Meer dan één officier van het Indische Leger heb ik den wensch hooren uiten, dat de cadetten in opleiding voor Infanterie Indië gedetacheerd zouden worden bij de Koloniale Reserve en bij het Koloniaal Werfdepôt, opdat zij gelegenheid zouden hebben de Indische reglementen en voorschriften in de practijk te leeren kennen en toepassen, vóór zij den luitenants-rang verwerven.

Wellicht zou aan zulk eene detachering meer voordeel zijn verbonden, wyl reeds dan kennis kan worden gemaakt met den Europeeschen soldaat van het Indische Leger; doch men bedenke, dat in geval van mobilisatie ook de leerlingen, die

voor den dienst in de Koloniën opgeleid worden, zullen treden in de gelederen van het Nederlandsche Leger.

Als ik mij wel herinner, zijn destijds door den Directeur van den Hoofdcursus enkele voorstellen, in den geest als boven bedoeld, gedaan; met zekerheid kan ik het echter niet zeggen.

Het voordeel om de weinig afwijkende exercitie-reglementen, zooals die voor Indië gelden, tijdens de detachering practisch te kunnen toepassen, lijkt mij van weinig aanbelang. Wie eenmaal vaardigheid heeft in de toepassing van één zulk een reglement, zal zich haast enkel door theoretische voorbereiding ook vaardigheid eigen kunnen maken in de toepassing van een ander, en door een paar practische oefeningen er geheel mede op dreef komen.

Een enkel woord, naar aanleiding van het kort besproken geschrift, moge hier nog eene plaats vinden, vóór ik tot een ander onderwerp overga. Wellicht toch heb ik met het bovenstaande den indruk gemaakt, als zoude ik in bijna alle opzichten tegenover den schrijver staan; maar ik ga toch in velerlei met hem samen. Zoo o. a. waar hij de toelating eenvoudiger wil maken, in den geest als beoogd wordt met de voorgestelde herziening van de Wet op het Militair Onderwijs. Behalve aan hen, die in het bezit zijn van een einddiploma H. B. S., zou m. i. bovendien toegang verleend kunnen worden aan degenen, die zulk een diploma voor een der gymnasia hebben behaald. Wellicht zouden deze in wiskundige vakken niet genoeg onderlegd zijn om het onderwijs aan artilleristen en genisten te kunnen volgen; doch hunne bedrevenheid in die vakken zou onderzocht kunnen worden bij het examen, hetwelk toch gehouden moet worden vóór de aspiranten bij de verschillende wapens ingedeeld kunnen worden. De weinige wiskunde-lessen, welke aan de cadetten der Infanterie en die der Cavalerie gegeven worden, zouden de oud-gymnasiasten waarschijnlijk best kunnen volgen; en de opleiding, welke zij ontvingen, zal hun voor de beoefening van andere dan wiskundige vakken, juist in zeer gunstige omstandigheden plaatsen.

Met name geldt dit voor de studie van het Militair recht, van taal, land- en volkenkunde van den Indischen archipel en waarschijnlijk ook wel voor de studie van tactiek, krijgsgeschiedenis, e. a.

Gedeeltelijk ga ik met den schrijver mede, waar hij slechts één opleidingsinrichting wenscht. Sommigen wachten van opleiding voor alle a.s. officieren aan een en dezelfde inrichting een gunstig gevolg, doordien alle tijdgenooten van alle wapens elkander in den studietijd zouden leeren kennen. Waarschijnlijk echter zou de kennismaking slechts heel oppervlakkig zijn. Tegenwoordig kennen de cadetten van verschillende studiejaren elkander weinig meer dan bij name. Vroeger, toen het »baren" nog in zwang was, bestond er iets meer aansluiting tusschen de verschillende studiejaren. Toch heeft men de voordeelen, aan die betere kennismaking verbonden, gaarne prijs gegeven voor de nadeelen van het baren. De vraag is gewettigd of zulke voordeelen dan ook niet meer in schijn dan in werkelijkheid bestonden.

Ontegenzeggelijk zou één opleidingsinrichting financiële voordeelen opleveren; maar veel belangrijker dan deze geldelijke omstandigheid komt het mij voor, dat dan als van zelf, voor elk der wapens afzonderlijk, de opleiding éénvormig zoude zijn. Juist bij het hoofdwapen, en bij geen ander, bestaan thans nog tweeërlei opleidingen, die beduidend verschillen. Opheffing van dit verschil schijnt mij het grootste voordeel toe van één opleidingsinrichting. Indien echter ditzelfde voordeel te verkrijgen zou zijn op andere wijze, dan zou ik daaraan nog verre de voorkeur geven.

Het kazerneren van vele jongelieden heeft zijne eigenaardige bezwaren en brengt ook nadeelen mede. Hoe grooter het aantal personen, des te duidelijker komen de nadeelen van het kazerneringstelsel uit. Het aantal der cadetten, die thans binnen de Academie verblijf houden, is al zeer groot en het zou m. i. eerder aanbeveling verdienen om het getal in te krimpen, dan om het nog beduidend te vergrooten, gesteld dat de ruimte zulks veroorloofde.

Op verschillende wijzen zou eenvormigheid in opleiding der infanteristen verkregen kunnen worden, zonder het aantal leerlingen eener zelfde onderwijsinrichting te vermeerderen. Het programma van studie voor den Hoofdcursus zou, wat de vakopleiding betreft, gelijk gemaakt kunnen worden aan dat, hetwelk bij de Academie voor de opleiding der infanteristen gevolgd wordt. Verlenging van den cursus met een jaar zou hiervan het onvermijdelijk gevolg zijn.

Hetzelfde doel is ook te breiken door de opleiding van alle infanteristen aan één school op te dragen, en die der overige wapens naar elders over te brengen; doch bij eene regeling als hier bedoeld, zou de mogelijkheid om door het Leger den officiersrang te bereiken, niet afgesloten moeten worden.

Langs welken weg men de oplossing zoeke, er zal in elk geval eene menigte moeilijkheden overwonnen moeten worden en vervulling van den wensch omtrent geheel gelijke opleiding, ook voor de Infanterie, zal in de allernaaste toekomst nog wel niet te verwachten zijn.

Ter voorkoming van alle mogelijke misverstand, zij hier vermeld, dat bedoelde wensch bij mij volstrekt niet voortspruit uit geringschatting van de opleiding aan den Hoofdcursus. Ik heb juist gedurende eene zevenjarige werkzaamheid aan genoemde inrichting het vele goede, dat zij heeft, leeren waardeeren; en ik zou het niet in het belang van het Leger achten, indien de gelegenheid om uit en door de gelederen den officiersrang te bereiken werd afgesloten; doch deze waardeering sluit niet nit, dat ik de opleiding aan den Hoofdcursus niet op breeder grondslag gevestigd zou wenschen. Waar voor elk der wapens thans gelijke opleiding bestaat, meen ik dat ook voor de Infanterie het verschil in opleiding zoo gering mogelijk zou moeten zijn. Wegneming, althans vermindering van het bestaande verschil, zou aan het wapen der Infanterie op den duur ongetwijfeld ten goede komen.

De lezer zij zoo goed nog een oogenblik met mij het oor te leenen aan verschillende klachten, welke in den jongsten

tijd over het Militair Onderwijs zijn geuit. Ik zal niet het geheele klachtenboek ter tafel brengen — de bespreking zou te veel tijd kosten — maar slechts enkele van de voornaamste zaken releveeren.

In het begin van dit opstel is reeds eene vrij wel onvoorwaardelijke veroordeeling gehoord: het Militair Onderwijs is slecht.

Wat er aan ontbreekt, werd daarbij niet vermeld, maar uit hetgeen volgde, mag toch opgemaakt worden, dat de schuld voornamelijk gezocht moet worden bij de leeraren, wier bekwaamheid en geschiktheid afgemeten werden naar het oordeel der leerlingen. Deze maatstaf lijkt mij niet de beste te zijn; meer zal ik er maar niet van zeggen.

Een niet veel gunstiger oordeel over de resultaten van de opleiding tot officier, hetwelk mij meer dan eens ter oore is gekomen, en dat ik ook persoonlijk wel vernomen heb van menschen, wier oordeel door mij alleszins gewaardeerd wordt, luidt, dat de jong benoemde officieren niet bruikbaar zijn in de betrekking, waartoe zij werden geroepen: zij moeten van meet af beginnen om datgene te leeren, wat zij in de practijk van hun beroep noodig hebben.

Is zulk een oordeel geheel billijk, of is het een gevolg van te hoog gespannen verwachtingen? Ik geloof het laatste.

Herhaaldelijk toch is mij gebleken, dat menschen, die de moeilijkheden aan de opleiding verbonden niet van nabij kenden, er veel meer van verwachten, dan met mogelijkheid kan worden bereikt. Het vermoeden ligt voor de hand, dat waar dan de resultaten tegenvielen, de oorzaak elders gezocht werd dan daar, waar zij te vinden was.

Het is geen ongewoon verschijnsel, dat zij die zeker beroep of ambt reeds gedurende eenigen tijd bekleed hebben, vergeten zijn hoeveel moeilijkheden zij hadden te overwinnen, hoe scheef hun dikwijls de handen stonden, toen zij de betrekking, waarin zij zich nu zoo geheel t'huis gevoelen, pas hadden aanvaard; het is geene hooge uitzondering, zoo iemand meent, dat hij, toen hij pas begon, eigenlijk reeds heel wel voor zijne taak

berckend was, en zich er al dadelijk veel beter van kon kwijten, dan degenen, die hij in latere jaren na zich heeft zien komen.

Dat verschijnsel is dunkt me wel te verklaren. In de jonge jaren, laat mij zeggen op den leeftijd dat men nog slechts kort geleden man geworden is, bezit men in het algemeen het meeste vertrouwen in eigen kracht, in eigen kunnen, in de helderheid van het eigen oordeel — het is die gelukzalige tijd, in welken men zich kan verbeelden heer der wereld te zijn. Eerst in latere jaren komen de twijfel, het voorzichtig wikken en wegen, de berekening van alle gevolgen; men voelt zich minder zelfbewust en toetst nauwkeuriger de eigen opinie aan die van anderen. In de jonge jaren heeft men een vlug oordeel gereed over de ouderen; later worden juist deze geapprecieerd en heeft men scherper blik voor de tekortkomingen der jongeren.

Ongetwijfeld is deze laatste omstandigheid voor de maatschappij gelukkig te achten; het spreekt toch van zelf, dat het den meesten der jongeren ontbreekt aan bedrevenheid, aan vaardigheid, of als men wil aan bruikbaarheid; en het is goed dat er onderen zijn, die deze gebreken onmiddellijk weten te ontdekken, opdat zij er het hunne toe kunnen bijdragen, dat het tekort worde aangevuld; doch die ouderen zijn wel eens vergeten, hoeveel zij zelve te kort schoten in hun jongen tijd; daardoor meten zij later de fouten van anderen wel wat heel breed uit en zoeken de oorzaak, behalve in de weinige ervaring, ook nog elders. Zoo krijgt dan de opleiding ook haar deel van de schuld.

Ik geloof niet, dat er eene opleidingsinrichting bestaan kan, welke hare leerlingen geheel kant en klaar, volkomen af, aan de maatschappij geeft. Iedere opleiding is ten slotte niet anders dan eene voorbereiding; deze mag zooveel zij wil rekening houden met allerlei omstandigheden, welke zich in de practijk van het leven kunnen voordoen, er zullen altijd nieuwe omstandigheden komen opdagen, die niet voorzien waren en waarmede geene rekening gehouden kon worden. Bij de opleiding tot officier is het al evenzoo. Van daar dan ook, dat

er in de voorschriften op den Inwendigen Dienst altijd iemand wordt genoemd, die de meest mogelijke zorg zal besteden aan de verdere opleiding en de militaire vorming van de jonge officieren.

Waartoe zou zulk eene bepaling noodig zijn, indien het niet onomstootelijk vaststond, dat de opleidingsinrichtingen met den besten wil ter wereld er toch niet in kunnen slagen om jonge officieren af te leveren, die geene verdere opleiding en militaire vorming meer behoeven?

Zou de klacht, dat de jonge officieren *niet* bruikbaar zijn, niet wat overdreven zijn, en eigenlijk willen zeggen, dat ze minder bruikbaar zijn dan gewenscht wordt? En dan — wel natuurlijk, dat het leger, waarbinnen de jong benoemde zijne intrede doet, hem liever zag komen volledig toegerust met alles wat hij noodig heeft, ondervinding en ervaring er bij! Maar de laatste kan hij juist alleen in dat leger opdoen, en wat hem overigens nog mocht ontbreken aan opleiding en militaire vorming, dat zal hem nergens beter dan ook in dat leger bijgebracht kunnen worden; en de personen, aan wie die taak opgedragen is, zijn van hoogerhand als met den vinger aangewezen. Men kan wel wenschen, dat de opleiding dezen laatsten arbeid overbodig moest kunnen maken; maar omdat zij zulks niet kan, is er nog geene reden, over haar te klagen.

Gebrek aan bruikbaarheid, maar in anderen zin dan bovenbedoeld, is ook de klacht, welke spreekt uit de uitnemende artikelen van DUCIMUS in den *Militairen Spectator* van 1902, over de opleiding tot troepenofficier, en in het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1903, over de leiding van jonge officieren; een gebrek, dat zijne oorzaak zou vinden in deze fout der opleiding: de opvoedkunde wordt verwaarloosd.

Het is wel merkwaardig om na te gaan, welke verschillende resultaten door onderscheidene personen worden toegeschreven aan eene opleiding, die, gelijk de tegenwoordige, meer gericht zou zijn op het intellect, dan op het moreel.

Waar de Heer HOOIJER in zijn »Militaire Moraal» bekend,

dat hij zich bij het verlaten der Academie een even groen luitenantje gevoelde, als hij vroeger een groen cadet was geweest, en aan de opleiding, welke de militaire opvoeding verwaarloosde, de schuld geeft; waar hij, om dat gevoel van nog groen te zijn te voorkomen, en — laat mij het er bij zeggen — nog om gewichtiger redenen ook, eene ruime plaats wil toegkend zien aan de moreele opleiding, daar wil DUCIMUS juist, dat de opvoedkunde den jongen luitenants zal leeren om zich behoorlijk groen te voelen. Luisteren wij naar hem, hoe hij zegt:

»Het is noodig het verband te verwijderen en de wond te ontblooten, zal werkelijk genezing worden aangebracht.

Nu dan: het gros van onze nieuw benoemde 2e luitenants lijdt o. i. aan een reeds chronisch geworden kwaal; zij heet *eigenwaan* of *pedanterie*.

Slechts voor een zeer klein deel is dit eigen schuld. De voorafgaande militaire vorming, die zich alleen bezig houdt met het intellect, maar overigens het karakter negeert, is hiervan de voornaamste oorzaak."

Wel wat in strijd hiermede, zegt dezelfde schrijver later, wanneer hij betoogd heeft, dat het moreel overwicht hoofdzakelijk moet worden aangebracht door de school van het leven, waarin de jeugdige 2e luitenant nog leerling uit de eerstbeginnende klasse is, doch het gros der inferieuren reeds veel verder is gevorderd:

»Het hier gezegde verklaart het gevoel van zekere kleinheid, hetwelk veel jeugdige 2e luitenants, vooral hen, afkomstig van de K. M. A. overmeestert, indien zij voor de eerste maal voor eene Europeesche compagnie komen te staan."

Indien nu echter de jonge officier, door geene waanwijsheid verblind, inziet wat hem ontbreekt, dan zal het zoo noodige moreele overwicht, geboren uit wederzijdsche achting tusschen den hooger en den lager geplaatsten, als van zelve te verkrijgen zijn; maar

»Nu komt de bij de opleiding vastgegrocide eigenwaan

als een slagboom te voorschijn, die, ten minste voorloopig, den weg naar zelf- en menschenkennis verspert."

Hoe geheel ben ik het eens met DUCIMUS, als hij, over dat gevoel van kleinheid sprekende, zegt: »Dat zij zich daarvoor niet schamen, of men hen daarover hard valle!"

Hoe geheel ben ik het met hem eens, dat waanwijsheid een slagboom vormt, en hoe zal hij, dunkt me, met mij instemmen, als ik meen, dat de Heer HOOIJER niet zulk eene carrière gemaakt zou hebben, als waarop hij kan bogen, indien hij zich destijds eens niet een groen luitenantje had gevoeld, maar in den waan verkeerd had, dat de tijd van groen zijn reeds ver achter hem lag.

Maar hoe geheel verschil ik met DUCIMUS van opvatting, als hij verwaandheid, pedanterie en waanwijsheid een gevolg acht, onafscheidelijk verbonden aan het thans gevolgde stelsel van de opleiding tot officier. Ik kan het niet gelooven; naar wat ik er van gezien heb, en dat is niet zoo heel weinig, worden de aanstaande officieren juist aan de opleidingsinrichtingen veel eerder klein gehouden dan in de hoogte gestoken; daar wordt hun toch bij herhaling onder het oog gebracht, dat de moeilijke leertijd aanbreekt, als de schooljaren achter den rug zijn.

De artikelen van DUCIMUS treffen den lezer door niet alledaagsche eigenschappen: warme belangstelling, liefde voor de zaak welke hij behandelt, en algeheele oprechtheid. Er mag niet in het minst aan getwijfeld worden, of hij heeft bij zelen zijner jongste collega's eene zekere verwaandheid geobserveerd, en hij heeft dit voor hen zelve betreurd; hij heeft de stellige overtuiging, dat de opleiding voor een goed deel de schuld draagt.

Er zijn jonge officieren — ik laat geheel in het midden of hun aantal groot of klein is, maar er zijn er — die al verwaand waren toen zij cadet werden. Deze zullen wel ter wereld zijn gekomen met een bijzonderen aanleg tot die minder goede eigenschap — ze zijn misschien wel erfelijk belast. Wat zich in hun karakter in den loop van jaren ontwikkelde, 't zij al of

niet ondanks pogingen om die ontwikkeling tegen te gaan, laat zich in den korten tijd der militaire opleiding niet buigen of snoeien naar een gewenschten vorm.

Er zijn er, en hun aantal is nog al groot, die den indruk maken een wel wat hoogen dunk omtrent zich zelven te koesteren; die den indruk maken verwaand te zijn en van wie toch heel spoedig blijkt, dat die vermeende verwaandheid niet anders is dan eene zekere overmoedigheid. Die overmoedigheid nu is zoo goed te verklaren, zoo goed te begrijpen. Herinnert ge u nog, lezer, wat er in u omging, toen ge pas het officiers-examen met goed gevolg achter den rug hadt? Weet ge het nog, hoe ge toen den koning te rijk waart? Ge hebt toen bij u omgedragen een gevoel van ongekende vreugde; ge wist u bevrijd van de school, de school waaraan ge thans kunt terugdenken met blijde herinnering, maar die u destijds geen onverdeeld genoegen heeft gebracht. Ge wist toen nog zoo goed, veel beter dan nu, wat er u niet aangenaam was; en in de toekomst zaagt ge het leven veel rooskleuriger, dan het inderdaad zou zijn. Ge hebt toen gekend een gevoel van groot geluk, een geluk dat u, naar ge meendet, niet ontnomen kon worden. O, stellig is reeds spoedig ook wel de gedachte bij u opgekomen aan moeilijkheden, die op uwen weg geplaatst zouden worden, maar ge hebt er u niet bezorgd over gemaakt; want ge waart u bewust van frissche, jonge kracht; ge zaagt niet tegen moeilijkheden op, omdat ge er niet aan twijfeldet of ge zoudt ze glorieus overwinnen. Ge waart toen, wat uwe positie betrof, wat uwe aanstaande loopbaan aanging, zoo recht jong gelukkig.

De jeugd is overmoedig; het geluk maakt overmoedig. Het zou wel wonder, het zou haast onnatuurlijk zijn, indien die overmoed van de jongeren niet telkens even om een hoekje kwam kijken, ook al bestond de zekerheid dat de ouderen dien onmiddellijk zouden zien. En zoo heel licht maakt die den indruk van iemand anders te zijn, wel een verwante, doch een van anderen tak, een die niet gaarne ontmoet wordt: zij heet verwaandheid.

»De 2e luitenant laat zich niet gemakkelijk leiden; een te hooge dunk van eigen kennis en positie staat hem dikwijls in den weg» — zoo klaagt DUCINUS.

De dunk van eigen kennis kan haast niet zoo hoog zijn; niemand weet beter dan die luitenant zelf, wat hij heeft gegrepen van de niet zoo groote hoeveelheid kennis, welke hij had kunnen verzamelen, en wat hij er van heeft laten liggen. En de dunk van eigen positie? Wel, hij meet zijne positie niet af naar die, welke hij wellicht later nog eens in zijn leven bekleeden zal, maar naar die, welke hij pas heeft verlaten; en levendig is hij zich bewust van de grootte van den sprong, dien hij gemaakt heeft, juist omdat hij heeft opgezien tot de positie van den officier en hem meer dan eens gewezen is op de zeer bescheiden positie van dengene, die dezen rang nog bereiken moet.

Hij laat zich niet gemakkelijk leiden! Wijs mij den jongen man, gezond naar lichaam en geest, die zich wel gemakkelijk laat leiden!

De mensch is nu eenmaal moeilijk te leiden, ook de jonge, zelfs de heel jonge mensch; het is de aard van het beestje. Let eens goed op diegenen der jonge menschen, die den naam hebben zoo heel gemakkelijk, zoo met den vinger te leiden te zijn. Ze luisteren zoo aandachtig naar uwe woorden, ze schijnen uw welgemeenden raad zoo grif aan te nemen — maar wat denken ze ondertusschen? Wat denken ze, zoodra ze u verlaten hebben? Let op hunne daden, op hunne wijze van handelen, zóó dat uwe opmerkzaamheid hun ontgaat. In vele gevallen zult ge zien, dat zij verkiesen door schade wijs te worden. Alleen indien gij er in geslaagd zijt, ten volle te overtuigen, dan wordt de zaak anders; maar overtuigen slaagt niet dikwijls.

Ik wil het graag gelooven, dat de 2e luitenant zich niet gemakkelijk laat leiden; hij heeft deze eigenschap gemeen met verreweg de meeste exemplaren van hetzelfde genus. Zijne bijzondere opleiding, die hij gedurende luttele jaren ontving, heeft er weinig of geene schuld aan.

Toch, er zijn onkele menschen, die de gave bezitten om de jongeren zonder veel moeite te leiden, waarheen ze willen; en ik vraag mij af, of inderdaad wel de oorzaak van de moeilijkheid der leiding uitsluitend bij de jongeren gezocht moet worden. Zou er niet veel waars liggen in de bewering, dat er slechts weinig ouderen zijn, die de kunst om de jongeren te leiden, goed verstaan?

Met DUCIMUS ben ik een voorstander van invoering der paedagogie als leervak. Maar ik denk geen oogenblik, dat de kennismaking met de beginselen dier wetenschap verdragende gevolgen zal hebben.

Wat men ook in de opleiding moge wijzigen, wat men afschaffe van zoogenaamde overbodige studie: wat men invoere, dat tot nu toe schromelijk verwaarloosd heet te zijn, de 2e luitenant zal wel moeilijk te leiden blijven, zoolang hij een kerel is, gesneden uit het hout, hetwelk zal wassen tot dat, waaruit men de hoogere aanvoeders juist wil hebben. En hij zal ook wel dikwijls den indruk maken, verwaand te zijn.

De kennismaking met het werkelijke leven, zij alleen zal hem de volle overtuiging kunnen geven, dat hij nog veel aan zichzelf te arbeiden heeft — en dat er altijd in die richting te arbeiden overblijft, tot het einde.

Ik ben een voorstander van onderwijs in paedagogie; maar laat mij er onmiddellijk bijvoegen, dat ik enkel kennismaking, bestudeering wensch van de beginselen dier wetenschap.

En met den Heer HOOGBOOM vraag ik »vooral geene lange preeken op vastgestelde uren», die buiten wetenschappelijke beoefening der paedagogie staan; wel »veel nuttige wenken op het juiste oogenblik», »persoonlijk voorbeeld in ijver en plichtsbetrachting»; doch deze zijn en blijven noodzakelijk, ook al worden voor de opvoedkunde tal van uren op het tableau uitgetrokken.

De stof, welke het in dit artikel besproken onderwerp biedt, is bij lange niet uitgeput; er zou een lijvig boekdeel over te

vullen zijn. Ik heb mij moeten bepalen tot het aanstippen van enkele punten en ben daarbij te werk gegaan volgens het in den aanvang geschetste plan. Er rest mij, om dat plan te beëindigen, nog slechts beantwoording van de vraag, wat het Militair Onderwijs in zijn streven naar vooruitgang wellicht zou kunnen doen, ten einde zoo veel mogelijk aan zijn doel te beantwoorden.

Gedurende de veertien jaren, welke ik bij dat onderwijs werkzaam ben geweest, is natuurlijk mijne aandacht ook wel gevestigd geworden op verschillende zaken, die ik voor mij anders zou wenschen. Dikwijls heb ik met collega's over dergelijke onderwerpen van gedachten gewisseld en soms instemming, maar evenzeer ook verschil van meening ontmoet. Nu mij de gelegenheid geboden is, meen ik over enkele dezer zaken mijne opinie ook in het openbaar te mogen uitspreken.

In de eerste plaats dan zou ik wenschen, dat de opleiding minder schoolsch ware; dat het onderwijs werd ingekrompen, niet om het eenvoudiger of gemakkelijker te maken, maar om meer gelegenheid te geven tot studie. De gelegenheid daartoe is inderdaad niet groot. Wel zijn er in den dagelijkschen dienst drie uren voor eigen oefening uitgetrokken, maar ondanks het daarbij gehouden toezicht, wordt er in die uren aan de studie toch niet zoo veel gedaan. Het is niet genoeg om met een studieboek vóór zich te zitten; de aandacht moet er bij zijn en de wil om de gedachten bij het te bestudeeren onderwerp te bepalen. Vooral in de avonduren ontbreekt daartoe bij velen de kracht; de dag, welke dan haast achter den rug is, heeft van den geest zoowel als van het lichaam heel wat gevergd; 's avonds is de lust er uit, de lust tot studie meen ik, en ook de kracht om tegen de neiging tot soezen en nietsdoen met succes te vechten, ten einde uit gevoel van plicht naar behooren te volbrengen waartoe geen lust bestaat. Ik spreek natuurlijk niet van de uitzonderingen, maar van het gros.

Ieder mijner lezers is ongetwijfeld verscheidene malen naar

eene lezing gegaan, voor zijn genoegen, uit belangstelling, in elk geval uit vrijen wil. Zulk eene lezing duurde dan anderhalf à twee uur, met eene pauze, ter verpoozing. Hoeveel maal zijt ge afgedwaald met uwe gedachten? Hebt ge als het onderwerp u niet bijzonder boeide, wel eens moeten vechten tegen den slaap? Hebt ge dat gevecht altijd gewonnen? Ik vraag geen antwoord; het is voldoende als ge maar even over mijne vragen wilt nadenken. En als ge uwe gedachten even in die richting hebt laten gaan, wil dan verder een oogenblik verwijlen bij eene dagverdeeling aan de Kon. Mil. Academie. Ik zal er u eene schetsen uit het nieuwste tableau, voor de klasse G' III. Ochtend-eigenoefening en ontbijt zijn achter den rug. Dan volgt van 8—9 les in den aanval en de verdediging van duurzame werken; van 9—10 in waterbouwkunde; van 10—11 in mechanica, van 11—12 in toegepaste mechanica. Dan volgt een uur, zegge één uur verpoozing. Van 1—2 les in versterkingskunst en militaire bouwkunde; van 2—3 in artillerie; van 3—4 uur in tactiek. Stel u de mate van lust tot studie voor, na zulk een dag!

Niet alle dagen zijn zoo. Bij andere klassen, vooral die der Infanterie en der Cavalerie wordt soms een beduidend aantal uren aan de practijk besteed. Op de dagen, welke voor oefeningen in den velddienst bestemd zijn, waartoe niet zelden wordt uitgerukt van 12 tot 4½ uur, werkt de lichamelijke vermoeidheid 'savonds belemmerend op de studie. Voor hen, die aan die oefening deelgenomen hebben, is dan ook het bijwonen van de avond-eigenoefening niet verplichtend gesteld.

Maar hoe men ook voor de onderscheidene klassen op de verschillende werkdagen zoekt, bijna zonder uitzondering gaan lessen of practische oefeningen geregeld door van 8—12 en van 1—4 uur. Alleen des Zaterdags, ééns in de veertien dagen, eindigen de lessen om 2 uur en is de verdere tijd van den middag voor inspectie bestemd. De overschietende uren van den dag is de leerling nog niet altijd vrij. Tusschen 12 en 1 uur moeten soms nog kleine diensten verricht worden,

als bijv. kleeding keuren, juister: laten keuren, e. a. Alleen tusschen 5 en 7 uur 's avonds heeft de cadet den tijd aan zich.

Op ongeveer alle inrichtingen van openbaar onderwijs wordt er tusschen de morgen- en de middaglessen twee uren gerust. Vroeger waren de leerlingen twee middagen, den Zaterdag- en den Woensdagmiddag vrij; tegenwoordig wordt deze vrije tijd eigenlijk te kort geacht en op tal van scholen in ons land is het aantal vrije middagen per week reeds gebracht op drie. Waarom zou eene soortgelijke regeling niet aan de inrichtingen van militair onderwijs gevolgd kunnen worden? Er zou op die wijze meer tijd komen voor eigen studie; de leeraren zouden meer dan thans kunnen eischen, dat ieder behoorlijk voorbereid in de les kwam. Daardoor zou het onderwijs meer leidend kunnen zijn, en het eindresultaat zou er niet minder om wezen. Bij den toestand, zooals deze thans is, moeten de leerlingen eigenlijk alles hebben van de les; het wordt er om zoo te zeggen ingegoten. Voor een behoorlijk uitwerken tot dictaat van eene mondelinge voordracht ontbreekt de gelegenheid; met eene eenigszins gezette studie van hetgeen de leerboeken geven is het evenzoo gesteld. En zoowel geestelijke als lichamelijke vermoeidheid zijn oorzaak, dat er met de weinige uren, die voor eigen-oefening worden gegeven, niet wordt ge-woekerd.

Het is niet mogelijk om hetgeen in bijv. 5 uren les is behandeld, in 3 uren studie behoorlijk te verwerken, tenzij de leeraar gedurende de les, behalve docent, ook repetitor is geweest. Neemt hij de laatstgenoemde functie niet op zich, wil hij alleen leiding geven en de studie zelf aan zijne leerlingen overlaten, dan wreekt zijn systeem zich al spoedig in de resultaten. Na korten tijd zal hij bemerken, dat hij een anderen weg moet inslaan; hij kan niet verder bouwen, omdat de gronden, die hij meende te leggen, weer verdwenen zijn. Het gevolg van een en ander is, dat de wijze van onderrichten bijna altijd schoolsch moet zijn; dat de cadetten niet gewennen aan en zich niet oefenen in de kunst om zelven kennis op te diepen uit de hun daartoe verstrekte bronnen; dat zij

in de dwaling geraken een of ander onderwerp al heel aardig onderzocht te hebben, indien zij er niet volkomen onbekend meer mede zijn; dat de leeraar gedwongen is om tot in den treure te repeteeren, wat hij reeds vroeger heeft gezegd, en niet minder om zijne eischen laag te stellen.

Meer vrijheid voor den leerling en daardoor meer gelegenheid tot eigen studie zou hierin wellicht eene mijns inziens gewenschte verbetering kunnen brengen. Het onderwijs zou dan meer intensief kunnen zijn en minder schoolsch; het zou meer ontwikkelend kunnen werken en daardoor ook meer belangstelling wekken.

Het is mij volstrekt niet onbekend, wat het groote bezwaar is van velen tegen die meerdere vrijheid; doch met zekerheid is van te voren niet te zeggen of dat bezwaar al of niet gegrond is. Alleen eene proef zou het bewijs kunnen leveren. Mijns erachtens zijn de leerlingen aan de beide inrichtingen voor opleiding tot officier oud genoeg, om doordrongen te kunnen worden van het besef, dat zij, die geheel of bijna geheel op kosten van den staat eene opleiding tot eene geachte positie in de maatschappij ontvangen, ook verplicht zijn zelve mede te arbeiden, opdat die opleiding zooveel mogelijk aan haar doel kunne beantwoorden, om doordrongen te worden van het besef, dat de studie, welke de staat door zijne daartoe aangewezen ambtenaren van hen eischt, mede behoort tot de aller-eerste plichten, welke zij hebben te vervullen.

Wie dat niet kan beseffen, of door nalatigheid of onverschilligheid in het nakomen van dien plicht handelt, alsof hij van dat begrip niet te doordringen is, die is niet waardig om verder die opleiding te ontvangen.

De bedoeling is, dat bij vermeerdering van vrijen tijd ook bepaald geëischt zou moeten worden, dat in den loop van het cursusjaar geregeld worde gestudeerd. Ieder, die niet geheel vreemdeling aan de Kon. Mil. Academie is, weet dat immer bij vele cadetten neiging bestaan heeft en nog bestaat, om een groot gedeelte van het jaar weinig te studeeren en te trachten in korten tijd vóór de overgangsexamens den achterstand in

te halen. Eene dergelijke verdeeling van den arbeid kan nimmer bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling. Wat overhaast bestudeerd werd, niet met het doel om het op te nemen en te verwerken, maar om het een goede 24 uren slechts zooveel vast te houden als noodig is, ten einde voor gemiddelde beoordeeling van eenige examenvragen even voldoende te verwerven, dat is even spoedig als het verkregen werd ook weer verloren. Het wachten met de studie tot kort vóór het overgangsexamen, brengt bovendien het groote nadeel mede, dat er op speculatie wordt gestudeerd. Een tableau van het examen wordt dagen van te voren bekend gemaakt; veelal wordt op één dag in niet meer dan één vak eene proef van bekwaamheid afgelegd. Velen meenen in de laatste 12 of 24 uren vóór het examen in eenig vak nog wel te kunnen inhalen, wat zij vroeger verzuimden. Deze gedachte is inderdaad minder dwaas dan zij schijnt. Het overgangsexamen toch loopt in ieder vak uitsluitend over hetgeen in het afgelopen jaar behandeld is, en daar de cursus slechts kort duurt, kan de behandelde stof niet zoo heel omvangrijk zijn. Het wordt afgenomen door de eigen leeraren; deze dienen een zeker aantal vragen in, waaruit de sub-commissie voor het betrokken vak eene keuze doet. Ten gevolge van deze omstandigheden is het niet moeilijk om aan zulk een examen te voldoen; ik zou haast geneigd zijn te zeggen, dat moeilijk een examen kan worden gedaan onder gunstiger omstandigheden voor den examinandus, en ik heb wel eens de stelling verkondigd, dat het voor een infanterist en een cavalerist eene heele kunst is om niet te slagen. Dit werd dan wel schertsenderwijze gezegd, maar er schuilt eene kern van waarheid in.

Doch juist omdat het examen gemakkelijk te doorstaan is, laten velen het op het laatste oogenblik aankomen; maar wanneer dat oogenblik toch te kort blijkt, of zelfs wanneer de bijzondere inspanning der laatste dagen den lust heeft weggenomen om dien korten tijd geheel te benutten, dan wordt overwogen over welk onderdeel het examen vermoedelijk zal loopen, op welke vragen wel, op welke minder kans is.

Al naar gelang van het resultaat van deze kansrekening, wordt dan een grooter of kleiner deel van de te bestudeeren stof, om eene bekende cadetten-uitdrukking te gebruiken, voor zeker lichaamsdeel geslagen.

Het groote gewicht aan de overgangsexamens toegekend, in zooverre namelijk, dat de slechtste beoordeelingslijsten, in den loop van het jaar verkregen, den overgang naar een volgend studiejaar onmogelijk kunnen verhinderen, indien op het examen slechts eene beoordeeling met even voldoende wordt verkregen, werkt eene dergelijke verkeerde manier van studeeren, die mede een gevolg is van weinig vrijen tijd, wel eenigszins in de hand.

Gelukkig is bij de jongste wijziging d.d. 13 April 1904, van het Voorschrift op de Kon. Mil. Academie, eene bepaling opgenomen, die enkel aan geregelde studie bevorderlijk kan zijn. Deze bepaling zegt:

»Cadetten, die blijkens de studielijsten, in den loop van het studiejaar getoond hebben ruim voldoende kennis van eenig vak te bezitten, kunnen, op voorstel etc. . . . door den Raad van Bijstand worden vrijgesteld van het afleggen van het overgangsexamen in dat vak.

Cadetten, wier kennis in eenig vak blijkens de studielijsten in den loop van het studiejaar met »goed» of meer werd beoordeeld, zijn vrijgesteld van het afleggen van een overgangsexamen in dat vak.»

De redactie dezer bepaling geeft geen beslist antwoord op de vraag of voor vrijstelling van het examen eene beoordeeling met ruim voldoende of met goed vereischt wordt op *elk* der studielijsten, dan wel of het gemiddelde dezer lijsten tot deze beoordeeling moet leiden. De laatste opvatting lijkt mij de meeste aanbeveling te verdienen. Wanneer een cadet in zeker vak op de eerste lijst bijv. het cijfer 67 behaalt, en hij weet, dat eene beoordeeling met 73 op de tweede hem nog vrijstelling van het examen kan verschaffen, dan blijft er een prikkel bestaan om naar dat resultaat te streven. Weet hij daarentegen, dat zelfs beoordeeling met 90 op de volgende lijst geene reden

tot vrijstelling meer kan opleveren, dan is er kans, dat de ijver verminderen zal, omdat het begeerde doel toch niet meer bereikt kan worden.

Ik voor mij zou nog veel ruimer vrijstelling van overgangsexamens toegekend willen zien; maar dan zou tevens in die vakken, waarin een candidaat over den loop van het cursusjaar met onvoldoende of lager werd beoordeeld, een meer volledig onderzoek naar de vergaderde kennis moeten worden gedaan. Bij de bestaande regeling toch wordt eene doorlopende beoordeeling met onvoldoende, wat den overgang naar een volgend studiejaar betreft, geheel geneutraliseerd door een simpele vijf als gemiddeld cijfer voor de schriftelijke beantwoording van enkele examenvragen.

Waar ik pleit voor meer vrijen tijd, meer gelegenheid tot eigen studie, voor losmaking van het onderwijs uit de banden van schoolschheid, daar vraag ik tevens, dat meer gewicht worde toegekend aan de door den leeraar uitgesproken beoordeeling, ook indien deze ongunstig luidt. Thans geeft eene gunstige beoordeeling wel reden tot vrijstelling van overgangsexamen in het betrokken vak, maar de meest ongunstige beoordeeling, in den loop van het cursusjaar verkregen, legt verder geen gewicht in de schaal.

Bij eene regeling, als door mij bedoeld, zou de verantwoordelijkheid van den leeraar grooter zijn; des te zekerder is het, dat hij met de uiterste nauwgezetheid zijn oordeel zal toetsen aan de eischen van billijkheid en rechtvaardigheid, vóórdat hij het uitspreekt.

In dadelijk verband met het bovenstaande, zou ik tevens maatregelen wenschen, ten gevolge waarvan mutatiën onder het leeraarspersoneel veel minder talrijk werden dan thans. Het is overbekend, dat zelfs personen, die voor de betrekking van leeraar opgeleid werden, het eerste jaar of liever de eerste jaren na hunne benoeming in dat ambt, minder goed voor hunne taak berekend zijn dan wanneer zij reeds eenige jaren practijk achter den rug hebben. Hoeveel te meer moet zulks het geval zijn met leeraren, die geene opleiding tot die betrek-

king ontvingen. Ongetwijfeld zijn er menschen, die voor het leeraarsambt een aangeboren talent bezitten, doch hun aantal is niet groot en zij zijn niet zoo gemakkelijk te vinden; en zelfs dezulken worden beter, naarmate zij dat talent in de practijk volkomener ontwikkelen.

Ik heb hier vóór mij liggen een cadetten-almanak van het jaar 1898. Van het toenmalige personeel officieren en ambtenaren der Kon. Mil. Acad., totaal 54 personen, zijn er thans nog slechts 11 aan die inrichting werkzaam. Den staf niet mederekenende, was er een verloop van 38 op de 45 leeraren in een tijdvak van zes jaren, ongeacht nog degenen, die in den loop dier jaren kwamen en ook weer vertrokken.

Het kan niet anders of zulk een groot verloop komt aan het onderwijs niet ten goede. Men moge hier tegenoverstellen, dat wisseling van personeel juist sleur zal voorkomen, dat zij nieuw en frisch leven zal aanbrengen; ik heb geene vrees, dat er sleur zal ontstaan en betwijfel of het ontgaan van vermeende nadelen te verkiezen is boven het bestendigen van werkelijk bestaande. Onze universiteiten, gymnasia en H. B. scholen, aan welke dezelfde professoren en leeraren jaren en jaren werkzaam zijn, kunnen dunkt me aantoonen, dat mijne meening in deze recht van bestaan heeft.

Het onderwijs in de theoretische vakken zou voorts zooveel mogelijk, indien niet geheel, gegeven moeten worden in de ochtenduren. Alle practische oefeningen, inzonderheid die welke het lichaam veel vermoeien, zouden naar den middag of naar de laatste ochtenduren moeten. Thans worden de lessen in het paardrijden bijv. voor cadetten, die niet tot het wapen der Cavalerie behooren, bijna uitsluitend in de morgenuren gegeven, ook zelfs van 7--8 uur. Als ik goed ben ingelicht, vindt deze omstandigheid deels hare oorzaak daarin, dat de manége ongeveer elken middag beschikbaar moet zijn voor de opleiding der cavalisten. Daarnit zou dan volgen, dat er te weinig gelegenheid is voor het rijkunstig onderwijs; want het is niet weg te redeneeren, dat eene klasse, inzonderheid van beginnenden, die zoo uit de rijles komt, weinig geschikt

is om zich aanstonds weer in de wetenschap te verdiepen.

Ik stel me zoo voor, om met eene kleine variatie op JACOB GEEL te spreken, dat een cadet het uur van 7—8 doorgebracht heeft vol van alle beslommeringen, welke het zitten op een paard voor een ongeoeffend ruiter medebrengt; geslingerd tusschen de hoop om aan elken kant een been te houden en bekommering over al wat gebeuren kan. De geest wil dan wat rusten van die zorgen over het evenwicht, het lichaam van de vermoeynissen om het equilibre te bewaren. Doch de leenzaal roept al weer. De leeraar treedt op. Was er nog hoop op eene opgewekte, niet zulk eene inspannende aandacht eischende voordracht, nauwelijks heeft de leerling hem eenige woorden hooren zeggen, of hij weet, dat juist dit uur bestemd is voor een moeilijk gedeelte van de te onderwijzen wetenschap. Het is hem, alsof hij op een engen weg, door een diep zandspoor, een kar ziet naderen, zwaar beladen, sterk bespannen en krakend op as en raderen! O! denkt hij, zoo ik het ditmaal nog ontkom en niet verpletterd word!

Invoering van een paar nieuwe vakken, waarin slechts weinig lessen gegeven behoeven te worden, komt mij gewenscht voor; n.l. 1o. verbandleer en hygiëne; 2o. paedagogie.

Het eerstgenoemde vak was, meen ik, voorheen opgenomen onder de voorgeschreven vakken van studie. Tegenwoordig wordt aan de cadetten der klassen II' CC' AA' III gedurende eenige uren onderwijs gegeven door een officier van gezondheid in de verbandleer (eerste hulp bij ongelukken) en iets medege-deeld over de physiologische invloeden van den sterken drank op het menschelijk lichaam en de gevolgen daarvan. Dergelijk onderwijs, een weinig uitgebreider, zou bij de Wet of bij Algemeenen maatregel van bestuur voorgeschreven kunnen zijn.

De opvoedkunde werd tot nu toe aan de inrichtingen van militair onderwijs niet gedoceerd, al dient toch de officier bekend te zijn met de beginselen dier wetenschap. Doch slechts enkele uren onderwijs in dit vak lijken mij reeds voldoende. Men stelle zich toch vooral niet voor, dat degelijke, laat mij

zelfs zeggen diepgaande studie van de paedagogie zonder meer, ook tevens de kunst leert om met menschen om te gaan.

Ik houd mij er van overtuigd, dat er personen zullen zijn, aan wien het zou gelukken een boek van eenige vellen druks te schrijven over het hanteeren van een hamer, nadat zij vooraf een deel met atlas over spijkers, draadnagels, duimen, etc. en verschillende soorten van hamers het licht hadden doen zien. Met behulp van dergelijke boekwerken kan men dan de theorie van het hameren in de perfectie bestudeeren; maar de eerste proeven in practische toepassingen zouden waarschijnlijk weinig anders uitvallen dan zonder voorafgaande studie van de theorie. Het resultaat zou nauw samenhangen met handigheid en temperament van den proefnemer. Denk u een aantal dezer experimenteurs, en wel zoo groot, dat elke graad van handigheid behoorlijk op zijne beurt gecombineerd is met een der temperamenten, dat ergens gelegen is op de schaal, die loopt van voorzichtig tot onstuimig; en ge kunt wellicht schatten hoe weinigen het bij de eerste proef er af zullen brengen, zonder zich te bezeeren, en hoeveel draadnagels krom geslagen of scheef in het hout gedreven zullen worden. Vaardigheid in de kunst wordt bij voortgezette oefening het eerst verkregen door den handigsten, die tevens niet al te voorzichtig en ook niet al te woest is. De meeste anderen krijgen, ieder op zijne beurt, voldoende bedrevenheid; maar enkelen leeren de kunst nimmer. Toch is zij niet moeilijk, getuige de zegswijze »hij kan geen spijker in den muur slaan'', waarmede eene hooge mate van onhandigheid wel eens wordt aangeduid.

Naarmate het instrument, waarmede omgegaan moet worden, ingewikkelder is, kan vóór de practijk de theorie moeilijker ontbeerd worden; maar degene, die van jongs af in de practijk is groot gebracht, met verwaarloozing van alle theorie, hanteert het instrument beter dan hij, die de theorie heeft bestudeerd en juist met de practijk begonnen is. Mettertijd kan de laatste den practicus inhalen en vóórkomen, doch het hangt nog van allerlei omstandigheden af, of hij het inderdaad zoover zal brengen.

Hetgeen hier gezegd is over het omgaan met instrumenten, kan in vele opzichten ook gelden voor den omgang met menschen. Zoowel als er personen zijn, die meesterlijk den hamer hantceeren, zonder ooit een bock over hamers en spijkers etc. te hebben gezien, zoo zijn er ook, die uitstekend met menschen kunnen omgaan, en deze moeilijke kunst verstaan door een aangeboren talent, niettegenstaande totale verwaarloozing van de theoretische wetenschap, die hulp biedt bij het streven naar menschenkennis, de basis van alle opvoedkunde.

Meen niet, dat ik de wetenschap gering acht; hoe gecompliceerder het instrument, hoe moeilijker de theorie ontbeerd kan worden. Ik wil enkel goed doen uitkomen, dat men met studie van de paedagogie, zelfs met nauwgezette studie, niet de eigenschappen en ook niet de vaardigheid verwerft, welke voor een goed opvoeder noodig zijn. Men mag de wetenschap doorgronden zoo diep het kan, zonder practijk, zonder rond te zien en zich te bewegen vooral in het volle leven, doet men niet de menschenkennis op, welke de opvoeder allereerst noodig heeft.

Hoeveel theoretische kennis op paedagogisch gebied men ook medegeve aan hem, wien de taak van opvoeder wacht, hij zal bij den aanvang van zijn werkkring practisch toch niet bedreven zijn. Stellig zal hij zich, om ook weer met den hamer te besluiten, heel wat malen op zijn duim slaan; en wat erger is, hij zal ook wel materiaal bederven, wellicht onherstelbaar.

Het valt niet te loochenen, dat ieder die moet opvoeden, blootstaat aan het gevaar om iets te bederven van hetgeen aan zijne zorgen werd toevertrouwd. Waar aanstaande opvoeders hunne opleiding ontvangen, geve men hun derhalve eenige kennis van de grondbeginselen der paedagogie, en overigens mane men hen dringend aan tot beleid, tot voorzichtigheid, welke overschatting van eigen bedrevenheid kunnen voorkomen en eene behoedzame behandeling van het zoo heel kostbare en zoo niterst moeilijk te herstellen materiaal waarborgen. Meer kan de opleiding in deze niet doen en billijkerwijze kan van haar ook niet meer gevorderd worden.

Wie nu meenen mocht, dat waar de paedagogie niet op het leerplan voorkomt, ook de aanmaning tot voorzichtigheid achterwege blijft, is niet op de hoogte. Zij wordt stellig herhaalde malen mondeling gegeven, en dan nog eens op schrift. De cadetten van het derde studiejaar ontvangen allen een boekje, getiteld: »Gedachten over Militaire Opvoeding», geschreven door den Eerste-Luitenant der Artillerie G. G. VAN EVERDINGEN. Aandachtige lezing van dit werkje mag gerust een ieder aanbevolen worden; jammer genoeg is het niet in den handel verkrijgbaar.

Er is nog wel meer, dat ik op de verlanglijst zou kunnen zetten, maar er zijn verschillende redenen, waarom ik er niet toe overga. Een dezer redenen, een van de voornaamste, is deze, dat ik van de vervulling dier wenschen, zelfs van vele, die ik medegedeeld heb, toch niet veel verwacht. Zij betreffen toch, om 't zoo te noemen, geene principieele veranderingen.

In hoeverre mettertijd de veranderde wijze van oorlogvoeren, in verband ook met eene andere wijze van oefening van den troep, het wellicht noodig zal maken om in de toekomst ook de opleiding tot officier groote principieele wijzigingen te doen ondergaan, kan ik niet beoordeelen, en ik weet niet of op het oogenblik daarover reeds een op goede gronden gebaseerd oordeel uitgesproken kan worden. Mij dunkt, dat de tijd het zal moeten leeren. Er zal eerst, om maar iets te noemen, afgewacht moeten worden of een deel van de taak, om de natie te vormen tot een flink weerbaar volk, inderdaad overgedragen kan worden aan het openbaar onderwijs. Hoe men ook moge denken over de in de laatste jaren eene enkele maal voorkomende gevallen van dienstweigering, over de sociaal-democratische gevoelens van tal van ambtenaren, verbonden aan het openbaar onderwijs, onder wie ambtenaren die beslist anti-militair zijn, er moet met deze en soortgelijke omstandigheden rekening worden gehouden; de feiten zijn niet te negeeren. Het wil mij voorkomen, dat in elk geval voor principieele wijzigingen in de officiersopleiding de tijd nog niet gekomen is, en afwachten, wat de toekomst op velerlei

gebied zal brengen, noodig zal zijn. Een enkele groote, of als men wil principieele wijziging zal ik aanstonds nog bespreken, al weet ik heel goed welke bezwaren er aan verbonden zijn, en ook, dat er bitter weinig kans op invoering bestaat.

Elk huisgezin heeft zijne eigenaardigheden, zijn bijzonder cachet. Hoe dit er uitziet, hangt maar voor een gedeelte af van het hoofd van het gezin; het wordt hoofdzakelijk bepaald door aard en karakter van ieder der leden. Ook in het groote gezin van de Militaire Academie en in het wel kleiner, maar toch altijd groot gezin van den Hoofdcursus gaat deze regel op. De geest van het korps is deels afhankelijk van dien, welken de nieuw aangekomen leerlingen telken jare medebrengen, en overigens voornamelijk van den geest, welken zij in elkander wekken en aankweeken. Is die geest gezond en flink, dan zal er van die leerlingen heel wat te maken zijn, al zouden gebreken in het opleidingsstelsel bij menigte aan te wijzen zijn. Hapert er wat aan, dan komt er minder van terecht, al ware het stelsel ook volmaakt. Onder hetzelfde régime zal met de leerlingen van zekere klasse in het jaar anno zooveel weinig cer zijn in te leggen; terwijl met hen, die in anno zooveel plus één in die klasse zijn gekomen, de duivel uit de hel zou zijn te halen. Daarom verwacht ik van wijzigingen in het opleidingssysteem altijd betrekkelijk heel weinig.

Op den geest, die heerscht onder de leerlingen, komt het aan. Die laat zich niet dwingen, moeilijk leiden. Wel kan men ongewenschte uitingen ervan tegengaan, zelfs geheel beletten, doch daarmee is de geest zelf volstrekt nog niet veranderd.

Het is hier de plaats, iets mede te deelen omtrent eene sedert enige jaren aan de K. M. A. bestaande instelling, welke men zou kunnen aanduiden als het instituut der klasseleiding. Officiëren-leeraren, die zich daartoe vrijwillig beschikbaar stellen, worden belast met het bijzonder toezicht over de cadetten van zekere klasse, bij voorkeur van die klasse, aan welke zij de meeste lessen geven. Deze klasse-leiders trachten zich zooveel

mogelijk op de hoogte te stellen van aard en karakter van ieder der leerlingen hunner klasse. Zij bespreken met hen verschillende onderwerpen, welker kennis van belang te achten is, en die — daar zij buiten alle onderwijs staan — anders onbesproken zouden blijven. Zij zijn voor de leerlingen hunner klasse de aangewezen raadslieden, tot wie deze zich kunnen wenden om voorlichting in dienst-, zoowel als in particuliere zaken. Zij geven dien raad ook ongevraagd, telkens wanneer zij meenen, dat hun woord nuttig zal zijn. Om kort te gaan, zij zijn, waar mogelijk, de mentor van de leerlingen hunner klasse. De wijze, waarop zij zich van hunne taak in deze willen kwijten, is geheel aan henzelf overgelaten. Daar de taak vrijwillig wordt aanvaard, mag verwacht worden, dat ieder haar naar eigen aard en karakter zoo goed hij kan zal volbrengen.

Toen dit instituut werd ingesteld door den toenmaligen Gouverneur VAN DAM VAN ISSELT, werd niet alleen en uitsluitend gedacht aan de opvoedende kracht, welke ervan kan uitgaan, doch mede aan verbetering van wat ik zou willen noemen de innerlijke tucht. Het bekende »verdeel en heersch" — *verdeel* hier vooral niet in den zin van verdeeldheid zaaien op te vatten — heeft bij de oprichting voor den geest gestaan van den ontwerper.

Het is een bekend feit, maar het kan wel eens nuttig zijn om bekende feiten in herinnering te brengen, dat het heel moeilijk is om bij jonge menschen, die in grooten getale in één huis gekazerneerd zijn, gezonde begrippen omtrent tucht en hare noodzakelijkheid te vestigen. Hoe grooter hun aantal, des te moeilijker wordt deze zaak en des te grooter wordt de neiging ook om zich nu en dan aan tucht te onttrekken. Het toegeven aan deze neiging is in den regel door de middelen, welke het tuchtrecht aan de hand doet, zeer gemakkelijk te onderdrukken; doch de innerlijke tucht, de juiste begrippen omtrent haar wezen, worden met de aanwending van tucht-middelen over het algemeen weinig gebaat. Toch is het een eerste vereischte om deze begrippen bij de aanstaande officieren

te vestigen, en het is niet voldoende indien ze alleen aan den buitenkant worden aangebracht. De aanstaande officier behoort er eigenlijk in merg en been van doordrongen te zijn, zóó dat het juiste besef ook blijkt uit hetgeen hij doet en niet minder uit hetgeen hij nalaat. Het kazerneeringstelsel schijnt aan het proces der inwerking van dezen deesem volstrekt niet bijzonder bevorderlijk te zijn. Anders toch zouden de cadetten der Kon. Mil. Acad., die afkomstig zijn van de Cadettenschool, ten deze duidelijk en gunstig moeten afsteken bij de anderen. Dit is niet het geval; zij zijn in bedoeld opzicht degenen, die herkomstig zijn van de H. Burgerscholen volstrekt niet vooruit.

Herhaaldelijk is de ervaring opgedaan, dat bijv. een twintig cadetten, van wie ieder afzonderlijk een gunstigen indruk maakt, zoodra zij in eene klasse zijn vereenigd, een beslist minder gunstigen indruk teweegbrengen. Daarvan moet dus de combinatie de oorzaak zijn.

Aan die combinatie, aan het kazerneeringstelsel schrijf ik het ook voor een goed deel toe, dat, ondanks alle zorgen om de innerlijke tucht vast te leggen en juiste begrippen omtrent haar te doen wortelen in de jonge gemoederen, het resultaat dier pogingen toch blijft beneden het gewenschte. De strafregisters kunnen doen zien, hoe herhaaldelijk voor kleine en soms ook wel voor groote overtredingen het toepassen van tuchtmiddelen noodig is. Die registers blijven echter het antwoord schuldig op de vraag, of inderdaad ook niet of weinig meer overtredingen zijn begaan, dan die waarvoor straf werd opgelegd. Op die vraag zou men het juiste antwoord kunnen hooren uit den mond der leerlingen zelve; en een antwoord, dat niet heel ver van de waarheid zal afwijken, is te vernemen van die officieren en leeraren, die het meeste met de leerlingen in aanraking komen. Van hen ook zal men kunnen vernemen, hoe de geest der leerlingen is ten aanzien van hetgeen niet naar buiten blijkt. En zij zullen u kunnen zeggen, dat die geest niet in alle opzichten is, zooals zij dien zouden wenschen; dat gevoel van plicht, niet in de eerste plaats de plicht, die tegenover anderen betracht moet worden, maar de plicht

jegens eigen hart en geweten, beter en zuiverder ontwikkeld zou kunnen zijn, en in verband daarmee ook in sommige omstandigheden de waarheidsliefde, de zin voor oprechtheid. Eene enkele uitwijding zal hier niet misplaatst zijn.

Het is volstrekt niet gemakkelijk om eene juiste grens te trekken tusschen waarheid en leugen, hoe eenvoudig het onderscheid ook moge schijnen. O, voorzeker, de leugen is slecht, afkeurenswaard; doch herinner u een uitnemend geschreven hoofdartikel uit een Zondagsnummer van het *Nieuws van den Dag*, ik meen van den moralist Ypsilon, getiteld »De lieve leugen». Het is de echt menschelijke zin tot dien lieven leugen, welke ons tegen beter weten in een woord van hoop op herstel doet spreken tot den zieken vriend, wiens uren geteld zijn; het is de zin tot dien leugen, welke ons tegen eene bedroefde moeder doet zeggen, dat haar zoon wellicht tot inkeer zal komen eer het te laat is, al zijn we vast overtuigd, dat hij zinken zal tot de diepste diepten. Het is niet zoo gemakkelijk om precies te bepalen, waar en wanneer de leugen aanvangt slecht te zijn.

De omgang van jongelieden kenmerkt zich gewoonlijk door eene verrukkelijke oprechtheid — onder elkaar, wel te verstaan. Tegenover de wereld buiten den eigen kring weten ze dikwijls hunne gedachten meesterlijk achter hunne woorden te verbergen. En vooral raken zij in verzoeking, het niet al te nauw met de waarheid te nemen, als zij zich hebben te verantwoorden tegenover boven hen gestelde machten, inzonderheid wanneer die machten naar hunne meening eenige overeenkomst toonen met politie, eene zeer nuttige instelling voor de maatschappij, doch den meesten jongens een doorn in het vleesch.

Een jongen vindt in den regel waarheid spreken tegen een politiemann, die hem wel bijna, doch niet geheel op heeterdaad betrapt op eene overtreding, eenigszins ziekelijk, overdreven. Hij »draait» zich tegenover de politie liefst behendig »er uit» — en zijne kameraden achten hem daarom geen haar minder. Bij den jongen man is deze jongenstrek nog niet afgestorven, en als ik mij niet, bedrieg, zijn er bij vele geheel volwassenen

en zelfs bij anderen ook nog wel sporen van terug te vinden. Hoe het ook zij, in den omgang tusschen de leerlingen der militaire opleidingsscholen eenerzijds en de officieren en leeraren ter andere zijde, niet in den particulieren omgang, maar in dien, waarbij zij in dienstverhouding tot elkander staaen, is van deze neiging menigmaal een en ander te bespeuren.

Met het bovenstaande, waarmede ik heb willen trachten de oorzaak op te sporen en het bestaan te verklaren, heb ik het euvel niet willen vergoelijken. En toch, laat me het bekennen, mijn doel is ook geweest om een te hard oordeel af te wenden; ik heb er wel over hooren gewagen, alsof het 't meest laakbare ware, wat men zich ter wereld kan denken, en »draaien,» »onwaarheid spreken» e. d. gelijk hooren stellen met permanent en pertinent liegen. Evenwel, ik erken aanstonds, dat ernstige bestrijding noodzakelijk is; maar ter bestrijding dient de oorzaak opgespoord en begrepen te worden.

Nu houd ik het er stellig voor, dat bestrijding van het boven aangestipte met nog sommige andere zaken, die te zamen invloed oefenen op den geest der leerlingen, moeilijker wordt naarmate meer leerlingen in één gebouw zijn gekazerneerd.

Van daar, dat ik de oprichting van de Cadettenschool toegesnicht heb; van daar, dat ik splitsing van één groote in meer dan een kleinere opleidingsinrichting zou wenschen.

Ik weet voor het kazernestelsel niets beters in de plaats te geven en vermoed, dat het nog lang onvermijdelijk zal zijn. Doch dat het dan moge worden toegepast, niet op de grootste, maar op de kleinst mogelijke schaal; of m. a. w. er worde voor de opleiding niet gecombineerd, tenzij om andere, nog belangrijker redenen combinatic bepaald nodig mocht zijn.

Meermalen is er van bevoegde zijde op gewezen, dat voor de opleiding der n.s. genie-officieren geprofiteerd zou kunnen worden van de Polytechnische school te Delft. Wellicht — ik durf het niet te beslissen — zou voor de speciale opleiding der artilleristen gebruik gemaakt kunnen worden van hetgeen rijksfabrieken en werkplaatsen op dat gebied aan personeel en materieel bezitten. In elk geval lijkt het mij der moeite

waard om te overwegen, in hoeverre de opleiding voor de vier wapens, welke thans aan één inrichting ten einde toe geschiedt, zou kunnen worden gesplitst, zoodanig dat eerst de opleiding geheel gelijk is voor alle wapens, en daarna aan verschillende inrichtingen de bijzondere, voor elk wapen speciaal vereischte opleiding wordt voltooid. Eene dergelijke regeling zou waarschijnlijk kostbaarder zijn dan de tegenwoordige; doch heel groot behoeft het financieel verschil wellicht niet te zijn. Men zou dan aan kleinere opleidingsinrichtingen m. i. moeten volstaan met een klein, maar uitgelezen doceerend personeel, waarvan veel arbeid gevergd wordt tegen hoog loon.

Ik heb het in het begin van mijn opstel reeds gezegd, dat de glorie van het officierskorps van het Indische Leger te lezen is op schier elke bladzijde van de Indische krijgsgeschiedenis. Aan de vruchten kent men den boom; ik neem niet aan, dat de opleiding dier officieren zóó gebrekkig is geweest, als sommigen ons willen doen gelooven.

Meer dan eens is het uitgesproken geworden, dat het korps officieren van het Nederlandsche Leger de vergelijking met dat van andere legers gerust kan doorstaan.

Men zou denken, dat de opleiding dan toch redelijk wel aan billijke eischen heeft voldaan.

Hiermede wil niet gezegd zijn, dat zij dus moet blijven gelijk zij is. Maar zij zal ook niet zoo blijven; zij zal medegaan met haar tijd, zich voegen naar veranderde omstandigheden, evenals degenen, die in opleiding komen, ook niet altijd dezelfde blijven, doch den stempel dragen van den tijd, waarin zij leven.

Het is niet een kleiner of grooter tekort aan volkomenheid van het opleidingsstelsel, dat toch immer wat te wenschen zal overlaten, hetwelk in de eerste plaats beslist over het gehalte van de officieren, die in de toekomst door de opleidingsinrichtingen zullen worden gevormd. Dat gehalte zal in veel hogere mate afhankelijk zijn van den geest van het volk,

van den geest vooral van de jongeren der natie; want aan de jongeren is de toekomst. En zoolang er onder de zonen van het Nederlandsche volk, die voor hunne militaire vorming de inrichtingen van militair onderwijs bezoeken, een frissche, gezonde en degelijke geest heerscht, zoolang zullen zij daar als voorheen eene opleiding ontvangen, welke hen in staat stelt, om als zij eenmaal de school verlaten hebben, officieren te worden, van wie te verwachten is, dat zij ook in de moeilijkste tijden voor hunne taak berekend zullen zijn.

Van wie zulks te verwachten is! Meer kan niet worden verlangd. Geldt het voor alle kunsten, dat de bekwaamheid harer beoefenaren zonder proef niet juist is te waardeeren, voor de kunst van den krijg geldt dit nog meer dan voor eenige andere.

Er zijn er, die het voor de Nederlandsche natie niet ondienstig zouden achten, indien het Leger voor de proef werd gesteld. Evenals er menschen zijn, die eerst toonen wat er aan kracht en energie in hen zit, als zij overtuigd zijn anders het eten niet bereid, het bed niet gespreid te zullen vinden, zoo zou volgens sommigen de volksenergie opwekking behoeven door zulk een hevigen prikkel als de oorlog.

Ik deel die meening niet en koester den wensch, dat het volk zich krachtig moge ontwikkelen zonder krijg.

Maar indien, in de toekomst, de nood aan den man mocht komen. dat dan aan de verwachting, van welke ik boven sprak, beantwoord moge worden! Dat dan ook in het Nederlandsche Leger blijke, gelijk het in het Indische zoo herhaaldelijk gebleken is, dat de inrichtingen van Militair Onderwijs beantwoorden aan het doel, waarvoor zij werden opgericht!
